

6 1966

planinski vestnik

VSEBINA:

AIGUILLE DE BLAITIERE	
Boris Krivic	249
DR. ARNOŠT BRILEJ	
Evgen Lovšin	252
HVALA TEBI, PLANINSKI VESTNIK	
Pavel Kunaver	255
STIRJE SRČNI MOZJE	
Franc Ceklin	257
PREČENJE GRANDES JORASSES	
Stane Belak	264
TEDEN DNI NA KREDARICI	
Jure Zupan	272
SREČANJA POD GLOCKNERJEM	
Janez Bizjak	274
NEKAJ MISLI O ORGANIZIRANI ALPINISTIČNI DEJAVNOSTI 1965	
Ing. P. Segula	277
STEZE Z GORA	280
DRUŠTVENE NOVICE	280
OBCNI ZBORI	284
IZ MLADINSKIH ODSEKOV	286
ALPINISTIČNE NOVICE	287
IZ PLANINSKE LITERATURE	287
RAZGLEDE PO SVETU	289
SMUČANJE NA SLOVENSKEM	
Drago Stepišnik	294
NASLOVNA STRAN:	
MANGARTSKO JEZERO	
Foto: Jaka Čop	

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaestkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarij, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 1500.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo din 2500.—) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 503-8-10 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

poštšina plačana v gotovini

planinski vestnik

junij • letnik 66.

Trgovsko podjetje z barvami, laki in kemikalijami na debelo in drobno

Mavrica

Uprava: Resljeva cesta 1
— telefon 21-256, 21-488

skladišče engros Ljubljana,
detailist. trgovine:

Šmartinska 110,	tel. 32-561
KARMIN, Resljeva 1	tel. 23-251
ORIENT, Titova 22	tel. 22-655
PLAVICA, Wölfova 12	tel. 23-463
MURKA, Šentvid 92	tel. 51-821
COLOR, Celovška 99	tel. 30-116
KOLIZEJ, Gosposvetska	tel. 33-376

Priporoča v nakup vse vrste premaznega materiala kot laneni firnež, oljnate barve in lake, vse vrste čopičev in ves v to stroko spadajoči material po najnižjih cenah v svojem skladišču in v detajlnih trgovinah

EMO

Emajlirnica
Metalna industrija
Orodjarna

CELJE

Izdeluje in dobavlja:

- frite z dodatki za izdelavo emajlov
- emajlirano, pocinkano in alu posodo, sanitarno in gospodinjsko opremo ter kovinsko embalažo
- toplotne naprave: radiatorje in kotle za centralno in etažno ogrevanje
- odpreske in kolesa za motorna vozila ter odpreske za rudarstvo
- vse vrste orodij za serijsko proizvodnjo: rezilna, izsekovalna, vlečna, kombinirana in upogibna orodja za predelavo pločevine, orodja za tlačni liv in za proizvodnjo iz plastičnih mas, stekla in keramike
- vrši usluge emajliranja, pocinkanja in predelave pločevine

Tel. 39-21
Telegram
EMO-Celje
Telex 0335-12

planinski vestnik

glasilo planinske zveze slovenije

Aiguille de Blaitière

(Britanska smer)

Boris Krivic

Po treh dneh nalivov in silovitega vetra se je vreme končno le uneslo.

Kam sedaj? Mikajo naju ledene stene nad Argentièrom, toda za tja je po nekajdnevnem sneženju še prekmalu. Pa še to kujavo vreme...

»Torej greva jutri v Blaitière — če ne bo dež (to je letos obvezen pristavek, nekako zaklinjanje naravnih sil)!«

Vse je popolnoma jasno. V opisu bereva: Britanska smer, šestica, 700 metrov. Najtežja mesta v prvih raztežajih. Vstop, proslula Brownova poč, je po oceni v »Montagne et alpinisme« najtežji detajl v kopni skali nad Chamonixem.

Greva se preizkusit. Če ne prideva čez, se niti ne bo treba mučiti s spuščanjem po vrvi, če pa zlezeva to mesto, menda ni vrag, da ne bi zlezla do vrha.

Tako stojiva drugo jutro na pomolu pod počjo, ki me je v sanjah preganjala. Nisem se je zaman plašil, ravno taka je, kakor sem si predstavljal: gladka, široka pa natančno tako, da lahko zlezeš na pol vanjo. Na vrhu je začinjena z velikim trebuhom, kar lepo previsna je tam. No, previs me ne skrbi, saj tiči v njem vrsta solidnih zagozd. Ampak spodaj... Saj so tu tudi zagozde, vsake dva ali tri metre ena, samo vse je tako prekleto gladko, gvozdenje po takih počeh pa se mi zdi večšina, ki je nikoli ne bom obvladal. Preostane mi le še stara alpinistična tolažba: »Če so drugi...« Nočem

se sprijazniti s tem, da sem slabši, zato začnem.

Nekajkrat poskušam, preden se dokopljem do prve zagozde. Lep začetek! In Rolf mi je rekel, da se mu niti ni zdelo tako zelo težko.

In tako poskušam in poskušam in včasih mi uspe. Toda od zagozde do zagozde mi plahni zaupanje v moje sposobnosti. »Le kako so jih tu zabijali?« tožim kar naprej.

Obupavam in besnim. Izgubil sem občutek za čas, zdi se mi, da se že celo večnost mučim v tej trikrat prekleti poči. Menda me samo še trma žene naprej. Ampak trmast pa sem. Še tri metre do prve zagozde v previsu.

Konec. Ne gre in ne gre. Meter gor, pa brž nazaj. In spet. Počivam.

Naj grem nazaj? Eh, zato je še zmerom čas. Zaletavam se v poč in nič. Pa poskusimo zunaj poči. Odkrijem droben rob. Dajmo! Nekaka oporna drža, nato najdem oprimek, pa še miniaturnen stop. Samo da ne bo ta prekleti smučarski čevelj spodletel! Počasi se dvigam, eno roko porinem v poč in stisnem pest, z drugo pa neskončno počasi po vponko in že vpnem. Kar ne gre mi v glavo, da sem čez. Mehanično vpnem še streme in stopim vanj. Skušam biti zadovoljen z uspehom, pa se spomnim na tiste, ki so zabili zagozde.

Sram me je. Izplezam.

Še Mac se potrudi čez. Nisva kaj preveč zgovorna, navdušena pa prav nič.

Obotavljava se, nato pa se le odločiva za naprej. Pa naju nič ne vleče.

»Le kateri vrag me je premamil, da sem se zapodil v to zajedo,« se jezim, ko se obešam po preperelih zagozdah. Dve vzporedni razčlembi šta in jaz sem izbral seveda napačno. Lezel sem po sledovih zabludelega predhodnika in ko sem se zavedel napake, je bilo za umik že skoraj prepozno. Trhle zagozde, ki se pod mojo težo na pol razkoljejo, brr... Zabijem dolg U klin, ki na srečo odlično prime. Nato pa »ččaram«. Gor, dol, levo, desno, skušam zanihati do sosednje poči, pa mi spodleti in me trešči v nasprotno steno. Nato se razjezim, se spustim do Maca. Ne da bi šel po pravi

smeri, kje pa! Vzamem še en U klin in po vrvi zlezem nazaj. Spet malo »čaram« in končno zabijem nekaj metrov višje drugi klin. Nato mi po nekaj poskusih uspe zanihati do prave poči.

S to dogodivščino »zamrazim« dobro uro. Razpoloženje je na nuli.

Mac leze naprej po poči, ki jo zapre streha. V njej tičijo klini. Brž je pri njih. Gleda že čez, potem pa začne kleti. »Že spet cel kup starih, gnilih zagozd, namesto ene same dobre. »Zabije najino (imela sva dve, »strokovno« izrezljani) in si z njo nekako pomaga čez rob. Ko pridem za njim, se razveselim položnejšega sveta. Pa ne za dolgo.

Začnejo se orientacijske težave. Iščeva smer med pravo zmedo raznih poči in zajed in podobne ropotije. In sedaj nama še sonce pije kri.

Še trije težki raztežaji so nad nama, midva pa sva že skoraj na koncu z močmi in voljo. Da, volja! Sonce mi žge na glavo in mi topi odločnost. Kako rad bi se zleknil na zasneženo polico in pil.

Nekaj pa naju sili naprej, treba je naprej. In greva.

Trije raztežaji, odlična skala, plezarija, o kakršni včasih sanjaš. Kot da bi molil, se oglasi Mac: »Kakšen užitek bi bil tole plezati, če bi bil spočit, brez nahrbtnika!« Tako pa naju nahrbtnika vlečeta vznak in plezanje se sprevrže v trpljenje.

S trmastim obupom se zaganjava od klina do klina. Na srečo je zadnji raztežaj čista tehnična plezarija, tako da samo segava iz klina v klin.

Najtežje je za nama. Privoščiva si kratek počitek, nato pa mukoma nadaljujema.

Plezam, plezam. Kaj ne bo nikoli konec tej prekleti vrvi? Kot odrešenje priplava do mene klic. Sesedem se v sneg in komaj da povzemam vrv. Mac pride do mene in nadaljuje z isto brezupno vdanostjo v usodo. Tako se menjava, zdi se mi, da greva v večnost.

Ob šestih se ustaviva na široki polici. Bivak. Počasi si pripraviva prostorček za noč, oblečeva vse cunje in si priveževa dušo.

Obeta se lep sončen zahod, pa kaj bi to! Zmanjka naju.

Čez nekaj ur se zbudim. Duši me. Odgrnem ponjavo in se zazrem v mračno pokrajino. V dolini pod menoj vrsta luči, Chamonix, in daleč zadaj odsev svetlobe velikega mesta. Morda je Ženeva, morda Lausanne, kdo si bo zdaj s tem belil glavo. Jasna zvezdnata noč je.

»In nekoč bova govorila, da je bilo lepo!« Nasmehneva se, sicer z ironijo, toda nasmehneva se.

Noč je dolga.

Zjutraj odtavava naprej. Presenetijo naju težave. Ne moreva se odločiti, kje bi šla. Opaziva kline najinih predhodnikov v raznih variantah. Naposled vskladiva opis smeri z okolico.

Počasi plezava, zelo počasi in obotavljaje. Plezava, kakor pač še moreva.

Nato se nama v nihalni prečnici zamešajo vrvi. Nič se ne razburjava. Mac pleza gor in dol, dokler ne razreši »solate«. Sicer se zraven pridruša, ampak to spada zraven. Le to naju razlikuje od plezalnih avtomatov.

Prave strmine tu ni videti

Sto metrov petice plezava nekaj ur. Ker ne napraviva nobene večje napake, le prideva čez.

Sedaj sva na policah, ki drže iz stene. Rahlo oživiva. Do vrha je še kakih dvesto metrov, je pa menda še nekaka poč pete stopnje in podobne neprijetnosti.

Pa če bi bilo samo skrotje, naju nobena sila ne spravi več naprej.

Ubereva jo po zasneženih, udobnih policah proti levi.

Mac doseže rob stene, ustavim se in s strahom čakam, da se oglasi. Še vedno trepetam, da ne bi prišlo kaj vmes, med ledenik in naju. Toda ne, veselo razburjen objavlja dobro novico. Še jaz pohitim na greben. Res, pod nama je le še snežna vesina, sicer zelo strma, toda z odličnim iztekom.

Natakneva dereze in začneva sestopati. Nenadoma sva polna odločnosti in energije in kar smeje se nama, ko zabadava sprednje konice derez v stekleno trdi led.

Nič več naju ne more iznenaditi, niti led, ki ga pokriva za prst debela plast ojuženega sne-

Foto B. Krivic

ga, kajti sedaj se lahko boriva. Samo da sva obrnila hrbet steni, ki naju je vklepala v svoj objem ves dan, samo da ne vidiva več odurnih skladov in ne slutiva pod seboj navpičnih, gladkih plati in pošastnih podorov, že naju preveva volja, želja po gibanju, po delovanju, po življenju.

Na ledeniku, ob izhojeni gazi se ustaviva. Počivava, pije.

Čez čas: »No, sedaj bi pa lahko že šla.« Nihče se ne zgane.

Kje je sedaj tista najina živahnost? Mar je bila res samo krinka, ki sva si jo nadela, da sva zdržala do konca?

Sedaj je krinka odpadla. Vidim se: brezupno prazen, neskončno utrujen se vlečem čez moreno.

Privid puščave, sonce žge.

Grem skozi puščavo, grem, ker mi nekaj šepeta: »Glej, pojdi tja, tam je šotor, dobro ti bo, ne bo ti vroče in ponoči te ne bo zeblo, pojdi, lačen ne boš in ne žejen, pojdi, varen boš, tam so prijatelji, ne bo te strah, pojdi, počival boš, spal boš na mehki blazini, pojdi, pojdi...«

In sledim temu klicu, ker mi je vroče in ker me trese, ker sem izsušen in ker sem sestradan, ker sem utrujen in ker me je strah.

Gore zro čezme.

Dr. Arnošt Brilej

(* 15. 2. 1891 + 20. 19. 1953)

Napisano za 70-letnico Planinskega Vestnika

Evgen Lovšin

Dr. Arnošt Brilej je urejeval Planinski Vestnik v desetletju 1941—1949. Že pred 1941. letom je kot član kulturno-znanstvenega odseka SPD pomagal dr. Josipu Tominšku kot »odgovorni urednik in sijajen pisec, kot sodelavec pri oblikovni in vsebinski preureditvi«. Od pomladi tega leta do vštetega 1949. leta pa je nosil skozi viharje okupacije in revolucije vso težo urejevanja lista. Na začetku 1950. leta se je tiho poslovil, potem ko je za novi letnik še sestavil vsebino prejšnjega. »Rokopisi naj se

pošiljajo na naslov profesorja Tineta Orla v Celje, Vestnik pa bo urejeval (takrat še neimenovani) uredniški odbor,« je napisano med uredniškimi vestmi.

Ob njegovi smrti sta napisala spominske članke dr. Jože Pretnar¹ in prof. France Planina.² Tu se ugotavlja, da je bil Brilej po smrti dr. Tume »duša in glavni pobudnik vsega društvenega kulturnega delovanja in brezkompromisen pobornik modernih smernic v slovenski in jugoslovanski alpinistiki.«

Brilejevo delovanje na področjih organizacije planinstva (tajništvo SPD, foto-odsek SPD Zveza planinskih društev Jugoslavije itd., Asociacija slovanskih turističnih društev, Mednarodna unija turističnih združenj, Pokrajinski turistični svet Slovenije) je razvidno iz omenjenih člankov, iz še ohranjenih zapisnikov SPD i. p.

Planina nam je Brileja opisal kot široko razgledanega in estetsko visoko izobraženega kulturnega delavca, kot kulturnika z globoko razumsko in pristrčno človeško miselnostjo, kot dobrega poznavalca Ljubljane, potnika po skoraj vsej Sloveniji in po mnogih gorstvih in krajih na jugu in vzhodu Jugoslavije, po čeških, furlanskih in švicarskih gorah, a prav posebej kot turističnega delavca. Z njim se je spoznal, ko je 1950. leta posebna komisija proučevala turizem Slovenskega Primorja, in to poznanje ima Planina za svojo veliko duševno obogatitev.

Naslednje naše vrstice naj bodo po eni strani dopolnilo k svetli podobi dr. Arnošta Brileja, po drugi strani pa ocena njegovih številnih prispevkov v PV, saj je njegovo ime omenjeno v seznamih kar 96-krat! Dopolnila in ocene se tičejo posebej njegove osebnosti in spisja, delovanja pri komiteju za turizem in gostinstvo, pri Radio-Ljubljana in pri Leksikografskem zavodu v Ljubljani.

V zgodnjih letih sta z očetom ubirala prva pota na gričevje okrog Stare Vrhničke, na Koréno nad Horjulom, na Smrečje, na Zaplano, na kraje, ki so vzbudili v njegovi mladosti prvo hrepenenje po gorah. Le-to si je potešil že kot dijak ljubljanske klasične gimnazije in kot študent praške pravne fakultete. V stari Jugoslaviji ga srečamo nekajkrat na Rakitni in Krimu, 1923. leta pa si je prvič zabeležil izlet v snežnike: Dovje—Aljažev dom v Vra-

¹ Dr. Jože Pretnar, + Dr. Arnošt Brilej, PV 1954, str. 29.

² Prof. France Planina, Spomini na turista in človeka — dr. Arnošta Brileja, Turistični vestnik I. letnik, december 1953.

ti, Prag—Kredarica, vrh Triglava, Jezera, Komarča, Bohinj. Nič manj veljave takoj v začetku niso imele Kamniške planine. Naslednji zabeleženi izlet v visoke gore je bil: Kamniška Bistrica—Jermanova vrata—Planjava—Korošica—Baba—Presedljaj—Bela. To so prvi zapiski o izletih. Ti in naslednji so zabeleženi v osmih zvezkih³ in sežejo čez vseh 30 razgibanih let tja do smrti leta 1953. Še v tem letu je zapisanih 12 izletov. Poleg ljubljanske Smarne gore, Topola in Grmade sta mu vrhniška Zaplana in Kúren obudila zadnjikrat spomine na mlade dni, a bajna Trenta mu je bila zadnji izlet. Pregledal sem te obležane in oguljene zvezke. V njih je zabeleženih okoli 900 izletov! Beležil je dan, kraj in smer izleta, tovariše, če ni hodil sam, doživljaje, cvetano in živa, vreme in stroške. Če bi našteval kraje, pota, smeri, gorske skupine in vrhove, bi bilo preveč vsega; hitreje bi uspel, če bi naštel, kje ni bil. Hodil je po načrtu, ki si ga je na začetku leta postavil. Tako je npr. za 1929. leta imel v načrtu 35 izletov; Šmohor, Prežganje, Zarica, Vinivrh, Sum Nemiljščice, Sv. Primož nad Kropo, Blegaš, Ratitovec, Golica, Kepa, Begunjščica, Košuta, Mrzla gora, Raduha, Grintavec, Jalovec, Mojstrovka, Ponca, Martuljk itd. Načrtoval je izlete celó mesečno, pred očmi mu je bil t. i. »operativni kratkoročni plan...«

Na izletih se je srečeval in se seznanjal z mnogimi planinci. Našteti bi moral kakih petdeset imen, ki jih Brilej navaja v svojih zapiskih. Rad je s seboj jemal na lažje ture soprogo in hčerki.

Prijetnemu družabniku, pevcu s posluhom in prijetnim glasom (tenor, bariton in solo), razgledanemu v planinskem cvetju, navdušenemu gobarju se je vsakdo rad pridružil na gorskih poteh in na počivališčih!

A njegova stalna družba na mnogih izletih do 1931. leta in pozneje je bila »gojzerca«.⁴ Družčina nalik »piparjem«. »Naš klub je prosta združitev enakopravnih članov, nima ne predsednika, ne odbora, ima pa blagajnika, čigar dohodki in izdatki niso nikoli sklenjeni, dalje »busolarja«, čuvarja dragocenega Bézarda (on ve, kaj je deklinacija igle, kaj privlači njega in njegovo busolo), »korakarja« (to je korakomer, ki meri v korakih rekorde kluba), »kartoslovca« (neškodljivega kot ugasel vul-

kan), fotografa »podobarja«, botanika, največjo nadlogo kluba (če sreča drugega botanika, začneta kar v salvah bruhati latinske izraze in tako zmerjanje traja zelo dolgo) in potrebovali bi še meteorologa, ker sedaj prorokuje vsak član drugačno vreme...

Ta prijetna družčina — ne edina v slovenskem planinstvu — ni imela namena poseči kakorkoli v organizacijo planinstva. Dogodki 1931. leta pa so posamezne člane »gojzerce« — s podporo ljubljanskih »skalašev« — postavili na vodilna mesta: dr. Pretnarja na predsedniško, dr. Brileja pa na tajniško mesto, nekaj jih je bilo izvoljenih za člane upravnega odbora SPD. In tako je usoda šalo vzela za res in zaklicala: Hic Rhodus, hic salta!

Brilejev odnos do umetnosti — naj bo v besedi, podobi ali glasbi — je bil vseskozi živ, tvoren, pozitiven. Najprej do pisane besede, posebej do planinskega potopisa. Kugy mu je bil vzor, kakor mnogim, ki so ga skušali posnemati v pisanju. V domači zapuščini in v spomin hranijo knjigo Dr. Julius Kugy, *Aus dem Leben eines Bergsteigers* z naslednjim avtorjevim posvetilom: »Kein Gebet, kein Glaube macht den Menschen frömmen als die Einsamkeit des rauschenden Waldes, als die Himmelsnähe auf den ragenden Gipfeln der Berge!« Wenn Sie in diesem bescheidenen Buche lesen, so thun Sie es immer mit einem frohen Lächeln auf den Lippen und in freundlichen Gedenken an mich.

Ljubljana, am 1. Mai 1927

Dr. Julius Kugy

»Nobena molitev, nobena vera ne more pobóžiti človeka bolj kot samota šumečega gozda, kot bližina nebes na molečih vrhovih gorá!« Ko boste brali to skromno knjigo, jo berite vedno z veselim nasmeškom na ustnah in z ljubeznivo mislijo na mene.

Ljubljana, dne 1. maja 1927

Dr. Julius Kugy

In še eno posvetilo hrani domača zapuščina. Zapisano je v knjigi dr. Julius Kugy, *Arbeit, Musik, Berge — ein Leben*. Der lieben Frau dr. Brilej einen freundlichen Gruss!

Dieses bescheidene Buch möge ihr sagen, dass im unbedeutsamsten Leben Stoff genug zu einem Roman vorhanden ist, dass Arbeit, Musik und Berge ein Trio darstellen, mit dem es sich fein leben lässt.

Ljubljana, 27/1-32

Dr. Julius Kugy

³ Literarna zapuščina dr. A. Brileja pri Zvezi planinskih društev v Ljubljani brez 4. zvezka (leto 1931/32), ki ga ni bilo mogoče najti.

⁴ Turistovski klub »Gojzerca«, Jutro, 24. V. 1930, podpisan Sivi Jelen.

Lep pozdrav ljubi gospej dr. Brilejevi!
Ta skromna knjiga naj pove, da je v najneznatnejšem življenju dovolj snovi za roman, da so delo, glasba in gore trojica, z njo se dá lepo živeti.

Ljubljana, 27/1-32

Dr. Julius Kugy

Brilejevo knjižno delo je mnogostransko. Najštevilnejši so planinski potopisi. Tem bomo pozneje posvetili pažnjo. Na drugem mestu so planinsko-zgodovinski članki, osmrtnice ter slovstveni prikazi in ocene. Med najtehtnejše štejemo spise o dr. J. Kugyju, V. Staniču, dr. Marko Debelakovi in R. Badiuri. Spominške članke je napisal H. Lindtnerju, A. Šerku, R. Andrejku, J. Mlakarju, J. Westru, B. Zarniku, A. Merharju, V. Foersterju, B. Rotterju, vodniku Bobku, J. Gregorinu itd. Med zgodovinske članke spadata »Iz zgodovine planinstva v ZSSR« ter »Angleži in naše gore«. Slovstvenih prikazov je okrog 80. Tu je tisto trdo delo, ki terja od urednika, naj ne gre mimo knjig Eda Deržaja Podobe, Tomažiča Pohorska bajka, Kunaverja Sprehodi po nebu, dr. Lokarja Gozdovi in vode vabijo, Kunaverja Skozi led in sneg, J. Gregorina Blagoslov gora, E. Lovšina V Triglavu in njegovi soseščini in še tistih, ki so posredno v zvezi s planinstvom, kakor sta lov in smučanje, dalje znanost (narodopisje, imenoslovje, prirodoslovje, gospodarstvo) in umetnost (slikovna, glasbena). Posebej iz tega Brilejevega knjižnega dela je razvidno, kako široko je pojmoval planinstvo in ga s kleno slovensko besedo povezoval s kulturo in civilizacijo. K njegovemu planinskemu organizacijskemu spisu spadajo: članek o glavnih podatkih poti in koč v naših Alpah v koledarju Saveza planinskih društev Jugoslavije 1934. leta, Priročnik za planince, založilo Osrednje društvo SPD 1939. leta, Priročnik za planince, zbirka pravil, navodil in podatkov ter kratek vodnik po gorah Slovenije z 31 Mazijevimi zemljevidi in 70 risbami, založila Državna založba Slovenije leta 1950 in končno II. izdaja zelo izpopolnjenega Priročnika za planince, založila PD Ljubljana-Matica leta 1951.

V knjigi »Slovensko primorje v luči turizma« 1952 je Brilejev prispevek »Planinstvo, alpinizem in smučarstvo v Slovenskem Primorju«. Namen mu je bil — kakor sam piše v uvodu — podati sedanje stanje priprav za razvoj planinskega turizma v teh krajih in opisati glavne mikavnosti in zanimivosti, ki pritegujejo po-

zornost povprečnega gornika. V dnevnikih, v Velesejemskem vestniku in v Kroniki slovenskih mest je objavil številne članke o tujskem prometu. Znana in upoštevana so bila njegova kratka predavanja na radiu: Kam v nedeljo? »Planinsko društvo v Novem mestu nas vabi to nedeljo na proslavo 30-letnice prekrstitve sv. Gere, 1181 m visokega, najvišjega vrha na Gorjancih, ki so ga Dolenjci počastili z imenom Janeza Trdine. Le-ta je s svojimi »Bajkami in povestmi z Gorjancev« za večno proslavil to naše ljubko dolenjsko sredogorje... Dolenjski bard je posvetil Gorjancem 1570 strani svojih spisov... Zaslužil je Trdinov vrh, kakor je zaslužil Vinko Paderšič, ki je padel v NOB, da se po njem imenuje edino planinsko zavetišče v Gorjancih...« Za širitev planinske misli, za vzpodbudo k nedeljskim izletom je Brilej s predavanji že v prvi Jugoslaviji, od leta 1952 pa vsak teden na Radiu, dalje s predavanji o svojih planinskih odpravah v Bolgarijo in na grški Olimp, z raznimi referati na kongresih (npr. v Pragi »O varstvu prirode v Jugoslaviji« 1938. leta) zaslužen mož.

Svoje literarno delo je začel leta 1925 s prevodom knjige Jacka Londona, ki je izšel v podlistku takratnega »Dnevnika«. Prevajal je Macherja in Čapka iz češčine, Romma (Vzpon na Pik Stalin) iz ruščine itd.

Njegovo poglobljeno literarno delo leži v planinskih potopisih. V njih se odlikuje po bistrem opazovanju, v miselnem, iznajdljivem opisovanju, v neposrednem spoznanju in občutenju lepote prirode. »Priroda mu je bistrila pogled v bistvo človeka, mu je plemenitila srce in mu bila prijateljica ter vodnica v življenju...«

Zopet in zopet ga požene želja po neznanem svetu iz Ljubljane... Je dober smučar in uživa, ko naglo in uspešno mineva razdalja... vendar, kljub temu, da dela telo s polno paro, utegneš še vedno s tihim zadovoljstvom uživati mehki čar dolenjske pokrajine... Zaspane vasi... potok ob cesti, slikovite vrbe... »mirno valovi zemlja pod belim prtom; od časa do časa nas sreča domačin, ki nam privoči prijazno besedo in izgine v beli daljavi. Tišina zimske nedelje leži nad pokrajino. Le smuči šume in pojejo svojo pesem...« »Na jasah stoje prečudne postave.« Ponižno in globoko se sklanjajo v bele halje odeta, skrivnostna bitja... Kraljične... tropi pingvinov, orjaške ptice, starec z belo brado... da, to je gozd pod težko zimsko odejo.

Spomladi: »Megle so se pričele redčiti, pokazale so se krpe modrega neba, a meglene cunje so kakor velikanske zastave zaplapolale po zraku...«

Skoraj slepo ljubezen plete okoli cvetic...

»Naporna pot iz Ovčje vasi na Višarje... Na planini Limovici smo za hip postali in se malo razgledali. Tu na planem je prijeten, hladen vetrič zibal rumene pogačice, svišče in žalujke, ki so gledale iz toge trave. Opojno dišeče krebujice (*Myrrhis odorata*) so koketno priklanjale svoje mehke pahljače; zlate mimice so sedele na njih, pile sladki med iz belih cvetov in razkazovale svoje blesteče zelene oklepe. Bil je junij, mesec gorske pomladi... Zrak je svež in poln dišav.«

»Bilo je toplo, mirno, jasno. Eden tistih redkih, blestečih dni, ki se človeku za vse življenje vtisnejo v spomin.«

Kateri od neštevilnih izletov so mu dali največ vzpodbude, največ navdiha? Težko je reči, ali so to bili domači Polševski Dolomiti, ali Veliki Draški vrh o božiču ali bajna zimska Jelovica, ponesrečeni poskus na Fünfspitz, siloviti Nabojš, mogočna Poldnašnja Špica, daljni Komovi, maloznani Goteniški Snežnik, ribniška Velika gora z okamenelimi svati, cvetana na Ostrežu, Igalah ali v Iški.

Zadnje leto svojega življenja so se mu na izletih in na bolniški postelji rojevali novi načrti, neutešene želje in nezgorljivo hrepenenje. Pred vsemi načrti in željami pa je stala ena, tiha in vroča, ki ga je spremljala do zadnjega dne: izdati najboljše literarne dosežke v knjigi zbranih planinskih spisov. Vse je pripravil (kakor Josip Wester svoje!), razporedil gradivo v I. Sredogorje, II. Julijske Alpe, Karavanke in Kamniške planine, III. Po Jugoslaviji, IV. V tujini, V. Razno, pregledal spise in naslovil svoje delo z imenom: *Sreča v višavah*.⁵

Dr. A. Brilej nam je zapustil srečo v višavah, ne pojdimo mimo nje!

⁵ Zveza planinskih društev v Ljubljani je rokopis »Sreča v višavah« odkupila. Morda pride kmalu na vrsto.

Mladinske odseke PD obveščamo, da bo pohod »Po poteh Gregorčičeve brigade« potekal po dveh sledih: I. Korada (Kobalar)—Kambreško—Srednje—Kovačičeva pl.—Foni—Vrsno; II. Cadrje—Polog—Javorica—Sleme (Rdeči rob)—Krn (vas)—Vrsno. Oboje 26., 27. in 28. avg. t. l.

Hvala tebi, Planinski Vestnik

Napisano za 70-letnico Planinskega Vestnika

Pavel Kunaver

Nekje je zapisano: »Najprej je bila beseda.« Na horizontu pa so bile gore — a tedaj v davno minuli mladosti; samo sinji blesk v daljavi, ki je vabil in klical, pa nisem vedel, kaj je tisto. Bile so šele besede, ki so povedale, ki so vsadile seme brezmejnega, vse življenje nenehno živega hrepenenja po tistem daljnem, česar še nobena beseda ni pravilno opisala. »Das grosse stille Leuchten« ga imenuje švicarski pesnik Conrad Ferdinand Mayer. Samo besede, govoril jih je oče, ko je opisoval razgled s Stola; govorila sta jih Rajko Mulaček in Ciril Tavčar, bratranca, ko sta pela slavo Triglavu; a največ je znal povedati brat Jože pa tudi France. Tih in majhen sem sedel pri mizi, ko je tekел tu in tam, pravzaprav mnogokrat pogovor o gorah, njihovi veličini, temnih gozdovih, strašnih stenah, nevarnih plazovih, brzih gamsih, sinjih daljavah z vrhov gora — vsa prelestna lepota nedotaknjene gorske narave je vstajala v besedah pred mojim duhom, ki gore od blizu še ni videl. Besede so izzvenele — zvenela je v notranjosti samo še melodija tistega neznanega in budila hrepenenje.

Nekoga dne pa je Jože prinesel domov drobne liste z napisom »Planinski Vestnik«. Takrat pa sem bil že na Šmarni gori, na Sv. Joštu, celo obe Klanški jezери v večerni zarji z Mangrtom v ozadju in Mangrtom na mirni jezerski vodi sem že videl. In čital sem že! Planinski Vestnik pa niso bile več besede, ki so izzvenele ampak besede, ki so ostale, vabile, opisovalle, navduševale in postale meni in Slovencem prevažen vodnik in kažipot v naše prelepe planine.

Pogled na Kočno, Grintovec, Kokrško sedlo in Greben s Kokrske doline

Planinski Vestnik v svoji skromni obliki, velikosti in celo vsebini mi je postal najdražje čtivo. Tiste prve letnike sem tako in tolikokrat prebral, da so dobesedno razpadli — a storili so svojo dolžnost. Opozarjali so širše množice Slovencev na gore, na novo smer človekovega udejstvovanja, ki je zajelo v severozahodnih deželah že stotisoče ljudi, na gorohodstvo. Ob enem je Planinski Vestnik v Slovincih vžgal in vžigal vse večjo ljubezen do rodne zemlje, ki si jo je prisvajal.

Opisi vzponov, četudi po nadelanih poteh, so me opozarjali na do tedaj neznane vrhove in vzbujali željo, da bi se prej ali slej povzpел nanje. Spisi Janka Mlakarja »S cepinom in vrvjo« in »Spisi hudomušnega Janka«, ki jih danes morda gledamo malo bolj kritično, pa so v nas mladih, ki smo imeli takrat nepri- merno manj priložnosti, kakor jo ima današnja mladina, budile hrepenenje po tistih daljnih gorah na severu in zahodu. Četudi je Mlakar včasih preveč opisoval razne smešne dogodke s tujimi turisti, se je vendarle v nje-

govih rokah bliskal cepin, se je napejala vrv, so možje preskakovali razpoke, so švigali ledeni kosci, izsekani iz ledu, po hudih strminah in so se bleščali vrhovi visokih gora — Velikega Kleka, Ortlerja, Königspitze in drugih v ledu in snegu.

S svojimi opisi je Planinski Vestnik opravljal še drugo delo — vzbujal je želje izvedeti več in več o Alpah, o drugih gorovjih na širni zemlji in s tem nehote kazal pot do druge tuje planinske in znanstvene literature. Zato pa je bilo treba znati tuje jezike, v katerih so veliki alpinisti tistih časov in znanstveniki napisali že toliko lepega in pomembnega! A vedno smo se obračali zopet nazaj k našemu edinemu planinskemu glasilu, ga ljubili, pa tudi obžalovali, da je bilo tako majhno in v primeri z današnjim še tako neogljenno.

A število gorohodcev je bilo tedaj — do začetka prve svetovne vojne razmeroma še majhno v Sloveniji. Mi pa, ki smo vedeli, kako lepo je v gorah, smo hoteli povedati drugim, privabiti v gore iz zatohlih kavarn in gostiln in

Foto V. Soštarič

plesnih zabav čim več ljudi in mladine. A kako priti do nje, če ne z besedo, ki gori od ljubezni in navdušenja! A le Planinski Vestnik je bilo tisto sredstvo, tisto glasilo, po katerem si mogel govoriti, pripovedovati, navduševati! In porodila se je želja, da bi se uvrstil med njegove sodelavce, med preroke naših gora in gorohodstva sploh.

Kako srečen sem bil, ko je pred več kot pol stoletja v Planinskem Vestniku zagledal beli dan moj prvi članek in so mi postale Vestnikove strani kraj, s katerega sem pripovedoval in vabil tudi druge v gore, kraje lepote, miru in sreče! Planinski Vestnik je postal bakla vodnica, za katero se je zbralo in hodilo vedno več mladih in starih v gore, domače in tuje, in se je razžarela do danes tako, da nam je posvetila preko vseh Alp še daleč v gore v Arktiki, Aziji in Ameriki! Naj bi svetila še dolgo, dolgo, posebno mladini, da bi našla v domačih gorah in gorstvih širom po zemlji vso tisto srečo in zadovoljstvo, ki je dolina in mesta ne morejo dati!

Štirje srčni možje

Franc Ceklin

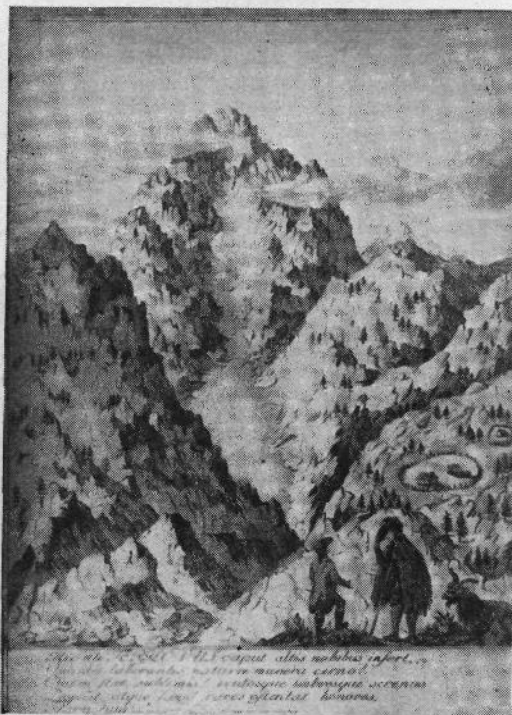
II

Matevž Kos
(1744—1798)

Sloviti vodniški rod Kosov korenini v Jereki. V njej se je obdržal do današnjih dni.

V starejših urbarjih blejske gosposke (iz 15. in 16. stoletja), pod katero je spadala Jereka, ni najti priimka Kos, ne imena vasi Jereka. (Podatek dr. Milka Kosa.)

Ne glede na prednjo ugotovitev, ki govori za to, da je Jereka eno najmlajših bohinjjskih naselij, pa je z arheološkimi najdbami v njeni

Triglav v Hacquetovi »Oryctographii«

oži okolici izpričana kot ena najstarejših človeških naselbin v vznožju Triglavskih gora. Prazgodovinsko gradišče na bližnjem skalnatem gričku Dunaj in rimska groba v neposredni bližini Hostnikove hiše v Jereki (dognanja arheologa Gabrovca v avgustu in septembru 1959) potrjujejo starodavno obljudenost tega kraja. Zdi se, da je v zgodnjem srednjem veku razvoj te naselbine močno zakrnel — na popolno opustelost ni misliti — in da jo je v tem že zgodaj prehitela sosedna Češnjica, v kateri je že pred 700 leti prebivalo 30 podložnih kmetov in 8 kosezov — svobodnikov. (Urbar blejskega gospostva iz l. 1253, Državni arhiv München.) Da pa se je Jereka ob koncu 15. stoletja — če ne že prej — vendarle razvijala, kaže gradnja tamkajšnje podružnične cerkve (sv. Marjete), ki jo je posvetil ljubljanski škof Krištof Ravbar leta 1502. Natanko 100 let zatem najdemo v sosedni Češnjici Simona Kosa. (Urbar blejskega gospostva iz l. 1602, str. 346, Državni arhiv Bozen. — Podatek dr. Milka Kosa.)

Simon je najstarejši doslej znani prednik jereških gorskih vodnikov Kosov.

Čez dobro desetletje se s Simonom ponovno srečamo. Gosposki na Blejskem gradu je bil

dolžan opraviti dve tovarni tlaki. Od svojega imetja ji je dajal letno po en hleb sira. Od rovta na Goreljeku (am Garellnikh) ji je plačeval 18 krajcarjev in 2 denariča, od rovta Mihel vrh, Mušelnova dolina (Michell Verch, Muschelnoua dollina) 16 krajcarjev, od mlina na dva kamna 18 kr. in 2 den. ter 16 krajcarjev nove naklade. (Urbar blejskega gospostva iz leta 1615, str. 235, Škofijski arhiv Briksen, Italija. — Podatek dr. Milka Kosa.) Čeprav vpisan med podložniki v Češnjici, je bil imenovan Simon Kos dejansko v Jereki, kajti Jereke tedaj še niso posebej omenjali v urbarialnih zapisih; podložniki obeh (in še dveh) vasi so vpisani pod naselje »Češnjica«.

Iz krepkega Simonovega debela v začetku 17. stoletja so se Kosi v sto letih razrastli v košato drevo. Iz matičnih knjig župnije Srednja vas v Bohinju se dá za to stoletje ugotoviti (najmanj) 10 zakonskih parov Kosov, od teh 9 v Jereki, eden pa na Bistri. V zadnjih 70 letih 17. stoletja je bilo rojenih v Bohinju (najmanj) 34 Kosov (27 v Jereki, 4 na Bistrici, trije Simonovi vnuki pa v Češnjici, kjer sta nekaj časa gostovala njegova sinova Gregor in Jernej.)

Gregor, tretji izmed petih Simonovih sinov, je imel z ženo Uršulo štiri otroke. Njegov sin Janez — ded triglavskega Matevža — se je l. 1684 oženil s Katarino, hčerko Urbana in Marine Lukanc z Nomenja (sedaj št. 15). Naslednje leto, ko se je Janezu rodila hčerka Marija, prvi izmed sedmih otrok, je dobila že omenjena jereška cerkev veliki oltar. Preživel je vse triglavske Kose, ki so ga v svojem življenju neštetokrat zrl. Črviva starina, odeta v pozlato, je še ohranjena.

Najmlajši Janezov otrok, sin Matevž, ki je bil kasneje zaposlen v Zoisovem železarskem obratu na Bistrici in v tem kraju tudi umrl, je še dočakal znameniti dan, ko se je njegov skoraj pol stoletja mlajši nečak Matevž s prvimi vred povzpел na mogočni Triglav.

Janezov sin Miha je ostal na domu, pri »Kosu«. 20. februarja 1724 je vzel »Krucmanovo« Mino iz Podjelja, hčer Jurija in Uršule Smuhavc. Imela sta 9 otrok. Predzadnji je bil Matevž. Komaj rojen, je Mihov prvi otrok še isto uro umrl — brez imena. Drugorojenec Jurij mu je umrl že po sedmih tednih. Tretja in četrta sta se skozi otroštvo prebili do dekliških let in se poročili, ko je bil njun brat Matevž še otrok; Marija se je pramožila na samotni in razgledni »Zevt« nad Jereko, Uršula pa na Koprivnik. Štiri leta pred Matevževim roj-

stvom je zločesta otroška bolezen v enem samem tednu pobrala njegova nekaj let starejša bratca Janeza in Lovrenca. Sedma, Helena, se je dve leti za bratom Matevžem poročila s Klemenom Jeklarjem s Koprivnika št. 12. Klemen je bil vnuk Luke Jeklarja s Koprivnika, imetnika nekdanje svobodnjaške kmetije. Jeklarjeva in še pet drugih kmetij je še sredi 18. stoletja s svojim posebnim nazivom »eigenthumb«¹ pričelo o žilavi trdoživosti nekdanjih svobodnjakov-kosezov v Bohinju. (Urbar blejskega gospostva iz leta 1749, stran: 729, 730, 733, 734 in 744. Državni arhiv LRS.)

¹ Lastniki oziroma uživalci teh kmetij so bili: Matija Urh, p. d. »Urh«, Jereka št. 21; Martin Bricelj, p. d. »Zgornji Bricelj«, Češnjica št. 53; Martin Sodja, p. d. »Ožbač«, Češnjica št. 26; Matevž Stare, p. d. »Jernejčke«, Češnjica št. 23 (imel je kmetijo »eigenthumb« Lenarta Korošca); Janez Petrič, p. d.

Matevževa štiri leta mlajša sestra Marjeta je vzela 29-letnega vdovca Lovrenca Arha, p. d. »Stagnarja« v Češnjici št. 71. Pri Lovrencu Arhu se bomo kasneje posebej pomudili, saj znani »Arh« zasluži, da ga поблиže spoznamo. Na vrsti je Matevž Kos. V roko nam seže mož junaških dejanj v triglavskih višavah, prvi slovenski gorski vodnik, Zoisov iskalec okamenin po Triglavskem govorju in njegov sel med Bohinjem in Ljubljano.

Slovenski literat! Ali te ne mika, da bi prijel za pero in orisal življenjsko pot Matevža Kosa, skromnega jerekarskega kajžarja in Zoisovega

»Branc'ke«, Češnjica št. 76 (tudi on je užival drugo takšno kmetijo), in že zgoraj omenjeni Luka Jeklar, p. d. »Jeklar«, Koprivnik št. 14. Po opisu vasi in kmetij gospostva Bled iz leta 1906 (Blejski arhiv, »Dominikalia«, fasc. 7, DAS) je imela soseska Češnjica, (v kateri so bile vasi: Češ-

Velo polje s Spranje pod Mišelj vrhom. Vidi se tudi Vodnikova koča

Foto Albert Sušnik

rudarja — a po svojih gorskih junaštvih v v prvih dneh naše planinske zgodovine tako velikega in zaslužnega moža?

In ti, slovenska kinematografija, ki pri polni mizi (menda neužitnih) scenarijev še vedno lačna čakaš na svoj »veliki tekst«, zakaj ne sežeš v knjigo naše preteklosti po slaven a pozabljen list. Nanj je naš človek v zori evropske alpinistične zgodovine zapisal svoje herojsko, enkratno dejanje — prvenstveni vzpon »štirih srčnih mož« na Triglav 1778. leta. Različna poklicna pota in nenavadne življenjske usode teh mož bi temu strženu filmske zgradbe dale polno obliko in življenjski utrip. V Zoisovih železarskih obratih ob Bistrici in Mostnici pa v rudnih jamah Pokljuke bi se srečali z bohinjskim človekom — trpinom. Kljub 135 »bohinjskim« praznikom (z nedeljami vred)² je bilo njegovo življenje en sam trd delavnik, pičli kos kruha pa prav zavoljo tega »praznovanja« še tanjši. — In končno: kje najti lepši okvir tej filmski sliki, kot ga nudi z gorskim vencem obdani Bohinj; s spokojno, nedotaknjeno lepoto jezerskih vod in z divjo veličino Triglavskih gor.

Matevž Kos je stopil na življenjsko pot 19. septembra 1744 ob 5. uri zjutraj. »Kosova« hiša je k trem dekličem dobila še fantiča. Dan kasneje mu je srenjski župnik Matevž Klemenc³

dal svoje ime, veseli hišni dogodek pa vpisal v matično knjigo. (Rojstna matrika župnije Srednja vas v Bohinju, leto 1744. Škofijski arhiv, Ljubljana.) Ko sta botra, Jernej Urh in Jera Stare prinesla mladega »Kosa«, so, kot po navadi, sosede obiskale srečno otročnico. V svoji radovednosti so zvedavo pokukale v zibelko, v zardeli obrazek deteta z neizogibnim, vraževernim voščilom: »Oh, na bod' mo škoda!«, ki prežene uroke. In ko so, kot je običaj, ob zibelki ugibale, kaj je fantiču »namenjeno«, tem nepoklicnim in nepoklicanim »rojenicam« pač ni padlo v glavo, kako nenavadna bo Matevževa življenjska pot.

Urbarialni zapis iz časa, ko je bil Matevž v petem letu starosti, pove, da je oče Miha od »Kosove« domačije plačeval blejski gosposki 1 goldinar in 36 krajcarjev davka, od mlinarja pa 18 kr. (Urbar blejskega gospostva iz l. 1749, stran 758. Državni arhiv LRS.)

Ob popisu prebivalstva l. 1754 Matevž Kos ni omenjen. Pri »Kosu« v Jereki so bili popisani: »Mihael Kos 40 let, Marija žena 34 let, hči Helena 10 let, Marjeta 5 let.« Malega Matevžka tudi pri sorodnikih v sosednih vaseh ni najti. Ker ni misliti, da bi bil tedaj desetletni fantič zunaj Bohinja, gre najbrž le za pomanjkljivost popisovalca (župnika Zupana ali kaplana Vi-

njica, Jereka, Podjelje in Koprivnik) 25 kmetij (hub) in 28 kajž. Sama Češnjica je imela 140 let kasneje 15 kmetij: (p. d. »Kovačič«, št. 4; p. d. »Span«, št. 5; p. d. »Kovačevce«, št. 8; p. d. »Tomažovce«, št. 15; p. d. »Sodar«, št. 16; p. d. »Goričar«, št. 17; p. d. »Dobrave pri kašči«, št. 21; p. d. »Ožbač«, št. 26; p. d. »Medja«, št. 46; p. d. »Bavanč«, št. 50; p. d. »Zgornji Bricej«, št. 53; p. d. »Lekš«, št. 54; p. d. »Odar«, št. 57; p. d. »Branc'k«, št. 76 in p. d. »Carej«, hišna št. 79).

Od znanih češenskih kosezov (sredi 13. stoletja) drži 500-letna koseška sled prav do zgoraj omenjenih »koseščin«, če ne celo med navedene kmetije. V prvi izmed številnih pritožb na cesarske svetovalce (v letih 1493–1501) so se Bohinjeci med drugim pritožili, da je blejski graščak Hartmann pl. Kreyg Briljevji kmetiji v Češnjici naložil prezežno naklado (»... ueberzins auf des Fritzens hvyabe zw Kerschdorf geschlagen...«). Kaspret: »Über die Lage...«, priloga I, stran 110.

Zaradi kratenja starodavnih pravic in omejevanja svoboščin, zavoljo prizadevanj krivic blejskih fevdalcev v preteklih dveh desetletjih so se Bohinjeci in Blejci v marcu 1515 pritožili najvišjemu oblastniku: briksenskemu škofu in cesarju Maksimiljanu. Naše zgodovinske čaka zanimiva naloga, da osvetli vlogo bohinjskih kosezov v velikem slovenskem kmečkem uporu leta 1515. Bohinj je bil namreč eno izmed štirih glavnih žarišč znamenitega upora. Zdi se, da so pri tem revolucionarnem povdigu našega naroda imeli v Bohinju glavno besedo koseži (»blejski« v Češnjici in »radovljiški« pod Studorom ter v Srednji vasi)?

¹ Zebjarji so namreč delali samo 230 dni v letu. Zois bi bil rad prekomerne praznike odpravil, pa mu ni uspelo. (Marija Verbič: »Bohinjsko rudarstvo in fužinarstvo konec 18. stoletja.« Kronika, 1956, str. 12.)

² Matevž Klemenc, magister filozofije, prej spovednik uršulink v Ljubljani in župnik v Preddivoru.

Umrl v Srednji vasi v Bohinju 15. 12. 1752 in bil tam pokopan.

Naj tu navržemo še nekaj zgodovinskih drobtinic iz Jereke in okolice tam okoli Matevževih časov. 26. oktobra 1721 sta dva vojaka, Jakob in Janez — pripadnika neke enote v Deželi — vasovala na Koprivniku. Prej sta bila v neki gostilni. Vračajoča se v dolino, sta v temni, deževni noči zgrešila pot. Eden se je bil ob padcu čez steno nad Nomenjem ubil, drugi hudo ranil in čez pet dni umrl. Huda nesreča v nenavadnih okoliščinah je vzvalovila Bohinj. Pogreba — na Bitnjah pri Bistrici — se je udeležila ogromna množica Bohinjcev. 4. novembra je poveljnik prizadete vojaške enote poslal v Bohinj Matijo Rusa z dvema kirurgoma (iz Kranja in Radovljice), naj trupli ponesrečenih vojakov izkopljeta in pregledata. Župnik v Srednji vasi, Valentin Hočevar, se je temu vojaškemu ukazu uprl. Dejal je, da brez škofovega soglasja tega ne dopusti. Kirurga sta zahtevek umaknila in odšla. (Povzetek iz kronike župnije Srednja vas v Bohinju na sedmi strani za vpisi v mrliški knjigi za razdobje 1705–1737. Tudi v mrliški knjigi, stran 33.) — Nesrečni dogodek pred 242 leti je ena najstarejših znanih, listinsko izpričanih gorskih nesreč v naših krajih, za celo stoletje starejša, kot je znana Koroščeva ob Bosijevem pristopu na Triglav.

Leta 1722 so Jerekarji kupili svetneli Mariji novo bandero. Sliko zanj je izdelal Jožef Layer iz Kranja. V juliju 1738 so pripeljali v Jereko nov zvon, težak 630 funtov. Zanj so morali odšteti 409 goldinarjev. Stari zvon, težak 102 funta, je livar Jožef Samassa prevzel za 51 gold. V maju 1740 so jerekarski cerkvi prizidali kapelo svetnice Notburga. Do 10. julija omenjenega leta so cerkev v Jereki razširili do zvonika; 14. novembra pa so iz Kranja pripeljali oltar za prizidano kapelo in ga osem dni zatem postavili vanjo. (Paberki iz kronike župnije Srednja vas v Bohinju — na koncu mrliške matične knjige 1705–1737. Škofijski arhiv, Ljubljana.)

774
¶ Jus precomi. unū mod' et dīm solidi et .xiii. mod' aueñ.

¶ Jus cellerarii. i. mod' et dīm r. et .v. mod' aueñe.

Veldes

¶ Redditiu ecclesie Bryrenen in veldes In Osterendore
due mansiō quoz soluit. lx. denr. Aquilgen et ali. i. vris.
et unū ouem in vere cum agno. ¶ In Ehsdoef. xxx. hōet
et vni qui dicunt edelinge. hu tenent dare dño epō in
aduentu suo quādoq; ueniet. vi. armenta. vi. paucos et
xx. mod. r. et xl. mod' aueñ et. xl. denarios aquilg de ho
cha et. ii. Garcal aquilgn. et xl. denr p censu sine aliis
peticiomb; ¶ Schette de Eherldore hē unū mansum.
¶ In vure. vi. mansi censuales et dīm quoz quilibet
soluit vnum winurischē et. i. Ehnstischē in uere cū

Začetek blejskega urbarja iz leta 1253

dica). Tudi starost oseb, kot v popisu vobče, je le približna.

Čez leto dni je »Kosovo« hišo obiskala smrt. Matevžu in sestricama je ugrabila najdražje — mater.

Matevž je doraščal v fanta. Bil je v 17. letu, ko se je pol leta starejša »Kuharjeva« Mina, hči Tomaža Dobravca iz Jereke št. 9, omožila v sosedno Češnjico h »Košmrlju«. Ker se je Marijina življenjska pot kasneje — ob nenavadnih okoliščinah — zedinila z Matevžev, smemo z veliko mero verjetnosti sklepati, da je bila mlada Mina prva Matevževa ljubezen, Minina zgodnja poroka z Jakobom Dobravcem iz Češnjice št. 44 pa usodni udarec, ki je Matevžu razbil up in srečo mladih dni.

Tri leta kasneje, na Jurjev dan, je 25-letni Jakob Dobravec umrl. Mladi vdovi Mini je pustil v naročju poldrugo leto staro hčerko Burgo, sinček Andrej pa je kot posmrtnik šele čez sedem mesecev prijoal na svet.

Po dveh letih vdovstva je 22-letna Mina pustila svoja otroka pri »Košmrlju« v Češnjici,

kjer sta poslej rasla in dorasla ob dedovi rōki. Sama pa je 11. maja 1766 pred pričama Pavlom Arhom in Urbanom Hribarjem z zakonsko zvezo s »Kosovim« Matevžem potrdila staro resnico, da korenin spomina na prvo ljubezen — najsi je bila le-ta kakorkoli: od nežnega sanjskega popka tja do temnega, opojnega cveta krvi — ni moč izruvat iz srca.

Nato je z Matevžem 28 let delila zakonsko posteljo in mu v razdobju 13 let rodila pet potomcev.

Najstarejša Matevževa hči, Marija, rojena 1770, se je primožila k »Primožovcu« v Češnjici. Tri leta mlajša sestra Uršula, ki je ostala samska, je bivala pri njej in tudi umrla. Tretji Matevžev otrok, sin Anton, rojen v začetku 1777. leta, je umrl že po devetih mesecih. Ko pa se je Matevž naslednje leto z Willomitzerjevo družbo vred prvi povzpел na Vélíki Triglav, je 34-letna Mina že četrti mesec nosila njegovega drugega sina, kateremu so ob rojstvu — 30. januarja 1779 — tudi dali ime Anton.

Ker smo že pri Matevževih sinovih, je treba popraviti Miro M. Debelakovo-Deržaj. V »Kroniki Triglava«, Gore in ljudje, 1947, str. 221, omenja, da je Hacquet prišel 1. avgusta 1779 v Bohinj z namenom, da se povzpne na vrh Triglava. Ziga Zois mu je dodelil Matevža Kosa in Willomitzerja z nalogo, da ga spremita na vrh. 2. avgusta so odšli mimo Stare Fužine in preko Fužinarskih planin v Zajezersko dolino in prenočili v planini pri Utah. Tu se jim je pridružil še mladi Kos, ki je najbrž pasel v Zajezerski dolini. Prevzel je del prtijage, 3. avgusta so šli čez Hribarice in ob dveh popoldne prispeli na Zeleni sneg (ledenik). Kljub hudi žeji in utrujenosti se je Hacquet s spremljevalcema odpravil proti vrhu, mladi Kos pa je ostal pri prtijagi. Debelakova dodaja: »Mladi Kos je bil Matevžev sin. Vendar to ni bil pozneje tako znani Kosov Tone, ker je bil le-ta ob času tega vzpona šele pet let star in je svojo prvo triglavsko turo izvršil kot sedemnajstletnik, leta 1792.« Matevž Kos je imel tri sinove: omenjena Antona in Gašperja, rojenega 2. januarja 1783, ki pa je še isti dan umrl. Ob času omenjenega vzpona je bil edini živeči Matevžev sin Anton šele pol leta star.

Da spoznamo tega brezimenega »mladega Kosa« (»...den jungen Kos...«) kot ga je imenoval Richter v znanem sestavku »Die Wochein« (Illyrisches Blatt, 1821, št. 20, stran 77), je treba seči po župnijskih matrikah in ugotoviti vse bohinjske Kose, živeče v 18. stoletju.

Neznani mladenič (Richter ga imenuje tudi »deček«), čakajoč ob Triglavskem ledeniku in opazujoč prvi Hacquetov vzpon na Veliki Triglav, je bil Mihael Kos, p. d. »Grabnarjev« Miha iz Jereke, h. št. 12, sin Blaža, rojen 22. septembra 1758. Tedaj je imel torej 21 let.

Miha pač ni utegnil planšariti. Zaradi očetove smrti pred devetimi leti, je vse moško delo pri »Grabnarju« čakalo njegovih rok. Morebiti je pri Utah planšarila njegova, tedaj 19-letna sestra Urša, on pa ji je v soboto — 7. avgusta — prinesel hrano (»kešt«) in se tam, pri Jezerih, sestal s Hacquetovo družbo.

V kasnejših letih za Mihom v domačih poročnih in mrljskih knjigah ni sledu. Ko se je 1. 1810 njegova najmlajša sestra poročila s Simonom Hribarjem, je pri »Grabnarju« imek »Kos« po petih rodovih izginil. Že prej, pred letom 1750, so izumrli Kosi tudi pri te-

danjem »Poškarju-Stroju« in pri »Zgornjem Kosu« (v Jereki št. 7 in 29).

Ker kajža in mlin nista mogla preživljati petčlanske družine, je Matevž Kos rudaril.

Delo v rudnih jamah je bilo izredno naporno in povrh vsega še nevarno.

V svojem gradivu za opis bistriških fužin l. 1778 je Ziga Zois opisal tudi mučno delo bohinjskega kopača v rudnih jamah Pokljuke. V povzetku tega gradiva pravi Marija Verbičeva:

»Gorjuše so bile glavni rudni revir bistriških fužin. L. 1777 je kopalo v osemnajstih jaških tega revirja 45 delavcev, v vseh revirjih skupaj pa 65. Kopači so delali v kompanijah po dva, trije do šest skupaj. Vsaka kompanija je neprestano sledila rudo, in ko jo je našla, je pričela kopati jaške, tudi po več hkrati. Jaški so bili podobni luknjam in tako ozki, da se je človek skoznje komaj preril. Ker je jamskega lesa v bližini jaškov primanjkovalo in ga je bilo treba po ure daleč prinašati na golih plečih k jamam, in vrhu še zastonj, so kopači jaške le slabo zavarovali z lesom, tako da niso nudili nobene varnosti pri spuščanju ali dviganju iz jam. Spuščanje v jamo je šlo križema od lesenega kola do kola in često preko ven štrlečih skalnatih čeri. Kopač je imel pri spuščanju vrv ovito okrog desne roke in okoli kolena, v levi roki je držal svečo in tako zlek-njen, da se je z glavo opiral na eno steno jaška, s stopalom pa na drugo steno, je počasi polzel in drsel po jašku navzdol. Ker pa je bil les pogostoma moker in prevlečen s sluzom, da je bilo treba oporo ali stop v steni šele iskati, je bilo spuščanje v jamo še težavnejše. Tudi dviganje iz jame ni bilo nič prijetnejše. Kopač se je moral z rokami in nogami opirati ob stene jaška, da je splezal iz jame. S priostrenimi kladivi in krampi v rokah so kopači iskali v jaških rudo in kopali ilovico, ki je vsebovala rudo in apnenec. Ilovico so z roko odstranili od rude, če pa so naleteli na kamen, ki jih je pri delu oviral, so ga le redko navrtali in razstrelili. Rudo so v posodah, ki so bile navezane na vrvi, z vitli vlekli iz jame. Preden so jo odvažali, so jo prali. — Kopači so delali, kadar jim je dopuščal čas in vremenske razmere. Plačani niso bili z mezdo, temveč od centa nakopane in oprane rude (Geding). Za cent rude je podjetje plačevalo po 16 krajcarjev deželne veljave. Izkupička za rudo kopači niso v celoti prejeli v gotovini, temveč samo delno, navadno pa nič, ker so morali pri vsakem obračunu poravnati še strošek za žito in

* Pravilno: 8. avgusta 1779.

druge potreščine, ki so jih nabavili pri podjetju zase ali za svojo družino na račun pogodbe za oddajo rude. — Vsak kopač je dobil na 14 dni svoj mernik žita na kredit, zraven pa še loj za jamsko razsvetljavo (6 do 12 lojenih sveč). — Iz povedanega sledi, da je bil zaslužek bohinjskega kopača zelo skromen in Zois sam pravi, da se za takšen zaslužek ne bi hotel pogoditi noben tuj rudar ali kopač. To je zmogel samo bohinjskih kopač, ki je imel dohodke tudi od kmetijstva, pa čeprav so bili še tako skromni. — Delali so pri rudniku samo v tistih letnih časih in ob tistih urah, ko doma niso imeli posebnega opravila. Ko je bilo treba obdelati polja in pokositi travnike, so ostali doma po cele tedne in mesece, ker je bila najeta delovna sila zanje predraga. — Tako so torej bohinjski delavci delali pri rudniku le v času, ko so jim okoliščine najbolj dopuščale, in za zaslužek, ki ga ne bi hotel sprejeti noben delavec na svetu.» (Marija Verbič: »Bohinjsko rudarstvo in fužinarstvo konec 18. stoletja.« Kronika, 1956, str. 8 in 9.) Takšnega življenja je bil deležen tudi Matevž Kos.

Zdi se, da si je Matevž vprav pri naporni in izpostavljeni plezariji pri delu v rudnih jamah pridobil ono mojstrsko spretnost v skalah, ki jo je v dvajsetih letih svojega vodništva izpričal v triglavske strminah.

Skoraj bi smeli reči, da je bil Matevž zraven pri vseh tedanjih triglavske vzponih.

Tudi tedaj, ki je Hacquet na svojih gorskih potovanjih po Julijcih našel neke na slemenu med Čiprjem in Velikim Draškim vrhom ter na Mišelj vrhu svojo znamenito, po Kugyju toli opevano Scabioso Trento, ga je najbrž spremljal Matevž.

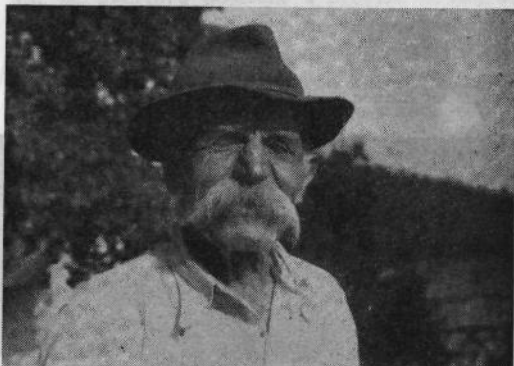
Ko je julija 1790 Matevž Kos spremljal na Triglav nadplavčarja Žerovnika, je bil zraven ribič Nazei (verjetno Nacej?). Še danes se ne ve natanko, kdo je bil ta mož, ki se je v Kosovi družbi že pred sedemnajstimi desetletji povzpел na težko pristopni vrh. Priimka Nazei, Nazaj, Nacej ali podobno oblikovanega ni najti v župnijskih matrikah v Bohinju v vseh 335 letih, odkar obstajajo prvi zapisi. Ve se tudi, da v Stari Fužini, pri hiši, kjer se pravi pri »Rib'ču«, v 18. stoletju ni bilo kekega Naceta (ali Naca, kot to ime izgovarjajo Bohinjci). Da pa bi bil Martin Urbanc, tedanji »Nac«, (tako se namreč pravi v Stari Fužini pri hiši št. 47), tudi poklicni ribič, ni verjetno. Delo na posestvu in gostilna, ki jo je imel, bi mu tega ne dopuščala. Mimogrede

rečeno: pri »Nacu« je prebivala Willomitzerjeva pastorka Elizabeta Jeglič, tedaj stara 19 let. Verjetno je bila zaposlena v gostilni.

V decembru 1957 mi je 90-letni Martin Odar, p. d. »Čučk« pri Stari Fužini št. 36 pravil, da je kot otrok poznal nekega sivolasega, ostarelega žagarja pri fužini v Logu pri Stari Fužini, ki so ga imenovali Nacej in katerega govorica ni bila bohinjska. Seve, Odar ni vedel, ali je šlo za priimek ali za ime. Računajoč, da je bilo to okoli leta 1875, bi omenjeni žagar mogel biti sin triglavskega »Naceja«?

Slednjega je treba iskati zunaj Bohinja.

Dva tedna pred 11. septembrom 1792, ko se je v družbi očeta Matevža Kosa njegov, še ne štirinajstletni sin Anton prvič povzpел na Triglav, je neki Primož, lovec pri grofu Vin-

Jakob Kos, p. d. »Kos« v Jereki št. 17, prapravnuk prvega triglavskega vodnika Matevža Kosa (l. 1958)
Foto Gabrovec

cencu Thurnu v Radovljici, v večernem mraku za stavo splezal na Triglav in na vrhu zažgal otep slame in lubja. Osebe bistriških fužin je med 8. in 9. uro zvečer — bilo je v torek, 28. avgusta — zagledalo ognjeno znamenje na vrhu Triglava. Videli so tudi, kako si je lovec svenil po strmini v globočino. O tem so mu napisali spričevalo. Drzni lovec — pravi Richter — se je kasneje ubil na nekem manj nevarnem mestu.

Kdo je ta drzni lovec neznanega priimka? Richter ga omenja kot »Primus N.«

Na vrhu kratkega a strmega Blatarja nad dolino Suhe, kjer se svet položno nagne proti Planini Blato, je bilo na orjaški bukvi, stoječi ob poti, svojčas pribito starinsko »znamenje«.

(Se nadaljuje)

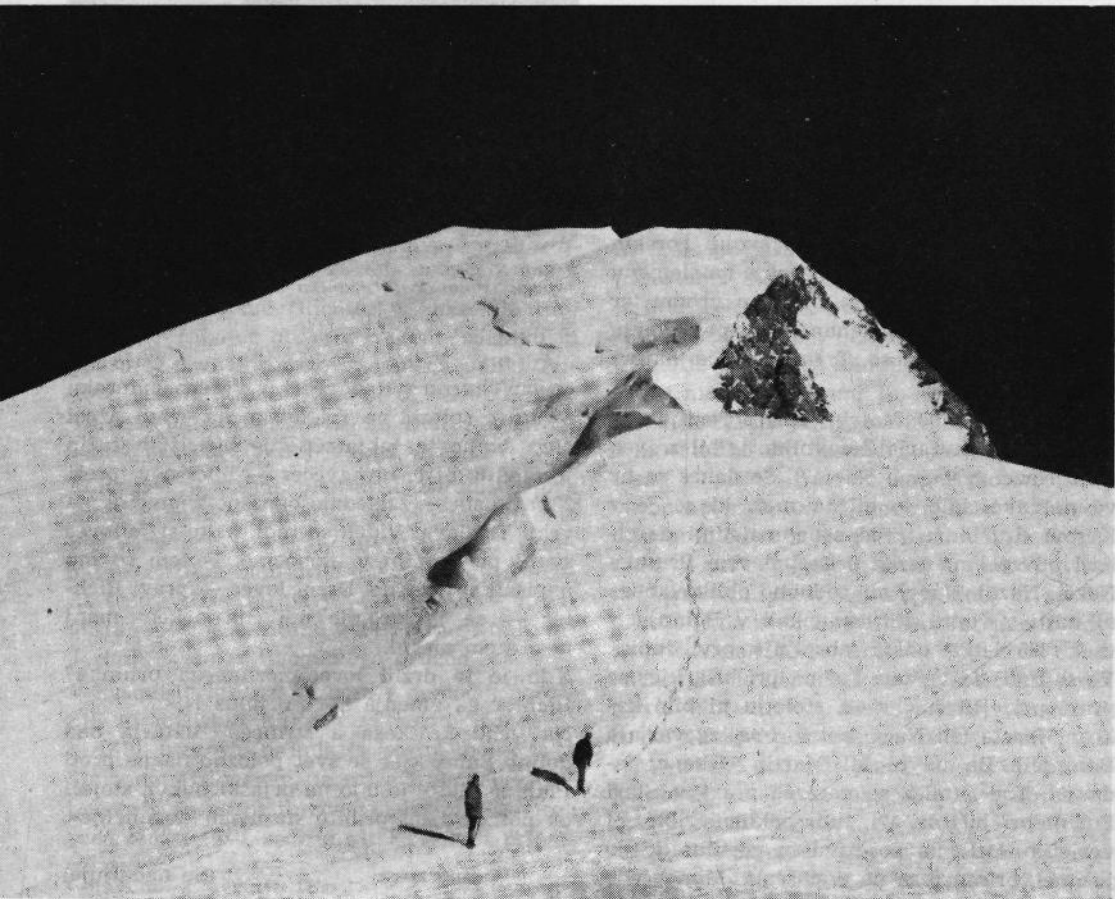
Prečenje Grandes Jorasses

Stane Belak

Vrh Mont Blanca

Dan počitka. Krepko sva si ga zaslužila. Štiri dni potovanja, defektov in drugih nevšečnosti iz Ljubljane do obljubljenega letoviškega mesta pod Mt. Blancom — in to z mopedom! In Branetova »Prima«! — Čeprav ni bila preveč »prima« sva ji natovorila še del moje kovačije, da ni Tomosov T 12 klecnil pod težo. Pa devizni prekršek na meji — potrdilo o zaplenitvi za kakih 50 000 din deviz nama je ostalo, namesto železne rezerve za morebitne defekte. »Bo treba pač še bolj stisniti pasove in, če nama bo smola posebno naklonjena, se utegne zgoditi, da bova na povratku rinila najina konjička nazaj v domovino,« sva modrovala in kljub vsemu odrinila dogodkom naproti. Sicer pa je znan izrek, da se alpinistova denarnica imenuje nahrbtnik — teh pa sva imela kar deset in glede na to sva utegnili učinkovati kot prava bogataša. Žal sva pozneje spoznala, da to sploh ne drži.

Foto Lajoš Balint

Toda sedaj sva tu, v Meki alpinistov pod Mt. Blancom. Vse pobočje nad montenverško postajo je pokrito s številnimi šotori vseh mogočih plezalskih druščin. Celo Japoncev ne manjka, in čez dan ali dva bo tu pravo naselje slovenskih navez. Za sedaj stojita tu le dva šotori z jugoslovansko zastavico nad vhomom. Od poldneva sem se vreme počasi pa vztrajno kviri. Megle pritiskajo na vrhove in jih zakrivajo, kot si slede po višinah. Popoldan mineva ob pripravah na jutrišnje turo. Daleč tam, kjer se megleni jeziki stiskajo z ledeno reko Mer de Glace, naju vabi najin nevidni cilj — Grandes Jorasses. Pozno popoldne zapustimo šotore — nihče ne ve za koliko časa. Za dve navezi nas je, vsaka s svojo turo v načrtu. Težko pritiskajo megle na pobočja in kolone turistov in vodniških navez hite preko ledenika nazaj na Montanvers. Na sotočju ledenikov Leschaux in Mer de Glace ostanemo sami na svoji poti. Kot kmečka hiša veliki granitni bloki pokrivajo ledenik, ki je tu zagruščen, da je podoben savskemurodu. Mračni se že, ko smo na cilju, ki mu je od vsega ostalo le še ime. Bivaki v naših gorah so prava svetišča napram drvarnici, ki nas je sprejela pod streho, skozi katero mečejo široke špranje zadnji medli odsev dneva. Ob napovedujočem se dežju si po večerji skrbno poiščemo ležišča po kotih. Družbo nam dela mlada francoska naveza. Pretrgani pogovori zamirajo v vršanju vetra po ostrejšju, ki ječi v nenadnih sunkih. Iz sna me prebudi močna ploha, ki zabobna po deskah in v trenutku pokoplje vse večerjanske upe v izboljšanje vremena. Jutro je čemerno — povsod se z rahlim vetrom plazi volhka megla. Do osmih postopava žalostno naokrog, ko se nenadoma pokaže nad nami iz megla vrh Walkerjevega stebra. Z Branetom sva v trenutku sredi priprav, Mac in Boro pa ne zaupata vremenu in ne kažeta nobenega veselja za odhod. Kljub temu ob devetih zapustiva razpadlo zavetišče Leschaux in se preskakujoč razpoke naglo oddaljujemo proti najinemu današnjemu cilju — Col des Hironnelles. Toda kmalu naju vedno močnejše sonce in nov sneg prisilita v zmernejši korak, ki z vsakim metrom višine pojenjuje. Trmasto rijska po brozgastem snegu navzgor, izogibajoč se razpokam. Zdi se, da se je čas ustavil. Šele ob dvanaestih, ko srečno prideva čez območje serakov, si na zgornjem platoju privoščiva počitek.

Varljive so razdalje na ledenikih in v treh urah prigarana višina se nama zdi prav ni-

čeva v primeri z vsem, kar naju še čaka. Cela ura mine, da je »kosilo« končano in se mi v telečje noge spet vrne nekaj moči. Nič prav se ne počutim danes, a si tega ne upam glasno izraziti. Najraje bi kar obsedel in opazoval gore okoli sebe, čeprav le iz žabje perspektive. Na desni se dviga »Mrtvaški prt« — strahotno strmo ledišče, ki ga v drznih krivuljah omejuje na nebu zarisan rob Walkerjevega stebra. Nad nama pa stena Col des Hironnelles z ogromnim ledenim odlomom, katerega rob tam zgoraj se srebrno leskeče v sončnih žarkih. Iz zamaknjenosti me zdrami sunek vrvi in naglo pričenem tlačiti v nahrbtnik po snegu razmetane reči. Brane je že daleč spredaj pod vstopom in nabirajoč vrv v zanke mu sledim. Že tako sva pozna, zato z iskanjem vstopa ne izgubljava časa. Vstopiva kar na mestu, kjer sva obstala. Stena nama kar za uverturo postreže s previsi. Brane se vzpenja po sneženi strmini, podobni alzaški strehi, proti robni poč. Spet se me loteva slabost, čeprav tu ni vročine, na katero bi lahko zvrnil krivdo. Večerjašnje siljenje s konzervami se mi že maščuje. Sunek vrvi, ki običajno pomeni zeleno luč za varujočega, me sedaj spravi v začudenje. Bolj gledam, manj vidim — Brane je izginil. Potem zaslišim glasove podobne šepetu in iz globin krajne poč. se prikaže roka s cepinom. Prvi padeč v luknjo — in priznati si morava, da je vrv prav koristna iznajdba. Ko pride do prvih skal, zapoje klin in kmalu mu kot v sanjah sledim. Med tem ko obešam za pas kovačijo in urejam vrvi, se mi prične vračati dobra volja. Že prvi metri stene mi pokažejo zobe. Velike granitne luske se majejo, ko lezem po strmem ledenem žlebu navzgor, in razveselim se špranje, ki mi končno dovoli zabiti dober klin. Skoro mi zmanjka klinov, ko zlezem čez previsno mesto v lažji svet. Naprej ni več težav. Nekakšno dobro razčlenjeno rebro drži navzgor. Naveža se na 80 m in menjaje se vzpenjava po steni III. in mestoma IV. stop. navzgor. Kljub sorazmerno lahki plezariji sopihava, saj je treba v eni etapi splezati 160 m višje. Čeprav hitiva, se nama zdi, da stene noče in noče biti konec. Vrhove prično zagrinjati megle, nama pa se za vsakim vrhom, ki izgine v njih, podaljša nos. Okoli štirih stojiva končno vrh snežene kupole na Col des Hironnelles. Zaman se ozirava za bivakom Gervassutti, ki sta nama ga omenjala prijatelj. Edino, kar nama preostane v slabšajočem se vremenu in pozni uri, je bivak. Po dveh urah, ko je v

Grandes Jorasses poleti 1965

Foto S. Belak

meglah izginila tudi poslednja skalna silhueta, je bivak gotov. Mokra in utrujena pričneva kuhati in se pripravljati za nočitev. Hrane imava strašno malo. Veva, da se mora jutri odločiti izid ture. Zunaj sneži.

Noč je minila začuda udobno in temperatura v notranjosti igluja ni padla pod 0° C. Vendar me poizvedovanje o vremenu spet spravi v slabo voljo, kajti kljub nastopajočemu dnevu vse zavija turobna megla. Pričneva topiti sneg in ob brnenju bencinskega kuhalnika je v igluju prijetno domače. Kmalu se nalivava s toplim malinovcem — za ostalo pa že ni več časa, kajti kot včeraj se megla okoli osmih razkadi in odločiva se za nagel odhod. Na koščkih papirja napisani opis smeri nama prav slabo služi, zato skleneva plezati po lastnem preudarku. Strma vzhodna stena ne daje velikega upanja, zato se odločiva za raz, ki jo omejuje na levi. Priti tja, pa pomeni prečiti obširna strma snežišča, kar je v nastopajoči vročini precej tvegano. Položnih snežišč, ki jih omenja opis, ne zaslediva nikjer. Vročina

se z vsakim trenutkom stopnjuje in v steni nad nama se prične prožiti západno kamenje — in vsak kamen ima za posledico plaz. Več kot 80 m vrvi je potrebnih, da se Brane prikoplje do prvega skalnega otočka sredi snežišč. Na vrat na nos mu sledim, pri tem pa me hoče vročina zadušiti. Imava pač smolo z razmerami v steni. Po skalah prečiva v levo držeč se zgornjega roba snežišč. Greben, ki se je prej zdel na doseg roke, se nama z vsako dolžino vrvi izmika, snežišč pa noče in noče biti konec. Prehodi naju silijo navzdol proti polici, ki se strmo vzpenja proti grebenu. Globoko pod nama se v soncu blešči ledenik in široka krajna poč požira plazove, ki se nama prožijo pod nogami. Spet morava prečiti ozek žleb pod skoki, preko katerih se sceja voda gornjih snežišč. Že kakih 40 m spusta imam za seboj, ko v steni nad nama zaropota in zrak preseka zlovešči zvok padajočih granitnih blokov. Na vrat na nos, sam ne vem kako, se znajdem 20 m višje pod majhnim previsom — in že je nad nama plaz. Krčevito drživa vrvi, dokler ne odteče reka brozgastega snega. Spet imava srečo, da naju ni odneslo. Nemudoma se pobereva še dva raztežaja pod previse, kjer se danes prvič počutiva kolikor toliko varna. Cele tri ure so naju zadržala snežišča, poleg tega pa sva še izgubila kakih 200 m na višini. Tudi ni več dvoma, da se najina smer prav nič ne ujema z opisom in danes na vrh ne računava več. Vendar povratka nazaj ni, zato je čim višje navzgor, da nama bo jutri cilj bliže. Čeprav je poldne, za hrano nimava časa in Brane se prične brez odlašanja vzpenjati po strmih skalah, ki gledajo iz ledu. V štirih raztežajih sva na grebenskem stolpu, kjer spoznava, da tu ni prehoda. S težkim srcem morava žrtvovati 80 m višine, da bi poiskala vsaj kolikor toliko človeške prehode. Pa tudi pri drugem poizkusu na desni nama stena ne prizanaša in naju sili, da se umikava levo in desno po zajedah in počeh. Za zaključek poskrbi previsno mesto, preko katerega se mora nahrbtnik voziti na pomožni vrvi. Cela ura mine, da sva preko v lažjem svetu. Po dveh raztežajih lepe pleže IV. sva končno na toliko zaželenem razu. Prvič danes nama nadaljevanje za nekaj raztežajev prizanaša, potem pa stvar spet zamota strm ozebnik slabega snega. Plezanje naju je tako zaposlilo, da naju nastopajoči mrak, ki je danes zaradi težkih megel še zgodnejši, ujame še v kuloarju. Nikjer ni ravnega prostorčka za bivak. Visoko nad nama se od časa

do časa pokaže iz megel temna gmota stebra z nekakšno teraso. Za vsako ceno morava danes tja gor, sicer bova deležna žalostnih užitkov bivakiranja v neugodnem položaju. Že v temi dosežem vrh stebra, kjer spoznava, da je za naju dan končan. Sopiha joč tovari Brane dva nahrbtnika in tipa za oprimki. Končno sva skupaj in nekaj klinov zleze v granit, da pritrdiva nahrbtnike in se zavarujeva. Kot da ves dan garanja ni bilo dovolj, si morava za zaključek dneva, ki je v delu minil, kot bi trenil, kopati še bivak v sneg in led. Gora naju ima ujeta in počutiva se prav ničeva tu gori v noči, ki grozi z nevihto. Več kot ura mine, da je bivak, podoben balkonu, narejen. Kljub temu, da ves dan nisva imela časa za hrano, sva sedaj tako utrujena, da nama ni niti do jedi. Skrbi naju jutrišnje nadaljevanje, kajti v megli, ki je zavila vse, si nisva utegnili ogledati vsaj približne smeri. Ob svitu bliskavic in pogrmevanju pripravljva Brane zajtrk, kosilo in večerjo hkrati. Končno je juha iz pol litra snežnice in petih kock argo kuhana — popolnoma neužitna.

Šele okoli desetih, ko svetli krajec lune šine skozi cefrajoče se megle, sva nared za nočitev, vendar zaspati ne moreva, kajti mrz na višini 3900 m je kljub poletju občuten.

Noč je še, ko se drgetaje prebudi. Vzhodno obzorje se obarva nežno rožnato in na daljnem obzorju se v jutranji zarji zarišejo v nebo ostri špiki najvišjih gora Evrope. Na skrajni desni vstaja iz v megle potopljenih dolin, silna gmota Mt. Rose, ki ji na levi sledita Matterhorn in Grand Combin. Ledena prostranstva Grand Paradisa na jugu pa so še v temi. Z nezadržno silo se širi poplava svetlobe in še preden sva pripravljena za odhod, blisne izza Matterhorna zlat slap sončne luči. Pogled navzgor pa kaže povsem drugačno podobo. Koglu podobno steno seka temačen kuloar, na desni nad nama pa ogromen granitni steber, ves preprežen s previsi in zaje-dami, ki škrlatno žare v jutranjem soncu. Brane pogreje za vsakega nekaj požirkov malinovca, potem pa se prične nov garaški in negotov dan. Ko prečiva strm leden žleb, se zopet ugrejeva in jutranja otrplost je kar nekam izginila. Raztežaj sledi raztežaju solidne IV. stopnje, steni nad nama pa, kot da ji ni kraja. Ko zlezeva na prvi stolp, se nama nudi zajeda, pa spet plošče, dokler nama ne zapre poti gladek s previsi ozaljšan steber. Le v desno nama ostane možnost, da prečiva v

dveh raztežajih preko nagnjenih plati na ostro grebensko rez, kjer se nama globoko spodaj pokaže Col des Hirondelles. Dve drobčni piki postopata na mestu, kjer stoji najin iglu. Gotovo sta se Mac in Boro vrnila s ture. Zatuliva jima v pozdrav, vendar na klice ne dobiva odgovora. Toda nadaljevanje smeri nama takoj pritegne pozornost, kajti vršni del vzhodne stene je za najine moči in opremo popolnoma neprehoden. Na srečo prereže vso vzhodno steno strma ledena prečka, ki jo zaključuje ogromna viseča luska. V dveh raztežajih sva pri njej, za njo pa se nama odpre povsem drug svet. Nič previsov in zaje-d, le strmo pobočje, ki ga prekinjajo večje in manjše ledene površine. Kljub utrujenosti vriskava, saj za podečimi se meglami tam zgoraj slutiva vrh. Večina vrhov je že pod nama, dokaz, da sva že precej visoko. Ura se bliža poldnevu, ko se vlečeva proti vrhu, nad katerim sva skoro že zopet obupala. Žal sva že prekoračila uro, ko bi bile gore še brez megel in tako sva prikrajšana za razgledne užitke. Končno stojiva opoldne vrhu Walkerjevega špika — 4208 m visoko, verjetno kot prva Jugoslovana na Jorasses. To pa nama ne pomaga do vsaj skromnega razgleda, kajti razen megle in ogromne opasti, ki visi nad Walkerjev steber, ne vidi va ničesar. Nemudoma sestopiva v sedelce in nato po gnili snežni vesini na Pointe Whymper 4168 m. V megli slediva ostremu snežnemu grebenu, ki ga od časa do časa prekinjajo skalni odstavki. Le včasih se za trenutke razblini megla in globoko pod nama se prikažejo razpoke in seraki ob vznožju severne stene.

Nadaljnji sestop pa se nama kljub upanju ne odkrije niti za trenutek. Nekoliko pod grebenom odkrijeva droban curek vode in prvič po dveh dneh si privoščiva kratek počitek, da uničiva poslednjo železno rezervo enega »doručka« in dveh paštet. Toda kljub temu potem žalostno ugotoviva, da sva ravno tako lačna kot prej. Upanje, da bova danes že »doma«, naju spravi spet na noge. K vsaki želji ali načrtu za naslednje ture pa že dva dni dodajava ta nesrečni »če« in tudi sedaj si Brane ne more kaj, da ne bi zopet omenil tistega »če bova«. In kmalu se pokaže, da ima ta »če« jako trdno osnovo. Vreme se vztrajno slabša in prej vlažno meglo zamenja strupen mraz. Oblečeva vse, kar imava — celo dvojne rokavice, pa kljub temu na stojiščih drgetava od mraza. Za nameček je greben vedno težji in kmalu se pridružijo vsem

tegobam še dvomi o pravilnosti sestopa. Zaradi močnega vetra se ne spuščava ob vrvi, pač pa prosto sestopava, da naju plezanje vsaj malo ogreje. Po nekaj raztežajih spusta sva v škrbini pod vrhom — Point Margh rite. V pode ih se meglah se zdi igla kot pošasten val, ki je v silnem zaletu obstal tu gori na višini 4000 m in njegov razcefrani zgornji rob visi v ogromnih granitnih luskah na italijansko stran. Nekje za Aig. Verte grmi. » e naju ujame močnejša nevihta s strelo na tem grebenu, lahko nemudoma pakirava v ve na lovišča,« — modrujeva in zavedajoč se tega hitiva, kolikor nama dopušča svet. Vendar nama Jorasses, ki so do sedaj grozili z viharjem, spet prizanesejo. Nevihta se je umaknila nekam za skupino Argenti re in v kratkem presledku, ko ni megle, zlezeva na skalni pomol, kjer se prične greben naglo spuščati proti Pointe Young in nato na Col des Grandess Jorasses. V steni odkrijeva  e precej preperelo zanko za spuščanje in jo kljub nezaupljivemu videzu uporabiva za spust. Spustiva se 40 m na južno odvetrno stran in se potopiva v mlečno belino megle, v katero se

stapljajo granitni stolpi in ozka ustja snežnih žlebov, ki izginjajo v neznano. S kamenjem meriva globino, pa nama odmev jasno pove, da tu doli danes ne bo kruha za naju. Brane modro predlaga biva  — saj drugega nama ne preostane. O itava si predolgo obiranje med edinim današnjim počitkom na grebenu in malo manjka, da ne zvaliva krivde za to na obe ni evi pa etnetni konservi. Zabijeva varovalne kline in se lotiva urejanja prostora za biva iranje, ki ga praktično ni. Nekaj granitnih blokov zgrmi v dolino in kmalu dobi drobna poli ka prav prijeten videz. Pripeta na vrveh telovadiva sem in tja in prena ava velike granitne plošče za biva , da bodo neskončne no ne ure minile čim udobneje. Ko se okoli enajstih prične spet kazati izza razblinjajo ih se megel mrzla lunina svetloba, je biva  gotov. Utrujena do onemoglosti zlezeva v biva vre e in si oble eva vestone. Mesečina razliva čudno svetlobo po grebenih in vrhovih. Na temnem nočnem nebu se odraža bela kupola Mt. Blanca kot privid. Vr anje vetra v grebenskih stolpih nama je za uspavanko.

Zapadni del severne stene Grandes Jorasses (levo) in greben Rochefort. Vrisana je smer sestopa

Foto S. Belak

Mrzel dotik ivja, ki se vsuje z bivak-vreče, me v trenutku zbudi. Tudi Branetu ni potrebna budnica, za to skrbi mraz, ki prodira skozi na videz neprodorno plast tkanine in puha. Oba sva podobna snežnim strašilom, saj sva dobesedno pokrita z ivjem. Zdi se mi, da slišim pokanje sklepov, ko se togo prestopava na ozkem prostorčku. Za mračnim robom Velikega Žandarja slutiva na vzhodnem obzorju prve znake prebujajočega se dne. Drgetajoč se pripravljava k odhodu. V bencinskem kuhalniku je ravno še toliko bencina, da iz ledu stopiva pol litra vode, ki jo sladkano uničiva v nekaj požirkih. Kljub temu nama že ta skromna toplota vlije doberšen del dobre volje, ki jo bova danes očitno krvavo potrebovala.

Še vedno sva v višini grebena Rochefort, le malo pod višino 4000 m. Mt. Blanc žari v jutranjem soncu kot bakla, ko pričneva sestopati. Včeraj bi zabrodila v prav divje akrobacije, če bi se v megli spuščala naravnost navzdol. Željno upirava oči v sosedni, nekaj raztežajev oddaljeni rob grebena, kjer je sonce že pričelo gospodariti nad ledenimi svečami. Dva raztežaja sestopa po ledenem kuloarju prekinjenem s skoki, terjata vso pazljivost, saj varovanja za zgornjega skoraj ni. Zato se skleneva preko takih mest v bodoče voziti po zraku, kar bo nedvomno varneje. Končno zlezeva na greben in na sonce. Vrišku prav blizu odgovori italijanska naveza, ki se vzpenja iz sedla. Izmenjamo pozdrave in Brane, ki za silo tolče laščino, se pozanima za sestop, midva pa jima opiševa nadaljnji vzpon. Še nekaj raztežajev grebena in končno se znajdeva na najnižjem vrhu Jorasses. Čaka naju edino le še spust na Col des Grandes Jorasses, kjer je baje bivak vedno odprt. Toda ne želiva si drugega kot čim hitrejši sestop na ledenik in nato v šotor med macesni na Montenversu. Bližina sedla naju kar nekako uspava in celo uro postopava na robu skalnega pomola, dokler se nad Chamoniško dolino ne prično zbirati megle. Zavedava se, da ob pomanjkanju hrane vidno slabiva, čeprav tega ne občutiva, ker naju plezanje čez dan povsem prevzame. Skleneva se spustiti naravnost na ledenik, čeprav opis priporoča na sedlo. Po šestih spustih, ko porabiva že skoro vse kline od bogate zaloge, ki sva jo vzela s seboj na turo, pristaneva na skalnem pomolčku. Snežišče, ki sva ga gledala od zgoraj, se je zdelo tako položno, da sva računala s pravim sprehodom. Pa sva se spet uštelala,

kajti v strmem ledu naklonine najmanj 50° morava sestopiti nekaj več kot 100 m do ustja robne poči. Branetu predstavlja to pravo težavo, kajti njegove kratkozobe dereze zdrsavajo v slabem ledu. Sestopati mora ob napeti vrvi. Situacijo za silo reši skalni rogljič, ki po nekem čudežu kljubuje navalu ledu od zgoraj in štrli ravno ob izteku vrvi iz strmine. Robustnim in zaradi teže stokrat prekletim vojaškim derezam iz PZS pojem sedaj hvalnico. Zdi se mi, da je minila cela večnost, preden sem pri Branetu in roka spet lahko zagrabi trden oprimek skalnega roba. Nadaljnji sestop je za spoznanje lažji in po enem raztežaju se znajdeva nad lednim odlomom kakih 20 m nad ledenikom. Še preskok kakih 6 m preko robne zevi in že sva na tolikanj zaželenem ledeniku. Nemudoma jo ubereva na snežni grič, potem pa se v nama sproste napetosti zadnjih treh dni. Nenadoma sem na smrt utrujen, glava postane težka, zdi se mi, da nisem sposoben narediti niti koraka. Vendar Jorasses naju še niso izpustile. Čaka naju še ledenik, ki utegne postati prav nevaren. Opetekava se vsa zbita v udirajočem se snegu po sledeh, ki so ostale dobro vidne.

Sneži — vsakodnevno slabo vreme nama tudi danes ne prizanaša. Valiva se navzdol med razpokami po razmočeni brozgi. Zdi se, da se sestop z vsakim pridobljenim metrom za prav toliko podaljša. Končno sva iz območja serakov in razpok — na spodnjem ledeniku Leschux. Mrzli severni veter potegne preko ledenika in kot nevidna roka odgrne ogromni megleni zastor z orjaške severne stene Jorassesov. Kot v prividu se pne nad nama neuslišana želja po enem od treh zadnjih problemov Alp. Ko snameva dereze in zvijava vrv, molčiva. Premočna je navzočnost pravkar končanega doživetja, da bi jo motila z besedami.

GEOLOŠKA EKSKURZIJA V JULIJSKE ALPE

Slovensko geološko društvo organizira 17., 18. in 19. junija geološko ekskurzijo iz Stare Fužine do Triglavskih jezer (prenočevanje), čez Hribarice do Velega polja (prenočevanje) s povratkom v Bohinj. Na ekskurziji, na katero vabimo tudi ljubitelje planin, bomo spoznali geološko najzanimivejše dele Triglavskega pogorja. Prijave pošljite do 10. junija 1966 na naslov: Slovensko geološko društvo, Ljubljana, Novi trg 3 (tel. 23961). Točen čas odhoda bomo objavili nekaj dni pred ekskurzijo v časopisu »Delo«.

Odbor

SMUČARSKA PALICA — SONDA ZA PLAZOVE, to naj bi bila ena od novosti pri reševanju iz plazov. Na to misel so prišli za to, ker izkušnja kaže, da je edino učinkovita takojšnja pomoč tistih, ki so pri nesreči v plazu navzoči in ostanejo zunaj plazu. Činitelj čas je najvažnejši in odločajo minute, večkrat sekunde. Zato morajo tisti, ki se podajajo v nevarnost, imeti s seboj reševalni rekvizit, in to tak, ki spada k navadni obvezni smučarsko-alpinistični opremi. To pa je nedvomno smučarska palica, ki se da raztegniti na dolžino 2,5 m, krplice pa so tako natak-njene, da jih je lahko takoj odpeti. Zadnji dve leti so take palice izdelali v Švici; niso nič težje od navadnih, v ročaju, ki se lahko takoj odvijne, pa je priloženo navodilo za reševanje iz plazov in ponazorilo za oživiljanje z metodo usta na usta. Prvič pa so bile take smučarske palice na trgu že leta 1953 v Zürichu.

NASPROTJA v presojanju modernega alpinizma se v sosednih alpskih deželah poglabljajo. V bistvu polemike ne prinašajo ničesar novega, če gledamo z načelnih vidikov. Časi se spreminjajo, spreminja se v njih tudi alpinizem in alpinisti. Na članke, ki so jih jeseni leta 1964 napisali Gareth Hemming, Robert Paragot in Dominique Leprince-Ringuet in smo jih v izviru objavili pod črto tudi v našem glasilu, so se oglasili zagovorniki svobode v gorah, pristaši liberalizma pri uporabi sredstev v steni, obrambe miru v gorah, nasprotniki tehnizacije in turističnih investicij v gorskem svetu. Vsi ti štejejo za velik uspeh obrambe alpinizma ustanovitve Narodnega parka VANOISE, pričakujejo pa, da bo kmalu prišlo do podobne ustanove v Haut Dauphiné. Ljubitelji prvobitnega gorskega sveta se tolažijo s tem, da je še vedno dovolj ledenikov, krnic in dnin, kamor tehnika doslej še ni prišla in zlepa tudi ne bo. Težja bo borba zoper zlorabe v plezalski tehniki. »Zloraba« nima objektivnih, ampak le subjektivne kriterije. Nekdo je zoper vsak odvečen klin, drugi le zoper razne moderne pripomočke. Resnica pa je, da so se gore zelo demokratizirale. Nekoč so si na la Meije upali le najboljši, danes jo naskočijo slabo pripravljeni mladi ljudje in ji stopijo na teme. Ph. Traynard, ki odgovarja zgoraj omenjenim trem avtorjem, pravi, da pozna plezalca, ki je kot prvo turo plezal Bonattijev steber v Druju. To se mu ne zdi slabo, vendar ima tudi svojo drugo stran: nekateri mladi ljudje znižujejo nivo smeri, ker spričo slabe pripravljenosti uporabljajo preveč varovalnih pripomočkov. Vendar kljub temu ne bodimo preveč rigo-rozni. Naj zabijejo v Walker 20 ali 10 klinov, samo da pridejo čez, to je važno.

Alpinizem je za mlade ljudi šola poguma, vztrajnosti, volje. Ni lahko doseči uspeh. Če ga dosežejo, zamižimo, če se nam zdi, da ni vse tako, kakor si predstavljamo mi, da je edino prav. Sicer pa Traynard pritrjuje Hemmingu in njegovemu pravilu: »Delaj v steni, kakor te je volja, vendar tako, da nikomur ne uhajaš v škodo oziroma da nikogar ne nadleguješ«. Kalifornijska šola pa, se zdi, gleda na kline preveč puritansko. Traynard primerja alpinizem španski gostilni. V njej dobiš to, kar pri-nesesh s seboj. Nekateri plezajo zato, da bi se proslavili, drugi zato, da bi prišli do tistih skupnih zmag. Kdo ima prav? Najbrž vsi pomalem! — Hemmingovi pristaši so pred dvema letoma izbili v vzhodni steni Grand Capucina vse kline. Pri tem so naredili več škode kot tisti, ki so kline zabili. Sledovi fanatičnih kladiv so bili mnogo bolj vidni kakor klini, ki so tiho sedeli v svojih špranjah. Amerikanski klini so drugačni in morda je njihova metoda primerna za njihove razmere, za alpske pa ne. Richard sklepa takole: Alpinizmu moramo ohraniti osnovno vrednost. Alpinistični uspeh mora biti posledica fizične in tehnične pripravljenosti. To je splošno načelo. Gotovo je namreč, da s parazitskimi tehničnimi pripravi lahko vsako lepo smer popačimo v pot brez stila in značaja. Kar velja za Alpe, ne velja vselej za druga gorstva ali plezalne šole npr. za Monserrat v Španiji, granitni Tedefest v Sahari, za Yosémite, za vulkanske stene v Arizoni, kompaktni apnenec v Kabiliji, v Djurdjuri. Z modernimi pripomočki, predvsem svedrovci, so bile preplezane stene, ki bi brez njih še vedno kljubovale: Shiprock v Arizoni, Cerro Torre v Patagoniji, jugozapadna stena Capitana v Yosémite, slava ameriškega alpinizma, francoska direttissima v severni steni Cine, Thaltatt v Djurdjuri, Takuba, zapadna stena Garetu in Djenuna, stolpi v Baltoru itd. Čemu oklicati anatemo nad svedrovci, če smo se že sprijaznili z navadnimi klini? Že leta 1957 jih je napovedal Guido Tonella v reviji Alpe Neige Roc, češ, vsaka stvar gre naprej, zakaj naj bi se ustavila plezalna tehnika? Preuss, »najelegantnejši plezalec« vseh časov, je bil dosleden, saj se ni dotaknil nobenega klina, Leprince-Ringuet pa jih je v svoji pomembni smeri v Pentecôte v steni Glandasse v Vercorsu zabil kar 120. Če bi Kugy še živel, bi vzel besedo tudi Leprince-Ringuetu, češ pometaj pred svojim pragom. In ne nazadnje: zakaj ne uporabljati novosti, ki prinašajo nove možnosti, na priliko, plezanje čez orjaške previse, ki so nekoč pomenili popolnoma »neznano deželo« za vse. Tistih časov se mnogi še spominjamo! Ne moremo vezati prihodnost alpinizma na nekaj sto alpinistov v tej ali oni deželi, na nekaj tisoč na vsem svetu,

marveč jo pripišimo neštetim množicam, ki vedno zahajajo v hribe. Tako kakor je zapisal Ullmann v svoji knjigi »Veliko osvajanje«: »Vsako leto jih je vedno več, ki iščejo srečo v doživetjih, globoko v gozdu, visoko v skalah. Mnogi od njih ne razložijo klina od razpoke, Mummyjeve poti od previsnega ledu. Poznajo pa veliko stvari, ki so važnejše od tega. Vedo, kaj pomeni stati na robu grebena, preko katerega divja veter, medtem ko sonce zahaja, v senci doline pa mežikajo lučke. Vedo, kako se morajo naprezati srce in pljuča in vsi udje, poznajo napore, ki so potrebni, da doživiš srečo na vrhu gore. Vedo, da sta ambrozija in nektar iz bajke v resnici požirek iz studenca, gržljaj na poti k vrhu; vedo, kaj pomeni zaspati na smrekovem igličevju ob tabornem ognju, zaviti v vijoličasto temo. Ker to vedo, imajo radi gore zaradi njih samih in v tem je pomen planinstva od nekdaj in za vselej.«

SAM V ZAPADNI STENI DRUJA ali samotnost v Druju, tako piše Réne Desmaisons, ki se je sam podal 28. julija 1963 v francosko, to je prvo ali originalno smer v Druju. Ko je vstopil, je vedel, da drži pot nazaj samo preko vrha: »Naj le pada kamenje! Danes sem neranljiv... V vstopnem ozebniku ni bilo preveč mrzlo, sredi njega je točil svoj curek studenček, snopovje kamenih izstrelkov se je vsipalo v ta tobogan smrti, v stenah je grmelo... Ob pol osmih sem bil v zajedi, ki se konča v Vignesovi poti. V tej se je potila neka nemška naveza, ki je prenočila na zgornji terasi ozebnika. Moral sem čakati nanjo debelo uro. Nato se je začelo. Oprtnik se je zataknil tam, kjer je najmanj treba. Brez besed sem splezal do njega in ga rešil. Pa ne zadnjic. Še štirikrat sem moral ponj, bilo je res vprašanje potrpežljivosti... Nato je prišla težja preizkušnja. Uporabil sem leseno zagozdo, ki je imela v ušesih jekleno žico. Sedel sem v streмениh, obešen na zagozdo, ko se je zdajci pretrgala jeklena zanka in začel sem padati, ne da bi pri tem občutil strah. Mislim sem samo to: Če bo vrh zdržala, bom ostal živ, če ne, bom pa umrl. Vse se je zgodilo tako hitro, da za strah ni bilo časa. Odletel sem 20 m globoko in ostal cel. Zdaj je bilo treba spet navzgor, in glej, postalo me je strah... Izza rokava mi je curljala kri, vendar roka ni bila prizadeta. Spet sem dohitel nemško navezo, bila je neznanško počasna... Vse je kazalo na bivač...

Bil sem utrujen, nejevoljen, ko sem zlezal v spalno vrečo ves premočen od vode, ki je polzela v zajedi. Natanko ob devetih sem se zbudil, prav ob času, domenjenem

za signale. Odgovoril sem dolini, ki je mežikala s signalno lučko. Popil sem vse, kar sem imel s seboj. Začelo me je tresti, zdelo se mi je, da me kuha vročina. Še tega se je manjkalo!

Zjutraj me je vse bolelo, bilo je trpljenje, preden sem se razmikal. Po nekaj metrih sem bil spet za rabo. Desna roka ni bila kaj prida, toda imel sem še levo. 90-metr-ska poč je najlepše mesto v Druju, estetska plezarija... Ob poldevetih sem bil pri nihalni prečnici... Zdelo se mi je že, kot da sanjam. Samota mi je odprla doslej neznana vrata. Poplačala me je za vse. V oblake zaviti vrh ni več obstajal. Moje oeselje je bilo teh nekaj metrov graniča. Potem se je vse spet povrnilo, kakor po neki čarovniji. Gora je bila spet tu in tam spodaj Mer de Glace. Nato Verrou, po kočljivi prečnici, brez samovarovanja, dva previsa zapored. Če se mi zatakne, bo po meni... Tam doli me nekdo čaka, v letni hišici, na robu gozda. Vsaka kretnja je važna, vse mora biti prav narejeno. In že sem mimo Verrouja. Ob desetih. Pripet na klin sem duškal in zadrževal za dve uri. Zvil sem vrv in plezal 80 m, ne da bi se varoval. Na to še en raztežaj, v katerem sem se moral varovati in ob dveh sem stopil iz zapadne stene. Približal se mi je helikopter, v katerem je sedel François Charlet in »mitraljiral« z rolleiflexom vse, kar je dosegel. Pokazal sem mu suho žrelo, seveda mi ni mogel pomagati. Nato se je grom spet oddaljil, nastopila je tihota kakor prej. Z derezami na nogah sem preplezal še 200 m severne stene, same požledene pečine. In stal sem na vrhu Druja. Veselje je vrelo v meni. Obračal sem se, da bi ga s kom delil. Tisti hip sem pozabil, da ni mogoče deliti ne veselja ne žalosti, če si sam. Sedel sem in z roko objemal oprtnik, nekaj me je tiščalo. Če si sam, nimaš nikogar, da bi z njim govoril. Danes vem, kako je to težko. Morda je to najtežje.

Počasi sem se pripravljaj k sestopu. Vedel sem, da moram biti previdnejši ko kdajkoli. Moja desna roka ni bila več za rabo. Spuščati sem se moral z eno samo. Z mrakom sem dosegel les *Flammes de Pierre*. Za špičkom *Michelle-Micheline* sem prižgal čelno svetilko in dosegel vznožje ozebnika. Tu sem pil, kakor da bi hotel izsušiti ledeniški hudournik.

Potem mi je šlo na bruhanje, šklepetal sem z zobmi, nisem se mogel temu upreti. Prijemala me je vročica. Zavetišče ni bilo daleč. Le zakaj bi še hodil? Zlezal sem v spalno vrečo na robu ledenika in zaspal pod zvezdnatim nebom. »Jutri bo spet sonce, čisto novo. In spet druge gore!« — Le čemu govoriti, da smo v Alpah vse opleli!

Teden dni na Kredarici

Jure Zupan

»Fantje! To je treba izkoristiti. Toliko snega že več kot deset let ni bilo poleti v hribih!« S to več kot resnično ugotovitvijo smo zaključili sestanek in sklenili, da gremo za teden dni smučat na Kredarico.

Rečeno, storjeno! Ko sva z Gašperjem zjutraj stopila z avtobusa, sta bila Peter in Kristina verjetno že prav blizu Kredarice. Za Kristino, simpatično študentko z daljnje Finske, ki smo ji hoteli pokazati najlepši predel naše domovine, smo že pred turo določili zmernejši tempo. Nama z Gašperjem pa je bilo tudi prav, ker sva čakala še petega udeleženca našega izleta, ki pa potem ni prišel.

Z rahlo zavistjo sva gledala za avtomobili, ki so švigali mimo naju proti Vratom, ko sva se, otovorjena z nahrbtniki in smučmi, podala na pot. Nisva še hodila deset minut, ko se je ob nama ustavil fičko z mariborsko registracijo in prijazni voznik nama je odpeljal nahrbtnike do Aljažvega doma. Veselo sva, oljašana vsak za petnajst kilogramov, hitela do doma, kjer so naju že čakali nahrbtniki, prijaznega voznika in njegove družine pa, da bi se jim še enkrat zahvalila, ni bilo videti nikjer. Že prej smo se namenili, da bomo šli čez Prag. Tomiškova pot je sicer krajša, vendar je bila zaradi obilice snega za nas le prenerodna. Če imaš proste roke, so klini na poti prav prijetna stvar, če pa z eno roko držiš smuč, z drugo pa loviš ravnotežje, postane pot nerodna. Srečno sva premagovala take ovire in kmalu sva videla dolino daleč pod seboj. Hodila sva lepo počasi, se vsako uro malo oddahnila in že sva bila pri studentcu pod Begunjskim vrhom, ko ura še ni bila niti dve. Tu je bil počitek malo daljši. Opazovala sva turiste, ki so hiteli mimo naju. Srbohrvaščina, nemščina, angleščina, češčina in celo ruščina; vse to sva lahko slišala, le slovenščine je bilo nekaj za čuda malo. Julijci resnično postajajo popularni.

Spočita sva se zagrizla še v zadnji del poti, ki naju je še čakal. Od studentca dalje sva hodila že po snegu. Trenutek za tem, ko sva zagledala sleme Triglavskega doma, sva opazila tudi Petra, ki naju je že čakal. Z okna skupnega ležišča je namreč opazil konice najinih smuč, ko sva bila midva še za skalami pod domom. Po okrepčilu smo na skupnem ležišču zbudili Kristino, ki je spala po svojem pravkar doseženem višinskem rekordu. Bila je

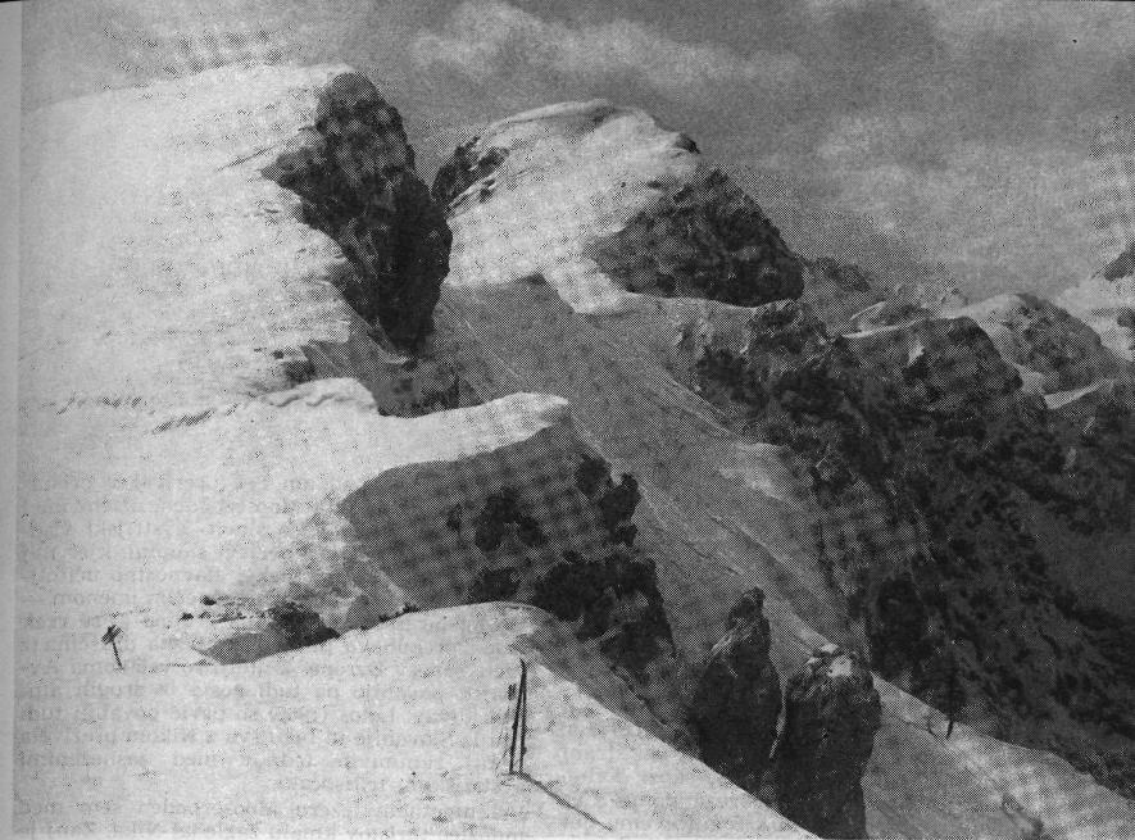
malo utrujena, ker je vso pot sama nosila nahrbtnik in smuč. Ni se hotela prikrajšati za »užitek«, da si človek sam prinese v višino dvatisoč petsto metrov vse, kar potrebuje za teden dni smučanja.

Ceprav je bilo precej megleno, smo si okrog pol šestih pripeli smuč in se zapeljali na prvo vožnjo. Sneg sicer ni bil »ta prav srenec«, ker je bilo za to malo preveč moker, bil pa je dobro uležan in precej hiter, kot nalašč za smuko. Kmalu smo utrujeni, a dobre volje odšli v koč, povečerjali in nato zaspali kot ubiti.

Naslednji dan je bilo oblačno in odločili smo se, da si ogledamo Johnyjevo jamo pod Kredarico. Ne vem, če sem dal jami pravo ime, nekateri ji pravijo tudi Ledena jama, ima pa še polno drugih imen. Jama je menda pred leti odkril meteorolog Johnny in mislim, da je pod njegovim imenom tudi najbolj znana. Tisti, ki jame ne poznajo, večkrat mislijo, da je to Triglavsko brezno, kar pa še zdaleč ni res. Zasluži prav zaradi svoje lege in slikovitosti gotovo več obiska, kot ga ima, in pa vsaj markirano stezo do vhoda. Jama leži pet minut od Triglavskega doma prav v skali, na kateri ta stoji. Najlepša je v pozni pomladi, maja in junija, ko se ledeni kapniki še ne stope in je tudi ledeno jezero v prvi dvorani popolnoma zamrznjeno.

Ker se je julij že krepko nagibal h koncu, je bilo to jezerce na vrhu močno odtajano. Vse leto je namreč zamrznjeno skoz in skoz ter se le poleti na vrhu stopi kakih petnajst centimetrov debela plast ledu. Ker sem bil prvi pri njem, sem seveda krepko potopil svoj čevljev v ledeno vodo. To nas je izužilo in pot naprej smo si poiskali po kamnih, ki so v ta namen položeni po zamrznjeni gladini ob robu votline. Srečno smo prišli po jezercu v drugo votlino, ki je za pol manjša od prve in kjer smo že morali uporabiti baterijo in sveče, ki smo jih imeli s seboj. Vsem, ki gredo v jamo brez nekoga, ki jo že pozna, bi svetoval, da se drži leve strani jezera. Na desni je namreč prekrasen leden slap, globok kake štiri metre in nikomur ne bi zavidal, če bi se po njem spustil v spodnjo votlino. Ubil se sicer ne bi, poškodoval pa prav gotovo. V spodnjo votlino smo se spustili po kamenju ob levi strani slapu. Pri dnu slapu si je vredno ogledati njegov led, ki je tako prozoren, da vidimo precej daleč v globino razne mehurčke in razpoke, ki kot razstavljeni okraski v stekleni vitrini lebdiijo ujeti v večni led.

Takoj za slapom je vhod v tretjo dvorano. Če ste ujeli pravi čas za obisk jame, je ta dvorana navadno najlepši del izleta. Skupina kakih dvajset prekrasnih stalagmitov na desni in dva mogočna stebra z vrha šest do sedem metrov visoke dvorane do tal so ledena oprema te dvorane. Bleska in sijaja vsega ledu v luči sveč in baterij ni mogoče popisati, videti ga je treba na lastne oči. Žal največ turistov obišče to jamo poleti, ko izgubi ta svoj najlepši okras. Poleg tega se tedaj staja sneg pred izhodom in dnevna svetloba pokvari romantičnost te votline. Iz jame gremo lahko po pre-

Smuški svet v sosesčini Triglava

Foto Albert Sušnik

cej strmim plazu kar tu ali pa se vrnemo po isti poti, od koder smo prišli.

Ker so sveče, ki smo jih imeli s seboj, že dogorevale, smo se skozi zadnji izhod splazili iz votline in se nato po poti z Velega polja vrnili na Kredarico.

Vreme se je sicer malo popravilo, bilo pa je še toliko oblačno, da smo turo na Triglav odložili na naslednji dan.

Zjutraj nas je pričakalo vreme kakor naročeno. Pogled skozi okno je bil čudovit. Kot umita je stala pred nami vsa veriga Julijcev od Pihavca do Škrlatic. In že smo si navezovali smuči. Ledenik je bil gladek kod risalna deska in smučati na njem ob razgledu, ki se nudi, je razkošje, ob katerem pozabiš na vse meglene in deževne dni ter na vse ožuljene noge in ramena.

Postajalo je vedno bolj vroče. Ko se je prvi ojunčil ter se pognal po strmini samo v kopalnih, smo mu z navdušenjem vsi sledili. K sreči je bil sneg toliko mehak, da se ni nikomur nič zgodilo, četudi se je zapeljal kakih deset metrov po zadnji plati. Smučarska vna je vedno bolj popuščala in le lenobno smo se še pomikali po strmini navzgor. Ob enajstih, ko je sneg postal za smuko ravno najboljši, smo že vsi ležali na smučeh in se mazali z vsemi mažami, da bi čim bolj ogoreli. Popoldne so se čez Triglav pripodili oblaki in sklenili smo, da gremo na vrh šele proti ve-

čeru, ko se bo gotovo zjasnilo. Okrog šestih so se oblaki res razkadili in podali smo se proti vrhu. Vzpon na Triglav je bil že tolikokrat opisan, da z njimraje ne bi izgubljal besed. Zvečer je pristop na vsak vrh verjetno najlepši, ko se vsa okolica v nižinah potaplja v mrak in se podrobnosti izgublja v sencah. V dopoldanskih urah je razgled z vrhov živ in razgiban in se seveda ne da primerjati s spokojnostjo in tišino, ki proti večeru zavladata nad dolino. Molče smo opazovali morje oblakov, iz katerega sta segala samo Mangrt in Jalovec na eni in Škrlatica na drugi strani. Ko se je vrh velikanske trikotne Triglavove sence dotaknil obzorja, smo odšli proti koči. Ta dan smo imeli v načrtu obisk pri Angeli, oskrbnici Vodnikovega doma na Velem polju. Po »obveznem« jutranjem smučanju smo res odšli. Najbolj nas je presenetila hitra sprememba pokrajine: na Konjskem sedlu smo še gazili sneg, Velo polje, ki smo ga zagledali nekaj hipov kasneje, pa je bil en sam cvetoč vrt. Zaslišali smo pozvanjanje kravjih zvoncev in iz doline je priplavalo zateglo mukanje. Na meliščih nad Velim poljem, kjer je še pred kratkim ležal sneg, je sedaj že povsod poganjalo zelenje in cvetelo nešteto planinskih rož. Svidenje pri Angeli je bilo prav pristrčno. Tudi pri njej je bilo prav malo gostov kot letos povsod v začetku sezone. Po kratkem oddihu smo se odpravili na Virnar. Pot je bila bogato

poplačana z razgledom na Krmo in na bo-
doče smučarsko središče, na Apnenico in na
Zgornjo Krmo. Pozno popoldne smo bili že
zopet na Kredarici in tri vožnje na smučeh
do konca ledenika so zaključile nov uspešen
dan.

Naslednji dan je bila nedelja. Kristina je od-
hajala, da bi si ogledala še drugo značilnost
naše dežele: toplo in sinje morje, oddaljeno
od gora, snega in ledu komaj dobre štiri ure
vožnje z avtomobilom. Da se ji ne bi na zadnji
poti v naših hribih kaj pripetilo, jo je sprem-
ljal Peter. Tako sva ostala z Gašperjem zopet
sama. Po kratkem slovesu na križišču pod
Staničevim domom sva začela izbirati med
Cmirom in Vrbanovimi špicami. Odločila sva
se za slednje. Prečenje vseh treh Vrbanovih
špic je ena najbolj drzno speljanih turističnih
poti v naših Alpah. Lansko leto je bila ob-
novljena, vse tri špice so dobile svoje vpisne
knjige in žige, le tega ne vem, zakaj se je na
vpisnih knjigah pojavilo novo ime za te vrho-
ve. Sedaj jim pravijo Urbanovi vrhovi. Mo-
goče je to ime celo pravilno, vendar se je do
sedaj vedno govorilo le o Vrbanovih špicah.
Pot je dobro zavarovana in lahko uživa sredi
sten tudi običajen hribolazec, ki se ne ukvarja
z alpinizmom. Globoko pod nami je na eni
strani dolina Za Cmirom, po kateri pelje v
pozni pomladi smučarska pot, na drugi strani
pa vidimo ozko stezo, ki se vije skozi dolino
Kot in čez Pekel do Staničevega doma. Čez
kaki dve uri sva se vrnila k Staničevemu do-
mu, kjer sva prej pustila smuči in odrinila na-
zaj na Kredarico.

Na poti sva srečala ljudi, ki so prinesli prve
novice o gospodarski reformi. V koči se je
seveda kmalu vnelo o njej živahen pogovor in
slišale so se tudi zgodbe o ljudeh, ki so si v
soboto pripravljali zaloge vsega mogočega. No,
Kredarica ni bila izjema in popoldne se je
pojaval turist, ki je imel s seboj petnajst kilo-
gramov kruha »za vsaki slučaj«. Na njegov
račun je bilo, še potem, ko je že odšel spat,
še veliko zabave.

V ponedeljek je bilo vreme slabo. Ves dan so
se čez Kredarico podili deževni oblaki in zve-
čer nas je zajela prav huda nevihta. Torkovo
jutro pa nas je pozdravilo s soncem in s pet
centimetri svežega snega. Sneg za smuko sicer
ni bil kdo ve kako ugoden, vendar si z Gaš-
perjem nisva mogla kaj, da si ne bi za slovo
privoščila še pol ure veselja in še kak kilo-
meter več vožnje. Tudi to je minilo in zadnji-
krat sva si odpela smuči ter se počasi povzpela
po ledeniku navzgor do koč, kjer so naju že
čakali pripravljeni nahrbtniki.

Poslovila sva se od prijaznega osebja, od
oskrbnika in od meteorologa, vrgla še en pog-
led proti Škrlatici in okoliškim vrhovom ter
odrinila v dolino.

Na Vodnikovem domu sva se z oskrbnico An-
gelo domenila še o novembrskem smučanju
pri njej, potem pa odhitela proti Bohinjskemu
jezeru, da se v njem pošteno ohladi in okop-
ljeva. Ob treh popoldne sva osvežena in dobre
volje že sedela na avtobusu, ki je vozil proti
Ljubljani in se dogovarjala — za novo turo.

Srečanja pod Glocknerjem

Janez Bizjak

Ko sem se v Zell am See prerival v prena-
polnjeni avtobus za Mooserboden, nisem imel
niti skope predstave o sloviti avstrijski viso-
kogorski šoli v Glocknerjevi skupini, kjer naj
bi že čez nekaj ur oblekel slavno učiteljsko
uniformo. V tej šoli z zvenečim imenom —
Hochgebirgsschule Glocknergruppe — se vsak
teden prekuhava pisana planinska družina iz
vseh koncev Evrope. Učitelji so večinoma Av-
strijci, povabijo pa tudi goste iz drugih alp-
skih držav. Letos (1965) so prvič povabili tudi
dva iz Slovenije in tako sva z Nikom preživela
nekaj zanimivih tednov med zasneženimi
avstrijskimi tritisočaki.

Pri umetnem jezeru Mooserboden sem med
množico turistov kmalu zagledal Nika. Zanj je
bil ta dan zadnji v šoli, zame prvi. Preden
sem se predstavil vodstvu šole, mi je Niko
lepo po vrsti naštel vse belo in črno, kar je
v enem mesecu doživel med ledenimi gorami.
Prvo, kar pritegne človekov pogled v Mooser-
bodnu niso gore, ampak hotel. Mooserboden-
bunker — je bila najina soglasna ocena zanj.
Šestnadstropno okroglo skrpucalo iz neome-
tanega betona. Kot posmeh vsem tistim, ki v
gorah naskrivaj še iščejo kaj lepega. Najbrž
tristometrsko dolinske pregrade še niso do-
volj posegle v gorski svet. Treba je bilo dodati
še klicaj v obliki hotela. Kasneje sem v dveh
mesecih dobro spoznal sistem avstrijskih
HE, postavljenih od Kapruna do Krimmla, last
znane tvrdke Tauern-Kraftwerke. Ne vem,
kolikokrat sem v Avstriji pomislil na našo
sporno HE Trnovo, ko sem gledal kaprunsko
umetne pregrade. Najbolj vneti zagovorniki
zaježitve na Soči naj si gredo ogledat nihanje
vodne gladine v Mooserboden. V 20 dneh me-
seca avgusta (!) je gladina vode v akumula-
cijskem jezeru nihala z razliko 30 m (!)
Kakšen je pri najnižjem nivoju pogled na ero-
zirane, nekdanje zelene bregove ter kakšen je
tedaj obisk turistov, nočem opisovati. Avgust
je na vrhu letne sezone, stalni dotok vode je
neusahljiv iz ledenikov, ki padajo naravnost
v jezero. Pa se vseeno nekajkrat letno pripeti
tudi to. Pri nas bi bila stvar mnogo bolj bo-
leča. Vse avstrijske HE so zgrajene v zaprtih
(!) dolinah. Soška pa je odprta kot malokatera
in občutljiva iz več ozirov. Nikjer v Alpah si
še niso privoščili zaježitve tako odprte do-
line, kot je soška. Nočem drezati v osje gnezdo

Prizor iz visokogorskega smučkega tečaja v območju Krna

Foto Albert Sušnik

glede povečanja turizma in neke idile z jadrnicami. (Pa naj prej preštejejo one pri Mostu na Soči!)

»Hochgebirgsschule Glocknergruppe« vodi znani avstrijski himalajec in alpinist ing. Fritz Moravec. Kdor tega še ne ve, naj stopi samo v hotel in vse mu bo takoj jasno. Znotraj je namreč vse urejeno za čim večjo njegovo reklamo in popularnost. V glavnem prostoru so pri vходу nameščene police za prodajo spominkov, filmov, razglednic itd. To je pravcati Fritzov kotiček. Po stenah so razobešene njegove velike slike v najrazličnejših držah, letnih časih in tujih pokrajinah. Zraven pa so nametani še klobuki, ščiti, meči, glasbila, vse kar je že prinesel iz Azije, Afrike, Amerike. Z veliko reklamo prodajajo tu še njegove knjige, čokolado z njegovim avtogramom in fotografije, ki jih osebno podpisuje (če cenjeni kupci to žele).

Ko sem ogledoval ta paviljon, sem pomislil, kaj bi bilo, če bi se nekdo od naših uglednih alpinistov spomnil in okrasil vežo v Aljaževem domu s svojimi slikami in vsemi »souverenirji«, ki jih je pribarantal v kaki zakotni indijski vasi.

Prvi večer je bil slovesen zaključek I. tečaja. (Vsak tečaj traja en teden.) Te ceremonije so

nekaj posebnega. Niko mi je zabičal, da se moram držati smrtno resno. Ko tečajniki odprtih ust vzneseno poslušajo stroga Fritzova napotila za nadaljne gorniško udejstvovanje, vsi učitelji gledajo v tla. Take slovesnosti so bile vsak petek za slovo in vsako soboto za sprejem novih tečajnikov.

Začelo se je s harmoniko, znana pesem »Wenn wir erklimmen«. Ko smo odpeli, je nastala mrtvaška tišina, med katero je Fritz vstal in začel svoj zanosni govor. Ko je končal, spet pesem s harmoniko.

Učitelji smo prišli iz raznih koncev Evrope. Večina so bili razumljivo Avstrijci. Kot prvega moram predstaviti Hansa Wörgötterja, znanega gorskega vodnika iz pogorja Gesäuse. V šoli je bil tehnični vodja. Z Nikom sva najbrže najbolj občutila, da je Hans v Glocknerski šoli najboljši človek. V tujih gorah so redki ljudje, do katerih takoj začutiš vdanost in iskreno prijateljstvo. Že prvi dan sem se v šoli počutil kot doma, največ zaradi Hansa. V Avstriji je znan tudi kot odličen smučarski vodnik, saj ima pozimi svojo privatno smučarsko šolo. Heini je privdral iz vinskih gorc v Sp. Avstriji. V šoli je skrbel predvsem za humor. Zbrano pa se je že pripravljval na kasnejšo ekspedicijo v Ande. Avstrijo so še

zastopali: Horst iz Gradca, Wolfgang iz Linza, Herbert in Hans z Dunaja. Večno nemirni Silvain je bil gost iz chamoniške ENSA, Hannes je prišel iz Züricha in Dieter iz Nemčije. Pričakovali smo tudi moža z Everesta, slavnega Tensinga Norkaya, pa ga ni bilo, čeprav je to obljubil pred dvema letoma, ko je bil častni gost glocknerske šole.

Meseca avgusta sta »iz daljne Rusije prije-hala« Vladimir-Veliki in Vladimir-Mali. Ker so za Avstrijce ruski priimki prezamotani, so ju poimenovali kar po velikosti. Drugače ni šlo, saj sta bila na nesrečo še oba Vladimirja, oba mojstra športa. Stanovanje v Moskvi, delo pa v kavkaških taborih. Vladimir Kavunjenko (veliki) sodi med redke sovjetske alpiniste, ki so že plezali po francoskih in italijanskih Alpah. Za seboj ima kar čedne ture npr. Bonattijev steber v Capucinu. Prvi dan sta bila oba silno nezaupljiva in prepričana, da se led prebija le z vodko in značkami. Kmalu sta le spoznala, da je v gorah vseeno, iz katerega konca prideš. Najtežje je bilo to, da nista znala nemščine. Nesrečno naključje je hotelo, da so me na slavnostnem sprejemu določili za prevajalca. Videli so, kako se s Kavunjenkom lepo pomenkujeva vsak v svojem jeziku. Slovenščine in ukrajinščine niso razločili, pa so me pohvalili, da znam odlično rusko.

Tečajniki so prihajali iz vseh držav Zapadne Evrope od Švedske do Izraela. Bili so različnih starosti in sposobnosti. Po slednjem so se tudi razdelili na osnovni tečaj za začetnike, nadaljevalni tečaj in na ekstremni, mojstrski razred.

Osnovni tečaj je bil za učitelje prava klavnica živcev. V to skupino so se nakapljali vsi nedeljski dopustniki, »upokojenci«, »invalidi« in domišljavi začetniki. Doma vse drugje kot v gorskih krajih, so nekje slišali za visokogorsko šolo in se pripeljali sem naravnost z velemestnih promenad, misleč, da tu velja le petično ime, obilo denarja, ne pa tudi sposobnost ali celo ljubezen do gora. Sodelovanja v osnovnem tečaju se je vsak otepal. Toda neapisana pravila šole so določala, da smo inštruktorji »rotirali« vsak teden iz enega tečaja v drugega, tako da nihče ni izgubil preveč živcev. Razlagati je bilo treba vse od najnižjih osnov naprej. Resnici na ljubo pa naj povem, da so se marsikateri gospodje, ki so že srečali Abrahama, bolje odrezali kot pa fantje pri osemnajstih letih. Slednji so bili večinoma pravi »čudežni otroci gora«, po drugi strani pa »važni«. Ni čudno, če so kakemu učitelju popustili živci. Sam sem bil pri tem precej na boljšem. Vsakemu sem v sočni slovenščini na sveže izbruhal svojo jezo.

Mojstrski tečaj (Meisterklasse) daje šoli šele pravo vsebino in ime, ki si ga je nadela. Vsak inštruktor se je potegoval za sodelovanje v skupini. Toda to je bilo zelo redko, saj je le malo tečajnikov uspelo in si upalo v ta razred. Ekstremno plezanje v ledu, najbolj znane ledene stene v Glocknerski skupini, tehnika samoreševanja iz globokih ledeniških razpok itd., vse to so stvari, ki razvesele slehernega resnega alpinista. Samo enkrat v dveh me-

secih sem doživel, da sta se dva »kandidata smrti« prijavila v mojstrsko skupino. Takoj se je začela tiha vojna med inštruktorji, kdo naj prevzame nepričakovana junaka. S Švicarjem Hansom sva bila prijetno presenečena, ko so določili, da ju bova vodila midva. Moravec je drugim to utemeljeval s tem, da sva pač gosta in da morava spoznati vse glocknerske šole.

Prvi dnevi in tistem tednu so lepo obetali. Intenzivne celodnevne vaje v ekstremnem lednem plezanju v serakih ledenika Karlinger so pobrale najinima varovancema precej moči. Od tam smo se preselili v Fuschenkarkopf, pravzaprav v njegovo severno ledeno steno, ki jo imenujejo sprejemni izpit za vrhunsko plezanje v ledu. Vendar s Hansom nisva dolgo uživala. Ko naj bi prišli na vrsto Palavicinijeva smer v Grossglocknerju in pa Welzenbachova v Wiesbachhornu, je naše delo pretrgala stvar, na katero se alpinisti tako radi izgovarjamo — vreme. Nenadni preobrat z neprestanim nsegom in viharji je trajal deset dni in popolnoma hromil delo šole. Nekajkrat je bil vihar tako močan, da nismo mogli iz bajte. V šoli (na višini 2100 m) smo strahoma pričakovali, kdaj bo kočo treščilo v dolino.

Nekje med obema ekstremoma je bil nadaljevalni tečaj. Delo v njem se je omejilo največ na vaje v ledeniških serakih (reševanje, plezanje). V programu so bile na vrsti tudi 2—3 ture, med katerimi je prednjačilo tako imenovano veliko prečenje vrhov od Bärenkopfa (2401 m) do Wiesbachhorna (3569 m).

Svetla izjema med vsemi tečajniki so bili vojaki avstrijske vojske (Bundesheer). Avgusta je prišel namreč v šolo poseben oddelek gorskih lovcev (50 ljudi) na desetdnevni specialni kurz. Za nas učitelje je bila to prijetna sprememba, saj smo hodili največ na plezalne ture. Nikoli ne bom pozabil vsakodnevnega vstajanja ob treh zjutraj. Vojaška disciplina se je nekoliko vselila tudi v šolo. Ko je dežurni na hodniku zapiskal s piščalko, smo v istem hipu zaslišali odsekani grom. Vojaki so namreč istočasno vsi naenkrat skočili s pogradov. Nedvomno je bilo to posebno smešno za nas civiliste, ki smo se še dolgo zatem vabili iz postelj in ugibali, kdo bo upal prvi vstati. Vojaki so imeli tudi nekaj svojih inštruktorjev, ki s ponovitvami v Eigerju in Walkerju tvorijo steber avstrijskega alpinizma. Z vso to pisano družbo smo se odlično razumeli.

V Avstriji deluje več gorskih šol. Samo dve imata naziv visokogorska: glocknerska in ona nad Innsbruckom. Navada je, da se učitelji med seboj kdaj obiščejo. Od vseh teh obiskov je bilo zame najprijetnejše tedaj, ko so prišli inštruktorji s Koroškega, pravzaprav iz gorske šole Košuta v Karavankah. Vedel sem, da mora biti med to veselo koroško družbo tudi kak naše gore list. Nisem se zmotil. Slovenci se ne najdejo težko. Dva izmed karavanskih inštruktorjev sta kmalu marvala v otožnem koroškem narečju. Jože je doma iz Bistrice v Rožu, Andrej pa iz Borovelj. Povedala sta, da so drugi učitelji pod Košuto Nemci, da pa znajo odlično peti koroške (slo-

venske) pesmi. To sem spoznal zvečer, ko so sredi poledenelih gora odmevale koroške pesmi. Se srečnejši sem bil zato, ker sem po dolgem času v tujih krajih spet slišal slovenščino. Morda nisem nikoli prej bolj doumel tiste očitajoče in tragične, a nikoli brezupne simbole, ki preveva koroško ljudsko pesem. Posebnost so bila Moravčeva predavanja. Najbrž se mi je Fritz najbolj zameril, čeprav se nisva nikoli sprla in sva še danes prijatelja. Kadar je predaval o opremi, je napihoval prednosti avstrijske plezalne opreme, kar se je dalo. Kar ni »Made in Österreich«, je zanič in neuporabno. Poslušalec je dobil vtis, da je neavstrijske dereze prepovedano nositi. Raztrgal je vse po vrsti od Charletovih do Avčinovih (izdelava Salewa). Silvain iz Chamonixa mu ne bo najbrž nikoli odpustil žolčnih napadov na Charleta. Z enako vneto se je spraval nad Avčinove, češ da so odlična igrača za otroke. Vse to je prizadelo vse nemške tečajnike, ki so prihajali v šolo obvezno z derezami Avčin-Salewa. Že prvi dan jim jih je strastno skritiziral in jim napovedal napad. To je prišlo na uho tudi sami tvrdki Salewa, ki mu je zato poslala protestno pismo z zahtevo, naj znanstveno utemelji svoje napade na dereze. Bil je tako demokratičen, da je pismo javno prebral, po tem pa svoj ton do derez omilil.

In končno še sloviti Wiesbachhorn (3564 m). Natančneje: Welzenbachova smer v severozahodni ledeni steni. Ena najbolj znanih tur velikega formata v Avstriji. Povprečna naklonina ledu je 50°, ključno mesto in en raztežaj 65°. Led zelen in kamnito trd od vznožja do križa na vrhu.

Skoraj dva meseca sem steno gledal iz doline in jo snubil. Šele dan pred odhodom domov se je ponudila ugodna priložnost. Enake želje je imel tudi Wolfgang; pa sva šla zvečer v Schweigerjevo koč. Spala sva brezplačno v prostoru za gorske vodnike. Pravzaprav ni bilo s spanjem nič. Vsake pol ure sva gledala skozi okno zvezde in trepetala za lepo vreme. Kako naj opišem steno? Zelo enostavna in obenem zelo težka. S klasičnim in že okosteljenim opisovanjem skalnih smeri se ne da: Dva raztežaja po zajedi, čez previs (k, k) nekoliko levo, meter navzdol na polico itd. Pri izrazitih ledenih stenah je opis še bolj enostaven. Smer je ravna kot ravnilo, led pa od prvega do zadnjega koraka. Spreminja se le naklon. V skalah včasih popuste prsti; v ledu se jim lahko pridružijo še noge. Edina opora zanje so vodoravni zobje derez. Ta tehnika pošteno nategne še tako krepke mišice pod kolonom.

Ne vem, če sva s Wolfgangom sploh kdaj pomislila na težave. (Nekoliko bolj se nama je mudilo le pri ključnem raztežaju.) Še nikdar nisem med plezanjem tako užival kot v Wiesbachhornu. Vreme je bilo čudovito, mraz ne prehud, dvomesečni trening pa je poskrbel za drugo.

Vzpon mi bo ostal v spominu kot eno najsvetlejših doživetij potepanja po gorah. Vsakega početja v stenah se radi spominjamo in nam nekaj pomeni. Toda nekatera med njimi so

taka, ki so vredna veliko več, ki predstavljajo nekaj, česar ne znamo povedati. Tak je zame Wiesbachhorn. V tej veliki ledeni zavesi sva bila sama, iz doline vidna kot drobni pikici. Nobeno nepotrebno vriskanje ni prišlo do naju. Spremljala naju je tista že zdavnaj pozabljena in ozdravljajoča tišina, ki ji lahko prisluhnemo v osamljenih stenah. Žvižganje odsekanih ledenih kosov jo je le dopolnjevalo. Z Wolfgangom nisva govorila. Vedela sva zakaj. Če je kdo od naju rekel pritajeno naprej, je bil glas tako tih, kot bi se ga sramoval. Napredovala sva hitro, še prehitro za ta rezervat tišine.

Naj se ne zdi smešno, če zapišem, da sva na vrhu obžalovala, da sva tako hitro prišla ven. Ta tura nama je bila najlepše plačilo za sodelovanje v glocknerski šoli. Bil je zadnji dan in kot za slovo brez najmanjših motenj na obzorju. Razgled z vrha je edinstven. Wolfgang je takoj uganil, kam sem se zagledal. Tam daleč na južnem obzorju sem z očmi preskakoval znane obraze od Triglava in Špika do Jalovca in Viša. Bilo dodatno darilo po nepozabni turi. Prvič po dveh mesecih sem se spomnil, da je nekje še lepši svet kot med glocknerskimi ledeniki. Pred tem sem nekajkrat s sosednih vrhov videl isto panoramo. Toda ta dan so bili Julijci najlepši in najbolj doživeti.

O p o m b a :

Letos (1965) je bila PZS povabljena, da pošlje v znano mednarodno visokogorsko šolo pod Grossglocknerjem dva instruktorja-gosta. Sodelovala sta Niko Tancer, AO Jesenice (od 26. junija do 23. julija) in Janez Bizjak, AO Trbovlje (od 23. julija do 12. septembra).

Nekaj misli o organizirani alpinistični dejavnosti 1965

ing. P. Šegula

Poskusi, da bi opisali neko določeno dejavnost, so vedno nevhvaležna naloga: vse se praktično ne da zajeti, mnenja so lahko subjektivna in vmes se utegne prikristi še kaka debela napaka. Če je kronist poleg vsega še med organizatorji dogajanja, je nevarnost še večja. Toda če ni drugega, mora pač sam zgrabiti za pero, da doživeto ne utone v pozabo, pa da bodo o tem vedeli tudi tisti, ki jih ni bilo poleg.

Med 14. III. in 21. III. 1965 je Ciril Praček na Planini na Kraju uril mlade turne smučarje. S tremi pomočniki je vzel v precep kar devet nadobudnežev iz Ljubljane, Maribora in Je-

senic ter jih vzgajal za vodnike turnega smučanja. Nekateri so to tudi postali, drugi bodo morali še nekaj časa spremljati izkušene vodnike ter v vsakdanjem udejstvovanju v gorah pridobiti potrebne izkušnje. Žal v tečaju ni sodeloval noben od ljubljanskih »asov«, upati je, da se bodo izkazali v bodoče. Na vsak način je tečaj kot prvi po mnogih letih uspel ter bi ga kazalo še ponoviti, saj je turno smučanje nekaj tako lepega, zdravega in potrebnega, da se ne smemo zadovoljiti s tistimi nekaj navdušenci, ki se že leta in leta sami podajajo v zasnežene gore z dilcami na ramah.

Zvezni instruktorski alpinistični tečaj na Velem Polju je prevzel v svoje okrilje Janez Krušič. S štabom osmih instruktorjev in treh pomožnih instruktorjev je med 4. IV. in 11. IV. vadil lepo število 24 tečajnikov, ki pa jih je po znanju moral razporediti v tri kategorije — od začetnikov pa do takih, ki bi res že lahko opravljali naloge instruktorja. Vsega skupaj je bilo 15 udeležencev iz Slovenije, 3 iz Zagreba, 1 iz Splita, 2 iz Sarajeva, 1 iz Mostarja in 2 iz Niša. Sodelovali so še Beograjčani, ki jih je vodil načelnik komisije za alpinizem PSS Srbije, dr. Rastko Stojanović.

Tečajniki so z instruktorji obredli ves širni zimski gorski svet v okolici Vodnikovega doma ter opravili naslednje vzpone:

- Velo polje—Krsteniški stog (tura na smučeh),
- Vernar iz Bohinjskih Vrat (3 naveze),
- Tose iz Bohinjskih Vrat (3 naveze),
- Vernar—grehensko prečenje (7 navez),
- Mišelj vrh z vzhoda (3 naveze),
- Triglav s Kredarice (1 naveza),
- Triglav s Planike (5 navez),
- Triglav z Rjavca (4 naveze),
- Tose in Draški vrh z Bohinjskih vrat (4 naveze),
- Mišelj vrh (2 navezi),
- Velo polje—Kanjavec (vsi — smučarska tura),
- SZ greben Trapeca — prvenstveni zimski vzpon (3 naveze).

Od 16. VII. do 1. VIII. je v Loški Koritnici pod vodstvom Jožeta Repiča ter ob sodelovanju Petra Berginca ter posoških gorskih reševalcev in Vida Mesariča tekkel alpinistični tabor Loška Koritnica. Namen tabora niso bili le vzponi v stenah gora okrog Loga pod Mangrtom. Bolj nas je vodila želja, da v te kraje povedemo končno tudi nekaj naših planincev. Oživili smo gorsko področje, za katero je nekdanj tekla kri v dolgi desetletjih italijanske okupacije in v letih med NOB. Osameli svet je obiskalo skupno 26 udeležencev tabora, med temi 22 iz Slovenije, 1 iz Beograda, 2 iz Sarajeva in 1 iz Zenice. Med mladimi alpinisti je bilo kar 6 nadobudnežev

iz PD Kozjak—Maribor pa tudi Tolmincev ni manjkalo, saj je končno to predvsem njihov svet.

Vreme fantom ni bilo preveč naklonjeno, neverjetno dobro pa so se razumeli z graničarji. Tudi gore so se jim priljubile, čeprav so zapuščene in čeprav do večine sten ni poti. Tako si je bilo treba pristop utreti prav po odpravarstvo ter imeti dober smisel za orientacijo. Vsak podvig se izkaže kot dolgotrajno početje, tako da so se navidezno preprosti vzponi končali šele po neprostovoljnih bivakih. Jože Repič prav v tem vidi dobro stran področja. Za vaje iz vztrajnosti, premagovanja razdalj, velikih višinskih razlik kot nalašč. Kandidati za odprave — tu je vaše torišče! Za časa tabora je vodja predaval domačinom v Logu in Bovcu o odpravi Cordillera Real 1904, izvršeni so bil naslednji zanimivejši vzponi:

- SV stena Jerebice (5 plezalcev),
- SZ stena Jerebice (4 plezalci),
- grapa v Briceljku, Loška stena (2 plezalca),
- Jalovčevi podi — prečenje (6 plezalcev),
- Votli vrh (5 plezalcev),
- Hornova v Jalovcu (4 plezalci),
- Bavški Grintavec — normalni pristop.

Res je, da v stenah najdeš tudi travo. Pa kljub temu bi se morali naši alpinisti tjakaj podajati redno. To smo dolžni svoji lepi ožji domovini; domačinom, ki tam žive bolj osamljeni kot kdajkoli, in svoji nalogi, da ljubitelje gora seznanimo z vsem lepim, kar nam nudijo.

Uroša Župančiča iz Jesenic smo zaprosili, da skupino naših alpinistov povede v Zapadne Julijce. Z njim je šlo 16 mladih alpinistov; od tega troje iz Zagreba, vsi ostali pa iz Slovenije. Med 31. VIII. in 15. VIII. so si uvo doma ogledali skupino, se po normalnih poteh povzpeli na nekatere vrhove ter nato po vrsti opravili lepo število vzponov:

V skupini Montaža:

- Zmajev greben (III, IV, 5 navez),
- S stena (IV, V, 1 naveza),
- S stena, direktna smer (IV, IV +, 1 naveza),
- Škrbina nad plazom, žleb (2 navezi),
- Torre Mazzoni (2 navezi),

V skupini Viša:

- Crobathova smer V stena (IV, 2 navezi),
- SV raz (IV, 2 navezi),
- Gamsova mati, S raz (V, VI, 1 naveza),
- Innominata (IV, V, 1 naveza),
- Mrzla voda, SV raz (III, 1 naveza),
- Mrzla voda, kamini (IV +, 1 naveza),
- Tri device (2 navezi).

Posamezniki so se preko Medvedje škrbine vzpeli na Kostrunove špice, obiskali Mojzsovo škrbino, Viš, Poldnašjo špico, Mezonjot. V Malem Mangrtu je ena naveza preplezala S steno (VI, VI +), dve navezi sta plezali S grapo med Strugovo špico in Vevnico (III). Kot prvenstven vzpon je ena naveza zabeležila steber ob S grapi. Opravili so še prečenje Rateških Ponc, vzpon na Montaž po Via del Cacciatore, vsi so šli tudi po zavarovani poti Via della Vita in prek Zagač na Mangrt ter sestopili po Via Ferrata na Travnik.

Tabor je bil po dolgem času zopet večji podvig v Zapadnih Julijcih, ki jih tako poredkoma obiskujejo naši planinci. Tudi ta obisk je bil le deloma alpinističnega značaja. Vsaj nekoliko naj bi namreč poživil naše prizadevanje, da se predvsem naša mladina seznani s torišči, kjer je nekdaj živel samo naš rod. Če se ne bomo sami brigali za stike s Slovenci onkraj meje, nam pač nihče ne bo pomagal.

Vreme seveda tudi tej skupini ni bilo posebno naklonjeno, vsi od kraja pa so odnesli najlepše vtise in gorečo željo, da se tod spet in spet srečamo v taborih.

- - -

Naša pota so vodila tudi preko meje. Janez Krušic je organiziral alpinistični tabor v skupini Ortler-Bernina, ki je tekel od 31. VII. do 19. VIII. Udeležilo se ga je skupno 13 alpinistov, med temi 1 iz Beograda, 1 iz Skopja in 1 iz Zagreba. Vsi ostali so bili iz Slovenije, največ Jeseničani in Mojstrančani. Cilj tabora je bil, da se mladi, sposobni alpinisti pod dobrim vodstvom seznani z ledenškimi gorami, z ledeniki in se privadijo na višine okrog 3000 in 4000 m. Splehi tabora so bili povsem zadovoljivi:

V skupini Ortler:

— Verteinspitze, prečenje od SZ do JV. Višina 3541 m, po grebenu na Schildenspitze 3468 m in Plattenspitze 3422 m (II, III),

— Verteinspitze 3541 m po JZ ozebniku, sestop na SZ (II, III, 1 naveza),

— Schöntaufspitze, grebensko prečenje 3324 m (II),

— S stena Königsspitze 3867 m, greben Suldengrat (IV, V, 2 navezi), sestop Königsjoch. — Ortler 3902 m, vzpon po Hintergrat, sestop Payergrat (II, III, 3 naveze),

— Grebensko prečenje Königsjoch—Königsspitze—Kreilspitze 3391 m (II, III, 1 naveza),

— Grebensko prečenje Königsjoch—Königsspitze—Kreilspitze—Schötterhorn 3363 m — Suldenspitze—Mont Cevedale 3774 m (II, III, 2 navezi),

— Hochjoch 3536 m—Hochjochgrat—Ortler—Payergrat (III, IV, 1 naveza),

— Cengeler 3378 m po ozebniku Schöneck 3128 m (II, III, 1 naveza),

— Minigeroferrinne — dve izstopni varianti — Ortler—Payergrat (III, 2 navezi).

V skupini Bernina:

— Belavista 3893 m in Pers 3892 m nočni vzpon, sedlo Aguzza 3601 m (II, III, 5 navez — 11 plezalcev),

— Piz Bernina 4020 m, grebensko prečenje od juga na sever v vzponu, sestop po izredno težavnem Biancograt (III, IV, 5 navez — 11 plezalcev).

Udeleženci tabora so mnogo pridobili in bili nenehno na nogah, če izvajamo najnujnejše počitke. Ni dvoma, da moramo tudi v bodoče še skrbeti za podobno uvajanje dobrih, mladih alpinistov v ledeniške gore.

Lahko rečemo, da s Centralnimi Alpami nimamo sreče. Namenili smo se, da naj bi letos po dve do tri naveze »oblegale« kak pomembnejši cilj na Chamonixom. Na primer Grandes Jorasses. Malo slabo vreme, malo naša anarhičnost in nestalnost sta vzrok, da z obleganjem ni bilo nič in da so udeleženci, 11 po številu, odšli na pot v glavnem šele avgusta ter se zamudili v september. Med njimi je bil en sam udeleženec iz Beograda, vsi ostali so bili iz Slovenije.

Glede na to, da so bile vremenske razmere res slabe, nismo mogli zabeležiti nobenega »prodornega« uspeha, razen če izvajamo zmago kondicije, pameti in sreče nad pastjo, ki jo je 100 m pod vrhom pripravil Tinetu in Borisu Bonattijev steber v Dru-ju. Med dosežki je videti še:

— Grandes Jorasses, grebensko prečenje (IV, VI, 1 naveza),

— Via Britannica — Blaitière Z stena (V, VI),

— Petites Jorasses, Z stena (IV, V),

Ostali nameni, cilji in poskusi so dobesedno utonili v potokih dežja in masah novozapadlega snega.

- - -

O odpravi v Kavkaz in Himalajo smo pa že mnogo čitali.

Nedvomno je naš pregled zelo nepopoln in v glavnem obsega samo tiste podvige, ki jih je v organizaciji »komisije za alpinizem i pečinarstvo PSJ« izvedla komisija za alpinizem PZS.

Mnogo podvigov so opravili posamezniki kar sami, posamezna PD in AO ter o njih nikjer ni kaj več zapisanega. To je velika škoda, saj nas uče izkušnje, da se posamezniki zaradi pomanjkljivega znanja spet in spet znova podajajo skozi iste začetniške težave, ki so jih pred njimi prebredle že cele generacije plezalcev. Kar je najslabše: Večina posameznikov — zlasti začetnikov, ne pozna opisa smeri, ki jih gredo plezat tako. Zato je izven slehernega dvoma, da marsikateri namesto nameravane smeri prepleza — dostikrat težje — varianto, ne da bi to sploh vedel in jo kot tako zabeležil v svoj in naš skupni izkupiček. Naše komisije, AO in PD čaka na tem področju še dosti dela. Da bi vsaj pridnih, prostovoljnih rok ne manjkalo. Predvsem pa je skrajni čas, da mladim alpinistom damo v roke nekaj takega, kakor je bil »Naš alpinizem« od l. 1932 do l. 1941.

STEZE Z GORA

PRILOGA MLADIH PLANINCEV

KAMINI V MRZLI VODI, prvič plezala 8. VIII. 1928 Comici in Fabian, višina stene 500 m, zelo izpostavljeno, ocena + IV. Iz našega novega taborišča sva se namenila z Ludvikom plezat kamine v Mrzli vodi. Smer poteka po kaminih, ki so dobro vidni iz krnice. Nekje konec druge tretjine se smer umakne iz kaminov v desno in za nekako lusko prideš vrh stene. Noč smo prespali odlično, čeprav pod milim nebom, samo v spalnih vrečah. Zbudila sva se okoli petih, malo pojedla in takoj odšla proti vstopu. Ko sva se navezovala v krajni poč, sva opazovala dve avstrijski navezi, ki sta plezali raz Mrzle vode. Prva dva raztežaja sta bila lahka. Potem se smer nadaljuje po kaminih. Že takoj po prvih metrih sva ugotovila, da bodo kamini mokri in res sva kmalu prišla do malo večjega mesta, kjer sva se dobro premočila, preden sva prišla skozi. Samo to je bilo škoda, da sva bila v senci in oblečena. Nadaljevala sva po kaminih naprej in pridobivala na višini dokaj hitro. Našla sva klinke za spust in na njih vrvice. Premišljevala sva, kaj bi to bilo, da se je nekdo spuščal v tako lepi smeri, kjer je skala trdna in plezanje res lepo. Prišla sva nekako do polovice stene, kjer je velik nov odlom. Se raztežaj mimo odloma, kjer je bilo strahotno krušljivo — nenavadno za to smer — in v nekako luknjo, ki jo tvori zelo ozek in globok kamin. Ne da se splezati zunaj kamina, to preprečujejo zagostene skale. Prav v špranji se moraš riniti. Na mestih je tako ozka, da se le z veliko težavo prerineš skozi. Tudi preko teh težav je šlo srečno in prišla sva zopet v kamin. Tukaj je precej navpičen in gladek. Bil pa je tudi masten in ker že dalj časa nisva našla nobenega klina, sva mislila, da nisva v smeri. Sedaj sva se še teže gnetla nazaj skozi špranjo kot prej gor. Končno sva le prebrinila nazaj do odloma. Poskušala sva po vodoravni polici in levo, a ni šlo. Zabila sva klin in se spustila mimo odloma nazaj.

Od tu sva spet poskušala v levo in navzgor.

Ker nisva točno vedela, kje poteka smer in ker nisva našla nobenega klina, sva se odločila za sestop. Precej težko sva se odločila za to, ker smo že pred par dnevi morali sredi poti nazaj, a je le bolje, tako imava še možnost, da se vrneva kdaj drugič. Seveda sestop ni bil dosti lažji kot vzpon, vrv se je zmočila in zelo nerada tekla. Na težjih mestih sva se spuščala, na lažjih sestopala. Srečno sva prispela spet do krajne poč, spravila vrv in kline v nahrbtnik ter odhitela v tabor. Tam se je Uroš ustrašil, ker je zagledal najprej samo Ludvika in je seveda pomislil na najhujše. Če danes nisva uspela, upava, da bova v naslednjih dneh imela več sreče in preplezala kakšno drugo smer v teh čudovitih ostenjih Mrzle vode. Neimenovane, Gamsove matere in Viša. Plezala Jože in Ludvik Rožič.

SEVERNI RAZ V GAMSOVI MATERI (2503 m) (Torre delle Madri dei Camosci). Prvopristopnika Deye in Peters, 16. in 17. VIII. 1929. Težavnostna stopnja V, dve mesti VI. Smer je iz Zabniške krnice lepo vidna ter orientacijsko nezahtevna. Tja sva prispela ob 6. uri skupaj z italijansko navezo. Prva ugotovitev je bila, da imamo iste želje, naslednja pa, da se med seboj prav nič ne razumemo. Prečka v desno po grušču in takoj izredno težak začetek. Začela sta Tržačana. Prvi je plezal elegantno in lahkotno, pa vendar počasi. Ravno pol ure. Sicer pa je kazalo da je možno preplezati previs sploh brez naporov. Prepričana, da bova tudi midva stvar opravila le s pametnim manevrom, sva ob 7. uri korajžno naskočila. Pa sva bila takoj razočarana. Posebno prečko pod previsom sva zdelala z velikim naporom in strahom. Plezarija po kaminih je bila potem kar enostavna. Jaz bi jo ocenil največ s + IV. Skala kompaktna, telovadba imenitna. Pred Božjimi policami

nas je dočakal še en raztežaj, podoban prvemu, potem še dva lahka in piknik na policah. Dober občutek in nekaj slovenskih in italijanskih besed, ki smo se jih naučili med plezanjem. Ob 13. uri smo se spustili po policah v vzhodno grapo Viša in po njej do tabora.

Lado Eleršek

DRUŠTVENE NOVICE

RAZŠIRILI BODO TRIGLAVSKI NARODNI PARK

Pred leti smo tudi v Sloveniji začutili potrebo po zaščiti edinstvene lepote Zajezerske doline, Doline sedmerih triglavskih jezer in tam ustanovili Triglavski narodni park, TNP.

Toda naš Triglavski narodni park ni imel pravega imena. Omejen je bil žal le na izredno majhen del našega planinskega sveta brez »očakov kranjskih siv'ga poglavarja«, Triglava.

Triglavski narodni park mora v prihodnje v našem turizmu in planinstvu odigrati mnogo večjo in vidnejšo vlogo, kot jo je do sedaj v svojem ozkem obsegu. V naš Triglavski narodni park moramo vključiti poleg Zajezerske doline tudi ves gorenji tok Savice do izliva v Bohinjsko jezero, meja TNP mora potekati dalje ob severni obali jezera do Hudčevega mostu nad Staro Fužino pri vstopu v edinstveno dolino Voje, nato naj se povzpne na Studorski preval (1893 m), od tod naj doseže višino Malega Draškega vrha (2132 m) in se dalje vije preko Pokljuke in Jelovice ali v prepadnost doline Krme na močorni Triglav in njegove skalne sosedje, preko Velikega vrha (1960 m) na vrh Razorja (1893 m) in preko Lিপanskega vrha (1963 m) doseže Debelo peč (2007 m). S tega vrha naj se meja TNP spusti navzdol v dolino romantične Krme, zajame naj vso Zasipško planino in se na nasprotni strani povzpne preko Macenovca (1926 m) v najbolj divjo triglavsko dolino Kot in preko Mlinarice (1777 m) in Požara

(1499 m) zajame vso Črno goro (1378 m) s slapom Peričnikom. Večji obseg TNP naj od slapa Peričnika zajame edinstveno razgledno toda žal malo poznano Vrtaško planino z Vrtaškim vrhom (1898 m) in Vrtaškim Slemenom (2076 m). S tega vrha naj bi se meja razširjenega TNP spustila skozi tesni Belega potoka do struge Save dolinke. Ob desnem bregu Save dolinke naj bi meja Triglavskega parka potekala dalje proti zapadu do naselja Log v Martuljku, od tu naj bi se povzpela v robe Martuljka in dosegla vrh Črnega in Kurjega vrha (1340 m in 1749 m). Preko Rigljice (1907 m), Rušice (2074 m) in Frdamanih polje (2273 m) naj bi dosegla vrh Špika (2472 m). Preko Špikovega grabna in Martuljskih Ponc (2592 m) naj bi dosegla vrh Velikega Oltarja (2621 m). S tega vrha martuljskih gora naj bi se vila po grebenu dalje proti zapadu na Visoki Rokav ter dalje na vrh Škratlence (2738 m). Mogočna naravna meja novega povečanega TNP naj bi potekala in zajela še grebene s Škratlence preko Rakove špice (2250 m) na Rogljico (2570 m) in bi preko Dovškega Gamzovca (2440 m) dosegla rob Kriške stene in se povzpela na Križ (2410 m). Dalje naj poteka meja novega povečanega TNP preko Gubna na

vrh Razorja (2601 m) in se spusti v Škrbino Zadnjega Prisojnika (1955 m). Mlinarica naj bo novi mejnik TNP. Meja naj bi potekala po potoku Mlinarica skozi tesen Korita do izliva v mlado Sočo. Da bi bilo združeno v novem obsegu TNP čim več lepote in posebnosti, naj bi meja tega povečanega obsega spremljala Sočo do stika s potokom Krajcarico ali Zadnjico, pri naselju Log v Trenti pa naj bi se meja dvignila na Veliki Vrševac (1856 m) in preko Ozebnika (2084 m) dosegla na prevali Prehodavci staro, prvotno mejo TNP. Preko Zadnje Lope in Malega ter Velikega Špičja bi zajela vso Zajezersko dolino in bi se preko Velikih vrat in Lopučnice spustila k Savici.

Predlog in pobudo komisije, ki upravlja TNP, so toplo pozdravile vse planinsko turistične in izletniške organizacije, še prav posebej pa ljubitelji naravnih lepote. Sveti za turizem pri občinskih skupščinah v Radovljici, na Jesenicah in v Tolminu so že razpravljali o novih mejah Triglavskega narodnega parka.

Občinska skupščina v Tolminu, Radovljici in Jesenicah so sprejele to pobudo in priporočile komisiji TNP, naj se loti razširitve.

Uroš Zupančič

DELEŽ SOLE MILICE PRI GRADNJI PLANINSKEGA DOMA NA ZELENICI

Dne 19. 1. 1966 je bil po 16 letih od začetka gradnje slovesno odprt nov planinski dom na Zelenici nad Ljubeljem. S tem je ta naša idilična planinska postojanka začela služiti svojemu namenu in se bo zaradi svoje ugodne lege in žičnice, kot že sedaj kažejo množični obiski, brez dvoma uvrstila med naše najpomembnejše planinske rekreacijske centre.

Ob otvoritvi doma in žičnice sta predstavnika Kompassa in občinske skupščine Tržič prezrla — zastopnik planinskega društva Tržič je le bežno omenil prispevek uslužbencev milice in gradnji tega objekta — časopis Delo pa je naš prispevek v svoji 17. številki 20. 1. 1966 sploh zamočal. Ker zanima mnoge naše, zlasti starejše uslužbence, ki so prispevali h gradnji svoj delež s prostovoljnim delom ali denarjem, zakaj so bili njihovi napori javnosti zamočani in ali

bodo uživali v domu kakšne posebne pravice, sem sklenil napisati ta sestavek.

Hkrati želim s tem iztrgati pozabi podatke o tem, kdo je dal pobudo za to gradnjo, kdaj se je delo začelo, kdo vse je pri njem sodeloval, kaj so graditelji želeli s tem doseči in koliko sredstev je bilo vloženi v prvo fazo gradnje.

Zakaj smo začeli graditi dom na Zelenici

Avgusta 1948 se je vselila v bivši Lambergarjev grad v Begunjah šola milice. V njenem učnem programu so bili med drugim tudi smučarski tečaji, učenci pa so si morali pridobiti tudi tehniko reševanja ponesrečenecv v planinah. Takšne tečaje je v naslednjih dveh letih organizirala tudi uprava milice za Slovenijo. Pozimi 1948/49 in 1949/50 so bili ti raztreseni po

mnogih krajih Slovenije, npr. v Kranjski gori, v Bohinju in drugod. To pa je povzročalo težave z nastanitvijo vaditeljev in učencev, težko jih je bilo tudi oskrbovati s hrano in opremo. Neurejene razmere so hkrati zmanjševale učne uspehe, dvigale stroške in povzročale vsemogoče nevednosti. Potrebe po takšnih oblikah vzgoje so se v naslednjih dveh letih še povečale. V domu, ki naj bi bil, kot je bilo najprej zamišljeno, nekje v Dragi ali pod Roblekovi domom, bi uživali učenci vse ugodnosti bivanja in oskrbe. V bližini bi zgradili tudi manjšo smučarsko skakalnico. V šoli je bilo tudi nekaj navdušenih lovcev, zato naj bi bil dom na voljo tudi njim, ob poletnih dopustih pa vsem uslužbencem milice.

Drugi vzpodbudni činitelj, ki je narekoval graditev posebnega planinskega doma milice, je bilo tedanje splošno politično vzdušje: izpolnjevanje nalog prvega petletnega plana, množične mladinske delovne akcije, ki so imele namen, da zgrade ključne industrijske objekte, in iskrena želja kolektiva šole, da prispeva svoj delež k tem velikim ustvarjalnim naporom vseh naših narodov.

Kdo je bil pobudnik za gradnjo doma

V takšnih razmerah se je pozimi 1949/50 v šoli milice rodila zamisel, da je treba zgraditi planinski dom milice. Vznikla je v glavah vnetih ljubiteljev planin; to so bili Zvone Ažman, predavatelj telesne vzgoje, po rodu Jeseničan, Anton Možina, ki je živel pred vojno v Kranju in je te planine dobro poznal, kap. Miroslav Kočever, komandant šole, po rodu Tržičan, kap. France Bogataj, komisar šole, in drugi. Planinska zveza Slovenije pa je priporočila, naj se dom gradi na Zelenici, kjer je bila že pred vojno koča.¹ Sklenili smo, da bomo dom zgradili s prostovoljnim delom in z lastnimi denarnimi prispevki. Takšen sklep je bil sprejet soglasno na zboru vseh učencev, uslužbencev in predavateljev šole. Prvo nedeljo aprila, tj. 2. 4. 1950, so smučarji iz šole, ki jih je vodil Zvone Ažman, že organizirali prvi

¹ Planinska zveza Slovenije je priporočila gradnjo na Zelenici, ker je bila tedaj v ožjem obmejnem pasu in zato javnosti nedostopna. Ker je tam koča nekdo že bila, so bile za njeno gradnjo razmere ugodne.

izlet na Zelenico in ob tem zbrali prvi denarni prispevek 1100 dinarjev.

10. 4. 1950 se je na pobudo šolskega komiteja KPS prvič sestala komisija za organizacijo gradnje planskega doma. V komisiji je sodelovalo 15 članov — učencev in predavateljev ter uslužbencev šole. Pozneje so sodelovali v tej komisiji tudi drugi, vendar njihova imena niso nikjer zapisana.

Na seji so si razdelili dolžnosti, razpravljali o bodočih konkretnih nalogah in sprejeli ustrezne sklepe. Najpomembnejšo vlogo je imel na njej Anton Možina, ki mu je šolski komitej KPS naložil, da komisijso pravilno razdeli dolžnosti in organizira delo. Prav on je predlagal Zvoneta Ažmana za predsednika komisije, Alojza Rovanska za blagajnika, Nado Cerkenikovov za tajnika, Egona Miheliča za predsednika revizijske komisije, Babiča in Bolčina pa za njena člana. Ostali člani pa so prevzeli te dolžnosti: Jože Pergare evidenco o udarniškem delu, France Jurišević nakup gradbenega materiala in evidenco nad njegovo uporabo, pri tem pa mu bosta pomagala učenca Jarc in Mlakar. Janko Celar je prevzel agitacijo za zbiranje prostovoljnih prispevkov in zbiranje samo.

Sklenili so tudi, da morata Ažman in Možina do 16. 4. 1950 pregledati kraj na Zelenici in izbrati lokacijo za gradnjo doma. (Zapisnik 1. seje gradbene komisije, ki ga je pisala Nada Cerkenikova 14. 4. 1950, podpisal pa tudi Z. Ažman.) Iz zapisnika II. seje z dne 16. 5. 1950 pa vemo, da so si prostor, določen za lokacijo, ogledali šele 13. 5. 1950. Nalogo so opravili: Kočvar, Bogataj, Ažman, Možina in Jurišević.

Gradbeni načrti in začetek del

Ohranjeni dokumenti, žal jih je le nekaj, spomin tovarišev, zlasti tov. Ažmana, mi dopuščajo sklepati, da smo prvič razpravljali v šolskem komiteju o gradnji planskega doma kmalu po novem letu 1950. Vsekakor pa je zamisel dokončno dozorela v drugi polovici februarja 1950. leta. To nam potrjuje »strokovno mnenje« gradbenega odseka Planske zveze Slovenije, ki je datirano s 7. marcem 1950 in ga je podpisal ing. Perko. S tem dokumentom je PZS odgovorila upravi šole milice, ki je bila poslala v potrditev nek

osnutek tlorisa za kočo. Ta prvi osnutek je bil izrisal na Ažmanovo željo neki risarski tehnik, ki je začasnó delal v šoli milice. V »strokovnem mnenju« sodijo:

1. da je treba pojasniti, ali bo koča namenjena izključno milici ali bo dostopna tudi turistom;

2. da je za presojo predloženih skic treba pojasniti podatke o legi koče, obliki terena in možnosti za preskrbo z vodo;

3. da je treba za pravilno presojo poznati gradbeni program. Zlasti je treba vedeti, ali bo koča odprta tudi pozimi, koliko obiskovalcev bo lahko sprejela itd.

Pripomnili so tudi, da bi morala imeti koča tudi sušilnico, drvarnico, shrambo za smuči itd.

Iz teh pripomb je mogoče sklepati, da je PZS predloženi tlorisni osnutek odklonila, ker je bil pomanjkljiv, oziroma ga ni priporočila. To potrjuje tudi spremni dopis št. 2353/50-VS, s katerim je PZS poslala upravi šole milice 20/3-1950 tri variante osnutkov načrtov za dom na Zelenici. V dopisu pripominjajo, naj uprava šole izbere tistega, ki ji bo najbolj ustrežal. Uprava šole je izbrala najzahtevnejši osnutek. Tega je Ažman v začetku aprila 1950 izročil ing. Hafnerju in ga prosil, naj po njem izdela kompletne načrte. Na drugi seji komisije 16/5-1950 je Ažman obvestil člane, da bodo načrti končani do 20/5-1950. Iz gradiva in načrtov pa je razvidno, da Hafner ni mogel končati načrtov do roka zaradi prezaposlenosti, ampak je končal le tloris pritličja in kleti.

Ostale skice pa je izdeloval postopno — po fazah, končal jih je šele julija 1951. Graditeljem pa se je mudilo, z gradnjo niso mogli čakati, zato so že 21/5-1950 zasadili prve lopate. Tega dne je komisija organizirala množični izlet na Zelenico; udeležilo se ga je približno 270 učencev, predavateljev in uslužbencev šole.

Dokumentacija, ki je na voljo, priča, da graditelji vsaj do 21. maja 1950 še niso povsem razjasnili in se niso dokončno odločili, kako naj se zgradi imenuje, in ne, kolikšne naj bodo njene zmogljivosti. Zato še niso vedeli, kakšen gradbeni material bodo rabili, in ne, koliko ga bodo potrebovali.

Kako smo gradili dom

Začetek gradnje je bil združen z množičnim izletom na Zelenico. Bila je lepa sončna nedelja, 21. maja 1950, ko so ob 4. uri zjutraj

krenili učenci in predavatelji iz Begunj mimo Roblekovskega doma in se ob 9. uri po plazu spustili v dolino Zelenice. Tega izleta so se udeležili tudi predstavniki uprave milice za Slovenijo. Nekaj jih je šlo tudi z avtomobili do ljubeljskega predora in ti so se s te strani povzpeli h gradbišču. Zasadili smo v zemljo prve lopate, »krstili« začetek in s tem se je gradnja simbolično začela. Tega dne smo odmetali sneg, podrl temelje prejšnje koče, prinesli od predora nekaj desk in postavili barako (»Miličnik« št. 7, 3/7-1950.) Temeljna organizacijska zamisel za realizacijo te gradnje je bila zelo preprosta: 1. zbrati med učenci, predavatelji in drugimi uslužbenci zadosti prostovoljnih prispevkov za nakup gradbenega materiala; 2. organizirati udarniško delo za izkop temeljev, prenos materiala in za postoritve vseh drugih nekvalificiranih in kvalificiranih del, ki jih lahko opravimo z lastno delovno silo; 3. organizirati sodelovanje z enotami JLA v Križah, da nam s konji in mulami pomagajo prenesti apno in cement od predora do gradbišča; 4. s prostovoljnimi delom v železarni na Jesenicah, pri lesnoindustrijskem podjetju na Bledu in drugod za služiti del denarnih sredstev za nakup gradbenega materiala in plačilo prevozov z Jesenic, Bleda in iz Kranja do predora pod Ljubelj; 5. organizirati pomoč uslužb. milice iz Ljubljane in drugih bližnjih krajev pri gradnji doma; 6. zagotoviti stalno delovno skupino 10 do 30 kvalificir. zidarjev in nekvalificiranih delavcev na gradbišču, organizirati preskrbo in bivanje za stalne in občasne delavce. Ta zamisel ni bila samo preprosta, ampak tudi predrzna. O rezultatih tekmovanj smo vodili točno evidenco.

Učenci in predavatelji smo se posamezno, po skupinah in org. enotah obvezali in med seboj tekmovali, kdo bo mesečno prispeval več denarja v korist gradnje doma in katera enota bo napravila na mesec več delovnih ur itd. Pri sprejemanju obveznosti smo upoštevali zlasti višino plače, osebne in družinske potrebe posameznika itd. Višina mesečnih prispevkov posameznikov se je gibala od 50 pa tudi do 1000 din. Učenci in uslužbenci so prispevali od 100 do 300 din, oficirji pa od 500 do 1000 din. Prednjačila sta Ažman in Kočvar, ki sta dajala po 1000 din

Takšen je dolga leta sameval Dom na Zelenici, vse od l. 1951

mesečno. Vsi smo sprejeli obveznosti zelo resno in preudarno, jih navdušeno in brez omahovanja izpolnjevali. Te smo opravljali v glavnem v prostem času in ob dopustih — in zaradi tega nismo bili oproščeni ne napornega učenja in ne drugih službenih dolžnosti. Mnogi so žrtvovali celotne letne dopuste ali vsaj del teh. Tako je v dveh letih (1950 in 1951) neposredno in posredno sodelovalo pri gradnji doma približno 3000 uslužbencev milice iz šole, uprave milice v Ljubljani, KPD Ljubljana, Maribora in Rajhenburga.

Da obveznosti niso ostale le fraze na papirju, dokazujejo podatki, ki jih je blagajnik Rovanšek posredoval na II. seji komisije. Poročal je, da so učenci in predavatelji zbrali do 16/5-1950, tj. za april in maj, 102 989 din, s prostovoljnimi delom pa zaslužili 25 397 din. »Miličnik« je v svoji 6. številki, 14. junija 1950, poročal, da je bilo do tedaj zbranih 115 000 din prostovoljnih prispevkov in opravljenih

8000 prostovoljnih delovnih ur v podjetjih ter da je denarni fond tako narasel na 200 000 din; v št. 11, 29/8-1950, pa je isti časopis objavil, da je bilo pri gozdnem gospodarstvu Bled opravljenih 7591, v železarni Jesenice 7936, v »Elanu« v Begunjah 1200 in na državnem posestvu v Begunjah 350, pri gradnji doma pa 2230 ur prostovoljnega dela. Tako so samo v železarni na Jesenicah v ta namen zaslužili 137 029 din. Iz istega obračuna vzemo, da je ostalo 31. oktobra 1950, ko je bil dom že pokrit in v surovem stanju zgrajen, že neporavnanih računov za 296 874 din. Vendar iz obračuna ni videti, ali je bilo še kaj denarja v blagajni, medtem ko so v istem dokumentu skupno vrednost doma, ne da bi upoštevali prostovoljno delo, ocenili na 690 055 din. Neporavnane račune so, kot se spominjata Ažman in Kočevar, plačali pozimi 1950/51 prav tako iz prostovoljnih prispevkov uslužbencev milice v šoli, v Ljubljani in drugod. Iz

ohranjene dokumentacije ni videti, ali so bila v ta namen uporabljena tudi proračunska sredstva. Na seji gradbene komisije, 19/9-1950, so ugotovili, da je treba kupiti še ves material za notranjo opremo doma, toda za to niso imeli denarnih sredstev. Zato je komisija zadolžila kap. Kočevarja, naj poskuša dobiti pri Ministrstvu za notranje zadeve LRS posojilo. Kočevar pa se spominja, da v tem ni uspel, ker tedaj ni bilo sredstev za takšne namene. Na pomoč pa so priskočili uslužbenci milice in javne varnosti v Ljubljani in drugod s tem, da so zbrali del sredstev za plačilo zaostalih terjatev. Prišlo je tudi do vzpostavitve stikov s predstavniki milice iz tedanje LRH, ki so bili pripravljeni pomagati, da se dom dogradi. Naslednje leto pa se delo ni nadaljevalo, ker je bilo odloženo, da se šola premesti iz Begunj drugam.

Iz obračuna udarniškega dela, ki ga je napisal Jože Šraj, uslužbenec

šole, se vidi, da je bilo samo neposredno na Zelenici opravljenih 70 550 delovnih ur, kar zneso 1 234 625 din, če računamo delovno uro samo po 17,5 din. V to pa ni všteta, kot se je tedaj reklo, akumulacija.

V prvi polovici septembra pa je gradnja občutno oviralo deževje. Graditelji so se zbal, da stavbe ne bo mogoče končati in jo pred zimo pokriti, zato so v drugi polovici septembra in v oktobru podvojili napore in pospešili delo. Res so dosegli uspeh. Do konca oktobra je bila stavba pokrita. Najpozneje do 20. novembra pa sta bila v grobem zgrajena dva prostora in tudi v zidanih 6 oken in ena vrata. Zato je lahko tednik »Ljudski miličnik« v svoji svečani 14. številki 29/11-1950 objavil članek o delovnem uspehu in priobčil fotografijo pokrite stavbe. V članku so vrednost stavbe ocenili na 2 830 000 din in osebno pohvalili predsednika gradbene komisije Zvoneta Ažmana, podporočnika Franca Juriševiča, v. vod. Franca Kalana in miličnika Skafarja ter Makiolija. Tako je bilo za leto 1950 delo končano in stavba v grobem zgrajena.

Pozimi 1950/51 je šola organizirala na Zelenici prvi smučarski tečaj, v katerem se je 40 miličnikov pripravljalo za državno prvenstvo milice v smučanju.

Zakaj nismo mogli doma dograditi

Vsiljuje se vprašanje, zakaj graditelji niso zmogli 1951 in pozneje začetega dela končati, medtem ko so v pičlih 5 mesecih lahko dom zgradili v grobem.

Pa ta zastoj je več vzrokov. Glavna pa sta dva:

1. Najprej je v letu 1951 primanjkovalo denarja za nakup opreme. Te ni bilo mogoče zaslužiti z udarniškim delom. Predračun, ki ga je izdelal gradbeni odbor pri Ministrstvu za notr. zadeve LRS 16/8-1951 pa je znesel 691 330 din. Toliko denarja pa s prostovoljnimi prispevki ni bilo mogoče zbrati.

2. Ze v poletju 1951 so prišle iz verodostojnih virov vesti, da bo šola premeščena iz Begunj drugam; zato je dokončno odpadla možnost, da se dela dokončajo, saj je s tem odpadel tudi glavni namen — možnost uporabljanja — zaradi katerega je bila gradnja začeta.

S premetitvijo šole iz Begunj v Logatec, ki je bila dejansko iz-

vedena šele 1952, je odpadla tudi možnost pomoči hrvatskih uslužbencev milice. Vendar nekatera prizadevanja kažejo na to, da do jeseni 1952 še ni bil opuščen namen, da se stavba dogradi. Saj so pustili na gradbišču še za 111 700 din gradbenega materiala, v juliju 1951 so bili načrti dokončani, 13. avgusta pa je bil izdelan predračun za končno izdelavo. Samo premetitev šole je njeno realizacijo onemogočila.

Končno je dom sprejel goste

Z odhodom šole iz Begunj 1952 je bila dovršitev del in tudi sama ohranitev investiranih sredstev obsojena na negotovost, zato je bilo treba misliti na nadaljnjo usodo te, s tolikšnimi napori in žrtvami zgrajene dobrine. V tej situaciji se je javila Planinska zveza Slovenije oz. Planinsko društvo Tržič, ki je 15/12-1952 z najemno pogodbo prevzelo zgradbo za 10 let in s tem dobilo dovoljenje, da jo dogradi. Težko je pojasniti, zakaj je moralo preteči toliko časa, da je dom lahko sprejel prve goste in začel služiti svojemu namenu. Gotovo so bili tehtni razlogi za to.

Končno je bila 24/7-1962 podpisana med državnim sekretariatom za finance, ki je zastopal rep. sekretariat za notr. zadeve SRS, in Planinsko zvezo Slovenije, sklenjena pogodba, s katero državni sekretariat za notranje zadeve izročila Planinski zvezi Slovenije dom na Zelenici v njeno trajno last s stanjem z dne 12/12-1952, ko je bila njegova vrednost ocenjena na dva milijona 627 411 din.

S to pogodbo (toč. II. 1. in 2. odst. in toč. V.) pa se je PZS zase in za svoje pravne naslednike obvezala, da bo zagotovila sindikalni organizaciji uslužbencev RSNZ SRS za potrebe njenih članov v trajno in nepreklicno uporabo ene sobe I. kategorije s 4 ležišči in ene sobe II. kategorije s 4 ležišči. Med zimskimi počitnicami (14 dni) pa še ene sobe II. kategorije tudi s 4 ležišči. Vprašanje režima uporabe sob je stvar dogovora med Planinskim društvom Tržič, ki upravlja dom, in počitniško skupnostjo oz. sindikalno podružnico RSNZ SRS. Ta še ni urejen. Upamo, da bo z obojestranskim razumevanjem to vprašanje rešeno v splošno zadovoljstvo tistih, ki so začeli graditi dom in ga do tretje faze zgradili s prostovoljnim delom in lastnimi prispevki, in vseh drugih

naših uslužbencev, ki bi želeli preživeti počitek v planinah.

Končno želim poudariti, upam, da pri tem delim mišljenje vseh, ki so 1950 dom gradili, da je imelo Planinsko društvo Tržič in s tem PZS veliko srečo, da je dobilo takšen dom; njegovo vrednost bi lahko, računajoč stopnjo dograjenosti v letu 1950 in gradbene stroške v drugi polovici 1965, po mnemu projektanta ing. Pavla Hafnerja ocenili na 43 000 000 din.

Prav bi tudi bilo, da bi se sedanji upravitelj spomnil prvih graditeljev, posebno pobudnikov in organizatorjev dela, ki so največ žrtvovali za to, da se je dom zgradil, če je že pozabil na to ob otvoritvi, poslal vabila vsaj uradnim predstavnikom ustanove in to predzadnji dan. Poleg tega je dopustil, da se je prispevek uslužbencev milice v časopisu in radiu zamolčal, kar ni bilo ne v korist PD Tržič in ni služilo objektivnemu obveščanju.

Maks Zadnik
Škofja Loka

Uporabljeni viri:

1. Gradbeni načrt ing. Pavla Hafnerja.
2. Zapisniki I. in II. seje ter seje z 19/9-1950 gradbene komisije.
3. Razne listine tedanje gradbene komisije.
4. Časopis »Ljudski miličnik« št. 6, 7, 11 in 14 (strok. knjižnica RSNZ SRS).
5. Spomini tov. Zvoneta Ažmana, Mira Kočevarja, Engelberta Zorca, Andreja Bolčina in drugih.

OBČNI ZBORI

OBČNI ZBOR PD IDRIJA

Idrijski planinci so podali obračun svojega dela v preteklem letu na občnem zboru, ki se ga je udeležilo zadovoljivo število članstva. Premajhna pa je bila udeležba mladine. Na zboru pa je manjkalo tudi več aktivnih planincev. Iz predsednikovega poročila je razvidno, da se je društvu zboljšalo finančno stanje. Na vseh postojankah se je namreč povečal promet. Posebno razveseljivo je, da je zopet zaživel najvišja in

najbolj planinska postojanka na Javorniku. Društvo je imelo v planu, postaviti razgledni stolp vrh Javornika že v preteklem letu, toda do tega ni prišlo, čeprav je stolp že pripravljen in čaka v Idriji.

V tem letu bo moralo PD posvetiti več pažnje postojanki na Javorniku zaradi vedno bolj razvijajočega se turizma na Črnovrški planoti.

Pričakovali smo, da bo razvoj turizma na Vojskem večji, vendar se zaradi neprevoznosti ceste v zimskem času ne premakne naprej. PD naj zato obdrži vsaj to, kar je sedaj napravljenega.

Najmanj planinska je postojanka na Jelenku, čeprav je prav Jelenk najzanimivejši vrh na področju PD Idrija, posebno še zaradi pestre planinske flore. Najmanj urejena pa je postojanka na Sivki, vendar jo je treba obdržati zaradi planinske transverzale.

Društvo je imelo velike težave z nekaterimi oskrbniki, kar je oviralo normalno poslovanje nekaterih postojank.

PD Idrija je imelo v preteklem letu 785 članov, od tega 224 članov

iz vrst mladine ter 136 pionirjev. Plan mladinskega odseka ni bil izvršen največ zaradi slabega vremena.

PD Idrija ima v izložbenem oknu pripravljene okvire za razstavo amaterskih fotografij, vendar se preredko menjavajo. Fotografije razstavljajo le nekateri fotoamaterji.

Planinci so ponovno predlagali, naj se organizira in markira lokalna planinska transverzala, ki naj poteka ob meji idrijske občine, ki združuje PD Idrijo in PD Cerkno. Naj se organizira predvsem za mladino, ki slabo pozna okoliške kraje in njih zgodovino, posebno še zgodovino NOB.

Občnega zbora so se udeležili tudi zastopniki PD Tolmin.

PD Idrija je prevzela tudi skrb, da se čimveč planincev in neplanincev udeleži proslave 60. obletnice smrti Simona Gregorčiča v njegovem rojstnem kraju na Vrsnem, ki bo 28. avgusta t. l.

Za predsednika je bil ponovno izvoljen ing. Ivan Gantar, odbor pa je pomlajen z novimi mladimi člani.

Janez Jeram

OBČNI ZBOR

PD NOVA GORICA

18. marca letos je PD Nova Gorica imelo svoj 19. redni letni občni zbor. Udeležba je bila številna, saj se ga je udeležilo blizu 250 članov in mladincev. Morda ni bilo zgolj naključje, da sta bili na zborovanju podani dve poročili in to: splošno poročilo ter posebej poročilo o delu mladinskega odseka društva. Mladinski odsek je namreč močno narastel in je v preteklem obdobju razvil dokaj pestro dejavnost.

Društvo ima 608 članov, od tega: pionirjev (do 14. leta) 150, mladincev (14.—18. let) 149, odraslih članov (nad 18 let) 309, skupaj 608. Socialni sestav je naslednji: učencev, študentov 303, uslužbencev 128, delavcev 99, kmetov 9, obrtnikov 3, ostalih: zdravnikov in profesorjev 25, upokojencev 15, gospodinj 26.

Posebno močno in dokaj delovno skupino ima društvo v Dornberku, ki šteje 133 članov. Ta skupina ima vsako leto svoj delovni dogovor in obračun. Zaradi bližnjega Trstlja so člani vezani na poslovanje »Stjenkove koč« na Trstlju.

Trenutno je ta koča brez upravnika. Društvo jo želi dati v zakup pod primernimi pogoji. Vsekakor je treba to postojanko čimprej zopet oživeti, saj privablja številne obiskovalce, domače in iz sosednje Italije, predvsem iz Gorice, Tržiča in Trsta.

Pri osnovni šoli v Solkanu se je ustanovila številna pionirska mladinska grupa, ki šteje že kar 91 članov in članic ter je dokaj delovna.

Občni zbor je sprejel predračun za tekoče leto. V njem je zagotovljeno 1 milijon in pol starih din za vzdrževalna dela na planinskih postojankah, ki jih društvo vzdržuje. Društvo bo zmoglo kriti vse poslovne stroške in še bo ostalo nekaj denarja za društveno dejavnost, kot npr.: markacije, organizacijo izletov, predavanja in podobno.

Občni zbor je dal priznanje za delo dosedanjemu upravnemu odboru, ki je izvoljen skoraj v dosedanjem sestavu še za prihodnje leto.

C. Z.

PLANINSKO DRUŠTVO »ZELEZNICAR« LJUBLJANA

Društvo je imelo občni zbor 12. 2. 1966.

Iz poročil povzemamo:

Društvo ima 863 članov. V sestavu društva so alpinistični, mladinski, jamarški in markacijski odsek ter odsek za varstvo prirode in gradbeni odbor.

Razen večjih skupinskih izletov v bližnjo in daljno okolico je društvo gojilo tudi meddruštvene izlete. Tako so se naši planinci sestali 11. aprila na Gorah nad Zidanim mostom z izletniki PD Zeleznicar-Maribor in Zagreb, ob prvomajskih praznikih so skupno s PDŽ-Beograd in Niš obiskali vrh Vitoše in Sofijo v Bolgariji, 16. maja so bili z 80 člani na proslavi 20-letnice osvoboditve na Rašici, 4.—7. julija pa na zletu vseh jugoslovanskih žel. planinskih društev na Trebeviču pri Sarajevu.

Markacisti so obnovili markacije med Staro Fužino in triglavskimi jezeri.

Odsek za varstvo prirode je vodil češke planince na Jalovec, Mangrt, Trento, Razor in Triglav.

Številčno stanje alpinističnega odseka je v zadnjem letu padlo zaradi odhoda članov k vojakom in drugih osebnih ovir. Tako so v tem letu plezali le 4 člani, vendar so naredili 31 vzponov. Posebno velja opozoriti na prvo ponovitev izredno težke smeri v Sfingi, ki jo je naveza Kalar-Bučer preplezala v treh dneh. Dve nočitvi je prebila v visečem bivaku (netopirskem).

Od množičnih akcij jamarškega odseka omenjamo le največje:

Pomoč pri izvedbi IV. mednarodnega jamarškega kongresa.

Jamarji PDŽ so organizirali medklubske raziskovalne akcije v najgloblji jami na Notranjskem — v Breznu pod Snežnikom.

Daljša akcija v Triglavskem narodnem parku je raziskala večje število brezen v Gornji Komni.

Gradbeni odbor je organiziral številne prostovoljne delovne akcije pri gradnji na Vogarju. Posojilo za končno delo je žal sprejel prepozno, tako da je vse nabave in storitve zajel podražiteni val po reformi, razen tega pa je tudi zima ustavljala dela.

Vendar odbor upa, da bo dom odprl že v letošnji poletni sezoni.

Drago Kosi

Dne 30. 3. 1966 se je pri sestopu na skalovju pod planino Vogar smrtno ponesrečil član Planinskega društva Železničar Ljubljana tov. Stevan Števanovič.

Iz daljne Bosne je prišel med nas ter se z vso vnemo predal delu v sekciji za vleko Ljubljana. Razen redne službe se je z veseljem posvečal tudi delu za planinsko kočo na Vogarju. Med tovariši pri delu in planinci je bil zelo priljubljen zaradi svoje skromnosti in marljivosti.

Posmrtno ostanke so prenesli v njegov rojstni kraj blizu Bijeljine. Naj mu bo lahka domača zemlja!

Kancijan Kušar

IZ MLADINSKIH ODSEKOV

PD NOVA GORICA DELO MLADINSKEGA ODSEKA

Na 19. rednem letnem obnem zboru se je prvič zgodilo, da je na takem zborovanju mladinski odsek podal samostojno poročilo o svojem delu.

V društvu, ki šteje 608 članov, je 150 pionirjev in pionirk ter 149 mladincev in mladink. To je torej polovica članstva. Omeniti je treba še to, da je do takega porastka

mladega članstva prišlo v zadnjih 2–3 letih.

Poročilo mladinskega odseka je v povzetku naslednje:

»Prvi začetki prebujenja so se pokazali že v letu 1964. Pobudo za to so dali mladi planinci iz Dornberka, ki so se podali na pohod po slovenski planinski transversali. Skupina 5 mladincev je prehodila pot od Tržiča, preko Stola, Triglava, Prisojnika, Jalovca, Krna do Podbrda v dobrih 6 dneh. Nekaj tednov kasneje se je ista skupina udeležila tekmovanja za Vojkov pokal na Nanosu, kjer je dosegla 4. mesto med 12 ekipami Slovenije. To je vzpodbudilo tudi druge mlade planince. Skupina mladih planincev iz osnovne šole v Solkanu se je udeležila 3-dnevnega tečaja na planini Razor. Vseh 6 tečajnikov je uspešno opravilo izpit za gorskega stražarja in si pridobilo osnovne pojme za mladinskega vodnika.

V zimskih počitnicah — jan. 1965. leta — je 12 mladincev obiskovalo še drugi tečaj za mladinske vodnike na Nanosu.

Prvomajskega praznovanja smo se udeležili z ostalimi člani na Trstelju. Posebno pionirji in mladinci iz Dornberka so se izkazali ta dan. V polnem številu so obiskali prijazno Stenjkovo kočo na Trstelju.

Zastopstvo naših mladincev se je udeležilo tudi lepe planinske razstave v Slovenj Gradcu. Ob tem so izrabili priložnost in prehodili še del transversale čez Pohorje. Za zaključek šolskega leta smo se odločili za izlet v dolino Vrat, pod severno steno Triglava. 25 se nas je udeležilo tega izleta.

Nekaj dni kasneje se je druga skupina mladincev iz Mirna in Dornberka podala na otvoritev Prešernovega doma na Stolu. 16 jih je bilo. Zal je slabo vreme preprečilo, da ni izlet popolnoma uspel.

Tudi vsejugoslovanskega zleta mladih planincev na planini Vodno pri Skopju sta se udeležila 2 naša mladince. Tu sta v okviru slovenske planinske ekipe tekmovala v raznih disciplinah.

Največje in najlepše doživetje za naše mlade planince je bil mladinski tabor v Trenti. Organiziran je bil v prvi polovici meseca avgusta in se ga je udeležilo 17 naših mladincev in mladink. (O tem smo že pisali.)

Preden so se letne počitnice zaključile, smo napravili še vrsto

manjših izletov na Trstelj, Fajtov hrib, Sabotin in Čaven.

Posebno zanimiv in težaven je bil pohod 10 naših mladincev iz Dornberka, ki so opravili del transversale od Maribora do Tržiča. Na Robanovi planšariji so se okrepčali s sladkim in kislim mlekom. Megla, ki jih ta dan ni zapustila. Prehodili so greben Ojstrice, Planjave in Kamniškega sedla. Megla je ostala njih nadležni sopotnik. Jutro drugega dne ni kazalo nič prijazno lice. Ob vstopu v Turski žleb jih je zajela nevihta. Nič nista pomagali ne oprema ne obutev. Voda je neusmiljeno tekla za vrat, skozi rokave, suknjice in hlače ter se stekala v čevlje. Pogumno so nadaljevali vzpon in rinitili proti vrhu. Tu sta jih sprejela mirzli veter in toča. Premočeni so vztrajno nadaljevali pot in veselo zaukali pod Grintovcem ter po hiteli proti Cjovzi kočici na Korkskem sedlu.

Drugi dan je vztrajne fante zopet zajelo neurje pod Kalškim grebenom. Za nameček se je še stemnilo, da skoraj niso videli naprej. S težavo in uporno voljo so rinitili skozi gozd proti grebenu. Na vrhu jih je čakalo razočaranje. Koča je bila zaprta. Zaman so klicali oskrbnico.

Počitnic je bilo konec, ne pa naših želja za izlete v naravo. Še preden je nastopila zima, smo se udeležili na Nanosu tekmovanja za Vojkov pokal. Zal je bila udeležba slaba in organizacija neresna. Dosegli smo 3. in 4. mesto v skupni razporeditvi osmih ekip. Ob tej priložnosti so pionirji osnovne šole Solkan priredili masovni izlet na Nanos, kjer je bilo srečanje s pionirji iz Sežane.

Vse to smo dosegli ob izdatni podpori našega društva. Brez te pomoči ne bi imel naš odsek danes 22 gorskih stražarjev in mladinskih vodnikov. Ne bi si mogli privoščiti toliko izletov v planine niti se udeležiti taborjenja v tolikšem številu.

IZZA MEJE

G. A. R. S. je konvencionalna kratica za enega od najpomembnejših, najvažnejših in najbolj delavnih odsekov tržaške sekcije C. A. I. (Società Alpina delle Giulie): Gruppo Alpinisti Rocciatori e Sciatori, skupina alpinistov, sklašev in smučarjev. Skupina, ustanovljena l. 1929, ima za sabo zelo

bogato tradicijo. V nji so se urili, se udeleževali domala vsi vidnejši člani marljive tržaške planinske enote. Delovno področje jim je bilo doma v Glinščici, v tamkajšnji sloveči plezalni šoli, zunaj pa predvsem v Julijskih in Karnijskih Alpah. Tam so člani G. A. R. S. opravili številne prvenstvene vzpone, tam in tudi v drugih gorstvih so si zasluženo priborili sloves izvrstnih hribolazcev. Skoro vsako nedeljo so v gorah, za vsako sezono si v naprej določijo in v tisku objavijo spored nameravanih pohodov. Ob sredah in petkih ob določeni večerni uri imajo v društvenih prostorih redne sestanke za razgovor in dogovor zaradi sobotne — nedeljske ture. Za to zimo so si v načrt postavili tudi tele izlete: v Julijskih Alpah Kameni Lovec, v Karnijskih Monte di Rivo, Passo Geu, za tri dni skupaj Rifugio Tre Scarperi v Sekstenskih Dolomitih, v Dolomitih še prečenje škrbine Forcella Sassolungo, redni letni zbor na Piz Boè (3151 m), dalje Monte Sella di Sennes, Cadini di Misurina, na spomlad v Visokih Turah Sonnenblick in še nekatere druge tamkajšnje visoke snežnike.

V precejšnje daljave gredo tele ture, za prevoze pa ne potrebujejo več avtobusov ali drugih javnih vozil. Prepeljavajo se z osebnimi avtomobili. Kdor nima svojega, pač tovariško prisede k tovarišu avtomobilistu. Ta sistem, se pohvalijo v upravi, se je že izkazal bolj gibek in najbolj učinkovit.

ALPINISTIČNE NOVICE

ALPINISTIČNA MAMA. Dolgo je že, odkar jo poznamo — večinoma od takrat, ko smo pričeli plezati, čeprav smo jo spoznali na različnih krajih in ob različnih priložnostih. V njenem rojstnem kraju, v Lučah, so jo spoznali le redki, saj je minulo že lepo število let, odkar ga je zapustila in se posvetila trdemu delu v planinskih postojankah. Zato pa nas je več, ki smo jo spoznali na Okrešlju, kjer nam je postregla, kadar smo se lačni in žejni vrnili iz sten in grebenov.

Kasneje smo jo krajši čas srečevali na Kokrskem sedlu, dokler je ni življenjska pot zanesla v Tamar. Vendar se ji je spet zahotelo pogleda na domače Savinjske planine in preselila se je bliže, na Stari grad nad Kamnikom. Toda bolj izletniška kot planinska postojanka je ni dolgo mikala in povrnila se je tja, kjer jo lahko srečamo še danes — v Tamar, pod Jalovec, ki ga tako rada gleda.

Verjetno je zdaj že vsem jasno, da gornje ime pritiče samo Mimi, Mariji Breznik, oskrbnici in največkrat tudi edini uslužbenki planinskega doma Tamar. Zakaj je dobila to ime — čeprav neuradno — nas ve večina in prav je, da ga tudi povemo.

Ko smo se konec januarja zbrali v veliki jedilnici in so se pod okni kuhinje oglasili glasovi pokrovov in loncev v divjem trušču, ni bilo med nami nikogar, ki ne bi vedel, komu in zakaj je to namenjeno. Mima je praznovala nov mejniki v svojem življenju in postala za leto dni starejša.

Iz vseh koncev nas je nanosil zimski veter, prišli so s Stajerske, Koroške in s kamniškega konca, pozabili niso Gorenjci in ne Ljubljanci. Ko smo ji predstavniki odsekov zaželeli še mnogo srečnih dni in predvsem, da nas bi še dolgo sprejemala pod gostoljubno streho, je bila prvič spregovorjena tudi beseda alpinistična mati.

Koga ne pozna in za koga ne bi bila v skrbeh, ko se podaja navsezgodaj iz koč, otovorjen z vrvjo in s cepinom, ali pa mu okoli pasu rožljajo klini. Nevsiljivo se pozanima, kam je namenjen in kdaj se bo vrnil. Vsak ve, da lahko vrže kamenček na njeno okno tudi sredi noči, pa mu bo rada odprla. Nič kolikokrat je že v skrbeh čakala signal tistih, ki jim skala ali led nista dopustila, da bi se še pred večerom vrnili pod varno streho. Zal pa je morala večkrat tudi zavrteti telefon ali odhiteti v dolino, da je obvestila reševalce, če njenih fantov in deklet predolgo ni bilo nazaj. In prav tej njeni skrbi se imamo zahvaliti, da nekaterim katera od plezalnih poti ni bila poslednja.

Dolgo se je tisto praznično noč oglašala pesem in petrolejkam nismo utrnili stenja. Bili smo ganjeni in bili smo veseli. Ta je to izrazil s pesmijo, drugi z besedo, vsi pa smo želeli le eno — Da bi bila še dolgo med nami, Mima!

FS

IZ PLANINSKE LITERATURE

Dr. Kuno Vidrič — »VODIČ PO PLANINSKI TARI«

Planinsko-smučarsko društvo »Slavija« iz Beograda je izdalo ob jubileju 20-letnice osvobojenja Beograda knjižico pod naslovom »Vodič po planini Tari«.

To gorovje zapadne Srbije, ki spada med izredno lepe in po svojih posebnostih nenavadno mikavne masive, je v tej knjižici prvič planinsko obdelano.

Uvod na kratko podaja zgodovino, geologijo, floro, turizem in turistične zanimivosti tega gorovja in njene bližnje okolice.

Posebej obravnava knjižica planinske objekte in to planinsko koč s planinskimi stezami, ki so markirane in ki v dolžini ca. 50 km v raznih smereh drže do interesantnih krajev in razgledišč: največji del je posvečen planinski transverzali na Tari pod imenom »Krožna planinska pot«.

Knjižica je bogato ilustrirana in obsega dva zemljevida: enega za izlete drugega za krožno pot.

Posebno je zanimiva krožna planinska pot. Njeno izhodišče in zaključna točka je planinska koč na višini 1055 m. Do nje se pride od železniške in avtobusne postaje Kremno na cesti Titovo Užice—Višegrad—Dubrovnik s prevozom (12 km) ali peš v ca. 2 urah. Markirana »Krožna pot« v dolžini ca. 60 km drži do najvišjega vrha Tare (Zborišče — 1544 m), preko planinskih travnikov in skozi gozdove do okrevališča Mitrova, kjer je rezervat s Pančičevo omoriko, ki pomeni redek ostanek iz terciara, in znano Kozjo steno s pogledom v globoki kanjon Drine; nato se pot spusti na Drino do okrevališča Perućice, kjer je nova hidrocentrala »Bajina Bašta« z akumulacijskim jezerom, izvir in slap Perućice; od tu drži pot ob Drini do starega manastira Rača iz XIII. veka, kjer vstopi v divji, živopisni in do 800 m globoki kanjon rečice Rače, po katerem se pride nazaj do planinske koč.

Na krožni poti je tudi 7 kontrolnih točk s pečati za kontrolni karton. Vsak planinec, ki s temi, pečati dokaže, da je prehodil pot, dobi »Trofejo krožne poti«.

»Vodič po planini Tari« stane 250 starih dinarjev, kontrolni karton 150 st. dinarjev, dobi se v planinski koči na Tari ali po povzetju pri Planinsko-smučarskem društvu »Slavija«, Beograd, Zmaja od Nočaja 9/IV.

SOLA V SKALI je naslov knjigi, ki jo je izdal Cesare Maestri, eden najbolj vidnih dolomitskih plezalcev vseh časov. Maestri je napisal učbenik, zbirko nasvetov in zbirko svojih največjih doživetij. Med drugim pravi: »Previdnost in izkušnost sta mi omogočila, da sem sam preplezal vrsto »šestic«, brez vrvi in brez vsakega tehničnega pripomočka, naučili pa sta me tudi, da nisem zanemaril ničesar, niti varovanja niti samovarovanja in nobene od drobnih stvari, s pomočjo katerih so varne najtežje plezalne ture.« In Maestri je preplezal sam, kot samohodec 110 težkih smeri! Ali ni imel pri tem tudi nekoliko sreče? Kljub temu pa delo ni samo zbirka dobrih nasvetov o opremi, obleki, spalnih vrečah, ampak tudi razlaga Maestrijeve tehnike in to njegove osebnosti in še posebej dolomitske. To pa seveda še ni vse, kar se da o tehnikah reči, bi dejal ta ali oni, ki morda ni dosti nižji na rang-listi plezalskih zvezd. Na svetu niso samo Dolomiti. Maestri pa pozna samo to, njegovo delo je alfa in omega vsega, njegova tehnika, vzponi, prijatelji, njegove vrline. »Nikoli nisem tvegala svojega življenja,« izjavlja. Vsekakor tvegana izjava. Morda je v njej tudi drobnica reklame. Plezalec in pisec Cesare Maestri je danes ugleden posloven človek v enem izmed središč dolomitskega paradiža, v Madonna di Campiglio, v vzhodni skupini Brenta, skupine, ki na obe strani razkazuje vse dolomitske lepote.

GASTON REBUFFAT je tudi napisal knjigo o Matterhornu s podnaslovom »Ep o čarobni gori«. Izšla je v več prevodih, obsega 224 strani in je seveda bogato opremljena s slikami, kakor je danes to v navadi ne samo v zapadni, ampak tudi v vzhodni Evropi, predvsem na Češkem. 24 slik je barvnih, od teh 8 dvostranskih, 95 pa črno belih, od teh 35 dvostranskih.

Torej pravzaprav nekaka fotografska ekshibicija o najlepši gori na svetu. Rebuffat spada danes med najplodovitejše planinske pisce modernega, ekstremističnega tipa, saj je izdal nekaj del, ki jih je Evropa razgrabila: Med nebom in zemljo, V ledu in skali, Zvezde in viharji. O Cervinu — Matterhornu je Rebuffat napisal zgodbo novejšega časa o gori, ki več kot sto let priteguje oči vsega sveta. Rebuffat piše tako, da navdušuje tudi tiste, ki so bili prepričani, da jim po Whymperju, Mummeryju in Reyu o tej gori ne more nobeden več nič novega povedati. Matterhornski ep o novejših plezalskih dogodkih ni nič manj razburljiv in mikaven kakor romantična zgodba o Whymperju in Carrelu in dramatična epopeja o prvem vzponu, ki se je tako tragično končala. Rebuffat piše preprosto, jasno, objektivno, s suverenim znanjem pa tudi z ljubeznijo, o kateri pravi, da je važnejša kot vprašanje uspeha.

GOETHE je tako čislal lepoto gorske narave, da ga skoraj vsi zgodovinarji planinstva navajajo med začetnike planinstva kot svetovne množične oblike človeškega odnosa do narave. Pred 180 leti je 30-letni Goethe takole zapisal o švicarski Juri: »Vredno je bilo truda, povzpeti se na te vrhove, prekrizati te doline, videti to sinje nebo, videti naravo, ki obstoji po večni, nemi nujnosti, popolna, brezčutna, božanska. Mi pa se v mestih bijemo za svoje bedne potrebe in se upogibljemo pred zmedeno samovoljo, ki jo imenujemo svoboda.« Goethe je bil tedaj že dvakrat v Švici... »Vedno znova so bleščeči ledeniki vabili oko in dušo... Vsak je nekaj odkril ali vsaj mislil, da odkriva.« V Chamonyju je leta 1779 zapisal isti Goethe, takrat tajni svetnik in minister: »Videli smo samo velike gmote. Zvezde so se že prižigale in nad gorami smo zagledali svetlobo, ki si je nismo znali razložiti. Bila je brez bleščave, kakor Rimska cesta, vendar bolj gosta, nekako takšna, kakršno imajo Plejade, samo še večja. Ko smo se premaknili, je zrasla kakor piramida nad vsemi vrhovi. In tedaj smo se zavedeli, da je to Mt. Blanc. Lepota brez primere. Pred njim so na plečih temnih smrekovih gozdov dremali ledeniki in s svojimi jeziki segali v dolino.« Nekaj dni nato zapiše takole: »Človek, ki je videl v naravi take ve-

like reči in se z njimi pobliže spoznal, ima zaklad za vse življenje... zalogo začimb, s katerimi lahko izboljša neokusni del življenja in daje vsemu svojemu bivanju prevladujoče dober okus.«

Pred davnim časom je to zapisal, pa še danes velja zmeraj bolj. Res, vredno je truda!

WILLI RICKMERS Rickmers je junija 1965 umrl kot eden od redkih aktivnih prič klasične dobe alpinizma, star 92 let. Bil je raziskovalec, alpinist, smučarski pionir, pisatelj in filozof. Študiral je biologijo in geografijo. V gore je začel hoditi v Harzu leta 1889, naslednje leto je bil na Ben Nevisu na Škotskem, leta 1892 že na Monte Rosa. Pri študiju na Dunaju se je povezal z akademsko sekcijo in v tej družbi spoznaval Alpe, leta 1894 pa je z Rusom Leiserjem stopil na Ararat, svoj prvi pettisočak. Leta 1895 je trikrat naskakoval Užbo, nato odpotoval v Buharo in Samarkand, kjer je zbiral etnografsko blago za berlinski muzej. Naslednja leta je bil v Vzhodni Buhari. Leta 1899 je spet na Kavkazu. Sem je leta 1903 popeljal dvanaest plezalcev in z njimi obral vse pettisočake od Elbrusa do Tetnolda. Leta 1906 je bil v Turkestanu, leta 1913 v Pamiru. Leta 1928 pa je vodil nemško ekspedicijo v Pamir. Prišli so tedaj na 7127 m visoki Pik Lenin. Rickmers je prišel do višine 5000 m. Leta 1932 je bil v turškem Lasistanu, naslednje leto v Bolgariji.

S smučanjem se je začel ukvarjati leta 1901. Zdarskega je imenoval »Newtona smučarskih zakonov« in se ogreval za lilienfeldsko tehniko zoper norveško ter organiziral množico smučarskih tečajev za gorske vodnike in za Angleže.

Bil je častni doktor innsburške univerze in častni član cele vrste planinskih klubov in geografskih društev. Izdal je več knjig (»Moj prežev«, »Alai — Alai«, mnogo prevajal iz angleščine, francoščine in ruščine, 81 let star je v enem tednu prevedel knjigo »The story of Everest« in pri tem dnevno diktiral 6 ur. V njegovi zapuščini je ostalo mnogo obširnih filozofskih rokopisov. Nad pisalno mizo je imel napisano: »Kar sem storil, sem imel, kar sem prihranil, sem izgubil; kar sem podaril, mi je ostalo. 5000 knjig je podaril AV in s tem postal ustanovitelj knjižnice AV, leta 1948 pa ji je dal še 2000 knjig.

RAZGLED PO SVETU

PLATEAU ROSA je kraj blizu Breuila. Tu vsako leto prirejajo »kilometr lance«, leta 1965 prvič pod okriljem FIS (Fédération International de Ski). Odloča seveda material in tehnika, to je, idealna aerodinamična »jajčna drža« vozača, ki se v tesni obleki spusti po strmini 65°, drvi, drvi, nič ne vidi več, z glavo med kolena pada v globino... Leta 1965 je Italijan Walter Mussner v prvem smuku dosegel 172,08 km/h, pri drugem pa je zadel ob merilno pripravo, ki mu je uničila 20-letno življenje. Zmagal je Ludvig Leitner, njegov čas 172,084 km/h.

PADALSTVO V ALPAH ni nova stvar, saj vojaka mora znati vse. Pred leti smo poročali o francoskem padalcu, ki je odskočil na Mt. Blanc, lani pa je opozoril nase E. Felbermayr iz alpske padalske skupine. Felbermayr ima za seboj 750 skokov, s specialnimi skoki pa se ukvarja od leta 1962, ko je doskočil 10 m od koč v Traunsteinu. Leta 1963 je uspel skočiti na vrh Dachsteina. Veter iz južne stene je bil tako hud, da ga je nad vrhom držal kakor postovko. Le s težavo je dosegel ledenik. Ostali skoki so bili vedno bolj brezhibni, njegovo početje je bilo vedno bolj pomembno za specialna reševanja GRS, kamor človek ne more drugače stopiti kot z neba. Junija 1965 je skočil z Male Cine, levo od Rumenega raza (Spigolo Giallo). Veter je bil tak, da so že obupavali, Felbermayr je bil sicer nervozen, vendar je skočil kljub slabim tokovom 280 m v globino. Po štirih sekundah je odprl padalo in doskočil 5 m od zaznamovanega mesta v vzhodno steno.

BOSCONERO je dolomitska skupina 17 km jugovzhodno od Civette. Ima 700 m visoko severno steno, 400 m široko, do lani še ne preplezano. Skoraj neverjetno dejstvo, ko pa se že leta in leta govorijo, da je vse postorjeno, da ostanejo samo še zimske prven-

stvene in stene na drugih kontinentih. Severna stena Rocchetta je ostala nepreplezana, dve uri od ceste, po kateri drvi poleti reka avtomobilov. Preplezali so jo Italijani lani in to brez svedrovcev, s 120 navadnimi klini. Prav toliko jih je porabil Comici za severno steno Velike Cine. 50 do 60 klinov je ostalo v Rocchetti, za dobrodošlico ponavljalcem. Tudi aprovi-zacijske vrvi prvi plezalci v Rocchetti niso rabili, bili so navezani samo nase, 40 ur čistega plezanja jim je bilo dovolj. Bili so Milo Navasa, Claudio dal Bosco in Franco Baschera. Kazalo je, da brez svedrovcev ne bo šlo, vendar je smer zelo klasična: mnogo prostega plezanja, dobra varovališča, dobri prostori za bivak, pomembne težave v dobri skali, idealno plezanje v starem, ne modnem smislu. Po mnenju prvih plezalcov je lepša smer kot Rumeni raz, kot severna stena Velike Cine, severo-zapadna stena Torre di Valgrande. »Kamnoseškega« dela ni. Po četrtem bivaku so vrgli v prepad sve-ženj specialnih klinov, čeprav je bilo 200 m stene še pred njimi.

TROLLRYGGEN smo v tej rubriki že nekajkrat omenili. V letu 1964 so nam ta norveška ostenja pri-bližali hrvatski alpinisti. Dolina Romsdal, 300 km severno od Osla, je dolga 5 km, v stenah tam okoli je deset smeri, ena od njih po-sebno znana, vzhodni steber Troll-rygena, ki so ga prvič preplezali leta 1955 (V +, VI — in VI), je zelo resna tura. Stena je visoka 1500 m, prava arhitektonska mojstrovina narave. Leta 1965 so plezali tu Angleži. John Arnett piše o tej ekspediciji, da je že takoj v za-četku severne stene naletela na težave VI A. Šest dni so se trli v severni steni Trollryggena, do-živeli v steni vihar, sneg, dež, meglo in morali premagati vrsto visokih odstavkov, ki so terjali najmodernejše plezalne metode. Steno so ocenili s VI A₂, dva raz-težaja VI A₁, končni raztežaj pa kar s VI A₁. Več mest tudi s VI +. V Trollryggenu je zdaj že nekaj smeri, ki so povezane z imeni naj-boljših norveških plezalcov (Hoi-bakki, Opdal, Laif — Norman Pet-terson, Eliassen, Emersen, Teig-land). Angleži so plezali svojo smer. Z Arnettom sta bila v navezišče Tweedale in Howard.

MONT BLANC je imel v sezoni leta 1965 lepo vreme takrat, ko so ga pogrešali celo sončni Dolomiti.

Zato je bilo v masivu večkrat po-novljenih mnogo težkih smeri: Bo-nattijev steber v Druju, zapadna stena Grand Charmoza, zapadna stena Grépona, severna stena Bion-nassay. V zapadni steni Druja je nastala direktisima, v vzhodni steni Capucina, južni steni Aiguille du Midi, Brenvi, v smereh v Ar-gentiere, vrenovod so se gnetle naveze iz vsega sveta. Le Walker-jev steber je učakal eno samo po-novitev, opravila sta jo Axt in Grimmlinger, imela sta slabo vre-me, zato sta zapisala kar dva bi-vaka. Srečanje alpinistov v okviru ENSA pa ni imelo sreče z vre-menom. Kljub temu so »padle« mnoge najtežje smeri. Rusi so pre-plezali Bonattijev steber, kar je vredno zapisati.

Slager sezone pa je bil samohodec Parižan Trivelini, ki je v septem-bru sam preplezal severovzhodno steno Grandes Jorasses in pri tem znameniti »Mrtvaški prt« (Lincaul), ki je vse dotlej čakal na človekov pogum.

25-LETNICO SMRTI EMILA CO-MICIJA so v Trstu slovesno praz-novali in smo o tem že poročali. Imenovali so ga gentlemana gora, očeta moderne plezalne tehnike. Poznali so ga tudi nekateri naši plezalci, Tržačani, pa tudi Joža Čop in drugi. Ponesrečil se je v plezalnem vrtcu v steni Gardezza 9. oktobra 1940, ko je njegovo moj-strstvo prehajalo že v legendo. Spuščal se je s staro vrvjo, to je bilo vse in dovolj, preveč. Rodil se je v Trstu leta 1901. S 16 leti je stopil v klub »XXX Ottobre« in bil najprej navdušen jamar. Leta 1926 je prišel v globino 500 m, dotle najgloblje, do kamor je sto-pila človeška noga. Nato se je po-svetil goram in postal najuspeš-nejši italijanski plezalec. Najprej je plezal v Julijcih, leta 1928 pa je začel z Dolomiti in v 12 letih dosegel 84 prvenstvenih vzponov. Naštajmo jih nekaj: Italijansko smer v severozapadni steni Civette (1931), severno steno Velike Cine (1933), rumeni raz v Mali Cini (1933), severozapadni raz Male Cine (1936). Sam je plezal severno steno Ve-like Cine leta 1937, leta 1940 pa Campanile Comici (Salam). Plezal je tudi v grških, španskih in egip-tovskih gorah. Novo dobo alpi-nizma je odprl v severni steni Ve-like Cine, ki jo je preplezal z Dimajem. Povzročil je hude de-bate, obsojal ga je celo Kugy, ki ga je sicer imel zelo rad. In to samo zato, ker je zabil nekaj kli-nov za vzpon, ne samo za varova-

nje. Mladina je seveda šla za Comicijem, VI. stopnja je bila tu. Kugy je ob njegovi smrti zapisal: Zalujem za nedosegljivim kraljem plezalcev, še bolj pa za v resnici dobrim človekom in za njegovim plemenitim, čistim značajem, za praviim gentlemanom.

Comicijeva smer v Veliki Cini je danes že stvar »množične plezarije«, ogrožena od mnogih negativnih pojavov masovnega turizma.

YOSEMITE plezalsko še ni do kraja izčrpan. 750 m visoko južno steno Mt. Watkinsa so leta 1964 preplezali Chuck Pratt, Yvon Chouinard in Warren Harding. Plezali so pet dni, zabili pa 300 navadnih klinov in 10 svedrovcev. V El Capitanu sta Cooperjevo smer ponovila Tom Frost in Royal Robbins. Porabila sta 600 klinov in 90 svedrovcev, za 1000 visoko steno pa pet dni plezanja. El Capitan ime še smer, ki so jo leta 1958 plezali W. J. Harding, W. P. Merry in G. Whitmore. Južna stena El Capitana se šteje za največji granitni monolit na zemlji. Pri navedbah o klinih gre gotovo za približno število. Do tristo, šeststo v takih stenah res ni lahko šteti, ni čudno, če se pove »na čez«.

NOVO SLAVO FRANCIJI je po drugi svetovni vojni prinesel Lionel Terray, trdijo vsi številni nekeurologi, ki so izšli širom po Evropi ob nesreči v Vercorsu. Ker smo spremljali Terraya šestnajst let po njegovih gorskih potih, navedimo zdaj še nekatere stvari v njegov spomin. Spada v vodilno plezalsko Plejado, ki je izšla po letu 1946. Njena imena so Gaston Rebuffat, Maurice in Gérard Herzog, Jean Franco in Louis Lachenal. Zanj in za vso to Plejado je značilno, da je združevala telesne in športne kvalitete z izrednimi duhovnimi silami. Gore, je dejal Gérard Herzog, so take, da navdušujejo mlade ljudi k oblikovanju najlepših francoskih kreposti. Terray in njegovi prijatelji so se med vojno kalili v »Groupelement Jeunesse et Montagne« v nezasedeni Franciji. Terray se je že leta 1942, star 21 let, proslavil kot maqui pod vodstvom kapetana Stéphana. Kot smučar se je uveljavil že pred vojno, tudi plezal je po malem. Ze med vojno je bil vojaški inštruktor v Ecole de Haute Montagne v Montroc. Tu je plezal z Rebuffatom, ki je bil prav tako vojaški inštruktor. Kakor Terray

je tudi Rebuffat prihajal iz mesta, iz Marseille. Terraya označujejo kot najbolj strastnega francoskega alpinista. Čeprav na pogled ni bil silak, je vendarle izžareval nenavadno moč, neko notranjo napetost, ki se je morala sproščati. Bil je mož potrpežljivosti, tih, vase zamaknen. Če se je razgovoril, je bil s svojo savojško melodijo dobrodošel družabnik.

Bil je doma v Grenoblu, oče je bil zdravnik in je seveda od sina zahteval, da študira. Ni pomagal niti internat ne prošnje ne grožnje, hotel se je posvetiti goram in je v tem uspel. Med vojno je služil pri francoskih alpinih, bil nato inštruktor pri ENSA (Ecole Nationale de Ski et d'Alpinisme), smučar-tekmovalec, gorski vodnik. Vendar mu vse to ni toliko neslo, da bi lahko vzdrževal družino, zato je najel posestvo v bližini Chamonixa. Nekaj časa je delal pri njem Gaston Rebuffat, pa se je kmalu naveličal.

Lionel je bil prvi, ki je v enem dnevu preplezal severovzhodno steno Piz Badile (leta 1949), l. 1952 je bil na »najlepši« gori na svetu, na Fitz Royu v Patagoniji, leta 1954 na Comolanzo (7815) v Himalaji, leta 1955 na Makalu (8481), leta 1964 na Mt. Huntington (3770 m) na Alaski. Bil je tudi smučarski učitelj v Kanadi, igral je v filmu »Zvezde opoldne«, mnogo je predaval, končno pa, kakor smo že poročali, je dobil službo tehničnega šefa na Grands Montets.

Z Lachenalom sta doživljala v svoji strasti do gora pravi delirij. Uspehi, ki jih je Terray dosegel, so povzročili, da je postal idol francoske mladine. Kljub vsemu pa se v Alpah ni lotil niti enega pomembnega vzpona. Bil pa je edini alpinist na svetu, ki si je v enem samem letu zapisal tri velike vzpone. Jannu (7710 m), Čakrarahu in Nilgiri (7050 m). Koliko bi se jih vrnilo z Annapurne, če ne bi bil on vzdržal tistih nadčloveških naporov pri evakuaciji s prvega osemtisočaka v zgodovini himalaizma (leta 1950)? Bil je »stroj za plezanje«, je zapisal o njem Michel Vaucher, zraven pa do skrajnosti plemenit značaj s toplim srcem.

TEKME SOVJETSKE GRS so se vršile v zapadnem Kavkazu od 22. do 28. avgusta v zdravilišču Teberda. Nastopilo je 30 ekip z 800 reševalci, ki so se urili v Kav-

kazu, v Pamiru, Tienšanu in Altaju. Program je bil zahteven. Pri prvi pomoči so morali znati obravnavati 18 različnih ran, evakuacijo ponesrečenecv pa so morali obvladati z najmodernejšimi rekviziti in z improviziranimi. Vse so morali opraviti v najtežjih razmerah. S časom 2:20,45 je zmagovalo moštvo tabora »Elbrusa«, člani Avantgarde iz Kijeva, Adylsu je bil drugi. Sovjetska GRS posnema avstrijsko in razpolaga z vsemi sodobnimi pripomočki. Kdor od blizu ali iz literature pozna, kako krvavo resno jemljejo alpinizem v SZ, bo rad verjel, da so sovjetski reševalci sijajno izurjeni in da so sposobni reševati v mnogo težjih razmerah, kakor pa smo jih navajeni v Alpah. Evropska planinska literatura govori o sovjetskem alpinizmu iz leta v leto z večjim spoštovanjem.

ROLAND TRIVELINI iz Montreuila pri Parizu je leta 1965 sam preplezal severovzhodno steno Grandes Jorasses in s tem tudi znameniti »nepreplezljivi« Linceul (Mrtvaški prt), ki se tako imenitno vidi s koče Couvercle (2687 m), 5 km zračne črte od Grandes Jorasses. Linceul je velikansko strmo pobočje zapadno od Col des Hirondelles in se konča pod vrhom Walkerjevega stebra (4208 m). Mestoma je sneg nagnjen do 70°. Slavni plezalci René Desmaison, Fernand Audibert, Georges Payot in drugi so tu sklonili glavo, češ, to ni za smrtnika. Robert Paragot je sicer poskusil in kmalu odnehal. Trivelini poroča: »Na Linceul sem prišel po prečnici, ne iz vznožja. Da bi me ne dobilo padajoče kamenje, sem plezal ponoči. Sneg je bil dober, vendar je kamenje sekalo tudi ponoči.« Sledovi so na Trivelinijevi čeladi. En dan je v steni miroval, ker je zapadel sneg, vzpon je opravil v 3 in pol dneh. Za njegov načrt je vedela samo njegova mlada žena v Montreuilu. Po vzponu se je brez besed odpeljal v Pariz in tam o njem pripovedoval prijatelju — abbéju. Ta mu je svetoval, naj obvesti chamoniske vodnike, da bi se z Linceulom ne poskušali kot ne-rešenim problemom.

V Chamonixu niso tej stvari nič kaj verjeli. Samohodec v takem snežišču, pri takih težavah v kopni in ledeni skali pod vrhom, nič manjših od onih v Pointe Walker (V, VI)! Vendar je bil njegov vzpon potrjen.

POZDRAVLJANJE V GORAH tudi pri nas vedno bolj izginja. Ali pa pri nas celo bolj kot drugod! Zakaj, se sprašujejo planinci starejših letnikov, ki so bili navašeni, da se brez ogovora niso srečavale družbe na planinskih poteh. Kdor je jemal pot navzdol, je pozdravil prvi, mlajši starejšega ali kakor je pač naneslo. V tem je bilo tudi nekaj prvobitnega, saj je »ogovor« značilen za človeka, ki je naravi blizu, za kmečkega človeka, posebej še za hribovskega. Sege in navade tudi uravnavajo sožitje med ljudmi, ne samo zakoni, postave, predpisi, poslovnik, pravilniki in statuti. Žal mlajši rodovi v šegah in običajih gledajo le staro šaro, rekvizit pradedov, v dolinah in mestih je ogovor že iztrebljen. V gorah pa naj ostane lep, prijazen pozdrav tudi kot izraz sreče ob lepi pokrajini, naj bo nenapisana postava, sporazum in soglasje ob istih ciljih.

ALPINIZEM V SRCU TOKIA ime-njuje japonska reklama napravo trgovske hiše Taiyo Industry Company, ki se specializira na športne rekvizite. Fasado svoje palače od 2. do 6. nadstropja je priredila v steno »Goro Tokio«, 20 m visoko in 10 m široko z naklonino 84°, s kamini, previsi in 130 klini. Plezanje po tej steni stane 200 jenov (480 n. fr.) na uro, organizator za tečaje pa je Japan Alpine Association in drugi japonski plezalni klubi. Stena je iz betona, varnost je absolutna.

Max Oechslin je že napisal protest, češ da je to pačenje alpinizma. Zoper pariško napravo, o kateri smo že poročali, pa ni povzdignil glasu.

KOZOROGU so pozimi 1965/66 posvetili razstavo v Zürichu in sicer za 60-letnico, odkar kozorog spet oživlja švicarske Alpe. Leta 1906 so ga namreč iz Gran Paradisa presadili v gojišče. Peter in Pavel v St. Gallenu, pet let nato pa je bilo že nekaj kozorogovih kolonij na prostem.

Razstavo v Zürichu je pripravila skupina znanstvenikov na züriški univerzi in v zoološkem muzeju. Zdaj živi v Švici 4000 kozorogov in so povsem zaščiteni. Delo znanstvenikov, ki se ukvarjajo z njimi, podpira poleg vlade tudi znana Švicarska ustanova za proučevanje Alp in lovska organizacija World Wildlife Fund. V Evropi je danes

ca. 8000 kozorogov in žive razen v Švici še v Italiji, Avstriji, Franciji, Nemčiji in Jugoslaviji. So pa tudi v Kavkazu, v jugozapadni Aziji in severovzhodni Afriki.

ENOTNO MARKACIJO za smučarske proge predlaga IKAR oziroma podkomisija, ki jo vodi znani strokovnjak Melchior Schild v Švici. Markacija naj bi služila za piste, za ture in za oznamenovanje nevarnosti. Glavne proge za spust naj bi bile markirane tako, da bi smučar našel pot v dolino tudi v najslabšem vremenu. Markacije se morajo pregledovati in popravljati vso zimo. Črna barva zaznamuje strme in težke piste, rdeča srednje težke, modra lahke. Koli, na katerih bi stale te markacije okrogle oblike, naj bi bili iste barve kot markacija. Namesto barv bi se lahko uporabile tudi številke, vendar so okrogla znamenja boljša, bolj »idiotensichere«. Signali za nevarna mesta morajo biti postavljena tako, da ne motijo drugih, če je v bližini cesta. Orientacijo zaradi plazov naj bi smučarji dobili na postajah, dalje v planinskih kočah, hotelih, v tisku, na terenu pa z opozorilnimi tablam. Pri vstopu na teren, ki ga ogrožajo lokalni klozasti plazovi, naj stoji tabla z napisom: »plazovite strmine«, če pa je v zraku splošna nevarnost plazov, naj se postavijo premične table z napisom: »Nevarnost plazov« na vidnem mestu pri dolinskih in višinskih postajah in planinskih kočah. Če je nevarnost neposredna, je treba pot na piste zapreti in postaviti čuvaje.

FRANÇOIS GOS iz znane ženevske družine je praznoval 85-letnico. Njegov oče je bil znani Albert Gos, slikar Matterhorna, še bolj slavni Charles Gos, avtor Planinskih tragedij, Križa na Matterhornu in Samote v gorah, pa je njegov brat. François Gos je svoja platna posvečal tudi Provenci, Grčiji, Angliji, glavno ustvarjalno silo pa je posvetil planinskemu pejzažu.

GRADNJA PLANINSKIH KOČ je spričo turistične industrije problem v razvitih državah, nedvomno pa nadaljnja politika gradnje planinskih koč postavlja velika ne-rešena vprašanja tudi pred nas. V Švici npr. se slišijo tožbe, da so kočice prenapolnjene, priporoča pa se, naj se zato ne zidajo »babilonski stolpi« ampak raje bivaki.

SAC ni dolžan, zidati hotele in počitniške domove, ker je proti hrushču in trušču industrializirane turizma, pač pa je dolžan skrbeti za planinca, ki še da nekaj na mir in skromnost. S tem ni rečeno, da SAC ne bo skrbel za primerno modernizacijo koč, vendar tako, da bo tudi s kočami pomagal ohranjati notranje vrednote alpinizma pred množičnim turizmom, ki pljuska danes že v mnoge kočice SAC. Zato se nekatere kočice že adaptirajo za množični obisk, ne da bi se upoštevali nazori SAC. SAC pravi tako: Zaradi konic ne bomo povečavali svojih koč, ampak bomo raje potrpežli z gnečo. Nove kočice bomo zidali nekoliko večje, vendar ne preko 30–40 postelj na eno kočico. Bivaki se po sedanjih izkušnjah niso obnesli in zato jim gradbena politika SAC ne bo preveč naklonjena. Značilno za sedanjost je nesorazmerna zasedenost koč. Nekatere imajo preveč obiska, druge čeme v senci pozabe. Treba bo zanje razviti posebno propagando, spremeniti pravila, ki dovoljujejo samo 25 % rezerviranih postelj. Koče, ki pa so stalno preveč zasedene, naj se opremijo z zasilnimi lahкими ležišči iz modernega materiala.

PRIPRAVA ZA SPUSČANJE z vrvjo — pravijo, da je »narrensicher«, obstoji iz ovalnega 9 mm debelega jeklenega locnja s stranskim ročem ali toporjem, ki ima na koncu uho, v katerega vtakneš vponko s sedežno zanko. Locenj nima nobenega vijaka, nobenega premakljivega dela in zato ne more priti do komplikacij, vrv se ne more raniti, ne more se izmuzniti, vrv skratka ne more od lonca stran. Zaviranje je močnejše kot pri Dilferjevem sedežu. Pravilo napravi vsak količjak spreten ključavničar. Osnovno idejo zanjo je dal Allain.

ŠVICARSKA EKSPEDICIJA NA KAVKAZ v letu 1965 se je mudila v SZ trideset dni. Do nje je prišlo s pomočjo zamenjave. Leta 1964 je namreč deset georgijskih plezalcev bilo v gosteh pri GHMG (Groupe de Haute Montagne de Geneve). Leta 1965 pa je šlo petnajst švicarskih plezalcev, največ članov Androsace, v SZ. Obiskali so tudi Moskvo. V Tbilisiju jih je sprejel podpredsednik georgijskega sovjeta in zunanji minister. Iz Tbilisija so odšli v Gornjo Svanetijo. V višini 1400 so si postavili bazno taborišče, v višini 2800,

Trdna priča nekdanjih dni v dolini Voje pod Triglavom

Foto Albert Sušnik

na desnem bregu Užbinega ledenika pa tabor, iz katerega so nato dosegli Pik Ščurovsky (4250) in Catyn-Tau (4468 m). Ena naveza je hotela priti na severni, drugi na južni vrh UŽbe, vendar je obe zavrnila nevihta. Ko se je zvedrilo, sta poizkusili navezi znova, imeli pa sta smolo, ker so enega od mož napadli krčci. Morali so ga spraviti v bolnico v Mestio, 20 km oddaljeno mesto. Tu so ugotovili vnetje slepiča, sledila je operacija, Švicarjem pa je pošla volja, da bi se še pomerili z UŽbo. Zato so šli preko Kavkaza po stari vojaški poti v Pjatigorsk, obiskali Kijev, Brest in se preko Varšave in Dunaja vrnili v Svico.

Pravijo, da je ekspedicija vzpostavila trdne kontakte med SZ in Svico.

ENSA, znana francoska alpinistična šola, je tudi v letu 1965 priredila mednarodno srečanje alpinistov in združila pod Mt. Blancom kar 24 narodov. Posebej omenja francosko poročilo afriške plezalce, bolgarske, finske, iranske, japonske, mehiške, sovjetske in ameriške. Srečanja je vodil direktor šole Jean Franco s svojimi sodelavci Contaminom, Payotom in Yves Pollet-Villardom. Vreme ni bilo ugodno, smrtno se je ponesrečil japonski plezalec Hissato Kimišina. Kljub temu so plezalci ponovili mnoge slavne smeri, nekatere po večkrat: vzhodno steno Grand Capucin, zapadno steno Petites Jorasses, južni greben Aig. Noire de Peuterey, zapadno steno Aig. de Blaitière, steber Bonatti v Druju, zapadno steno Aig. Noire de Peu-

terey, severno steno Trioleta. Tudi francosko poročilo posebej omenja sovjetski vzpon v Druju, prvi ekstremni vzpon ruskih plezalcev v Alpah. Poljski plezalci Materczynski, Warteresiewicz, Zawada in Zewachli pa so mesec dni kasneje kot drugi ponovili smer Bonatti-Gobbi v Grand Pillier d'Angle. Smer je zelo krušljiva, v njej so našli pet Bonattijevih klinov, sami pa so v steni pustili štiri. Na vrh Mt. Blanca so stopili v neurju.

ANGLEŠKO-AMERIKANSKA NAVEZA V MT. BLANCU. 21. avgusta 1965 so Angleži Baillie, Bonington in Robertson ter Amerikanec Harlin naredili novo smer z ledenika Brouillard na vrh Mt. Blanca desno od stebra, ki sta ga

tu plezala leta 1959 Bonatti in Oggioni. Ocena V, prosto plezanje. Le dva raztežaja terjata umetelne pripomočke, 30 klinov. Vreme so imeli takšno, da niso mogli na vrh Mt. Blanca, ampak so se spuščali po isti poti navzdol in bivakirali na vrhu rdečega stebra. Novo smer sta v severni steni Aig. de Blaitière 30. junija 1965 odprla vodnika Audibert in Mollier, desno od Contaminovega ozebnika. Visoka je 300 m, štirje raztežaji so VI. stopnje. — Walkerjev steber v Grandes Jorasses pa sta leta 1965 preplezala samo Avstrijca Axt in Grimmelinger.

SIKKIM pomeni »skrito deželo«, imenujejo jo tudi »deželo zijalk«. Meri 7318 m², tretjino SR Slovenije, leži med Nepalom na zapadu in tibetsko dolino Čumbi na vzhodu. Dolino Čumbi so zasedli Kitajci. Zajeda se proti jugu do sikkimsko-butanske meje. Naravna meja Sikkima so sedem do osem tisočakov visoke gore na vseh straneh neba. Na tej visoki razvodnici himalajskih gorskih verig se lomi sila monsumov, ki prihajajo z juga, to pa daje deželi rodovitnost, da se po pravici imenuje tudi »srečna dežela«. Zato je njen standard višji kot v sosednjih deželah, zato se tu znajde marsikak vandrovec iz vzhodnega Nepala. Zdaj živi v Sikkimu 170 000 ljudi: priseljeni Nepalci, stara plemena Bhutia, ki so prišla v 15. in 16. st. iz Tibeta in dajejo deželi kulturni pečat, in plemena Lepča, potomci nekdanjih prebivalcev v zijalkah. Njihovo izročilo seže v prazgodovinski čas. Sami sebe imenujejo Rong (rog), torej ime, ki je v zvezi z njihovo bajko o vesoljnem potopu, po kateri sta se prednika Lepče rešila pred vodo na gori Tendongu (tun-rong), na »Vzhodnem rogu«. Plemo Lepča opisuje Sikkim takole: »Zemlja studencev je polna snežnih gora, na jugu vsa v gostem, temnem gozdu, sredina pa je en sam strm prepad.«

Na vsakem tibetskem kamnu, »vodniku k svetim mestom skrite dežele riža«, se bere: »V davnih časih svete Buddhine noge niso stopile v Skrito deželo. Votline so bile nepristopne, obdane z gostimi, globokimi gozdovi. V deželi so prebivale samo opice črnih obrazov. Globoka brezna, skalnati prepadi, goli bregovi rek in tisočere zijalke, povezane z nepre-

hodnimi sodragami so bile čudno in grozljivo domovanje božanstev in škrtov. Zato tu ni držalo nobeno človeško bitje.« Večina starih tekstov govori o praprebivalcih, ki so imeli drugačno lice, drugačno govorico in so častili škrate in duhove, opice in demone. Ves napredek, ki je omogočal naselitev v tej deželi, so prinesli ljudje z Buddhovim naukom. Blagoslovil jih je Veliki Guru (Padmasambhava, okoli 1. 800).

Po legendi je Veliki Guru s svojo ženo iz Tibeta, po imenu Karčen, z indijskimi modreci in tibetanskimi prevajalci s svojimi svetimi nogami stopil na rdeče pečine Tašidinga, tam, kjer so več sto let potem zgradili veliki Gomba Tašiding, »samostan najvišje sreče«, v zapadnem Sikkimu. S »čudežno močjo«, pravi staro pismo, »in versko zamaknenostjo so budisti ukrotili poganške bogove in demone. Ti so izgubili svojo moč in so se pokorili«. Mnoge legende govore o tem, kako so budisti premagali pagane in jih prisilili k prisegi, da bodo odslej »branilci vere« in »čuvalji svetega nauka«.

Zbirka teh legend se imenuje Taš-šung in je prevedena v jezik Lepča. Smrt opisuje v verzih takole: »Če človek umre, gre njegov dih v veter, kri v vodo, meso v zemljo, kosti v kamen in les, njegov duh pa postane senca.« V teh verzih se blesketa šamanska miselnost. Legende o stiku z budizmom imajo svoje zgodovinsko jedro. Padmasambhava je prišel iz Uddiyane, poklicali so ga v Tibet, da je zadušil protibudistične upore, na povratku pa je stopil v Sikkim. Dejanski sprejem budizma pa spada v 17. stoletje, ko so zavladali knezi Bhutia iz plemena Namgayal. Sledove Padmasambhave kažejo danes na božjih potih. V Sikkimu časte »drugačnega Buddho«, ki je po ljudski veri sicer premagal žive poganške bogove, vendar jih je uporabil kasneje za druge namene. Upodobljena so ta božanstva zelo grozljivo s kronami iz mrtvaških glav, s kačastim nakitom in režečimi zobmi. Predstavljal naj bi — po ljudski veri — strašne vojske vere zoper njene sovražnike. Tudi obrede so prevzeli in jih iz krvavih spremenili v nekrvave. Slavni obred z daritvijo črnega jaka z belim parkljem se je spremenil v daritev »jakovega srca iz testa«.

Med najslavnejše obrede spada jelenov ples (Sa-ving kup zuklung). Ta ritual je zelo razširjen, tudi po vsem Tibetu, in je v zvezi z uroki in zagovori. Tudi tu se krvava daritev jelena spremeni v nekrvavo: Pri plesu vihte leseno jelenovo glavo, (ša-va-rva-rgyas) ali jake in ovce iz testa. Jelenov ritual se je v Tibetu ohranil do danes. Z njim se šamani branijo pred hudimi duhovi, v Sikkimu pa je še ohranjen obred »zanka za duhove« v obliki križa, simbol pradavnih časov. V Čung-thangu, v severnem Sikkimu, kjer se stekata reki Lačen in Lačung, živi vera, da je »Veliki Guru« ukrotil hudega duha s tem, da je demona ženskega spola ustrelil v hrbet in ga obesil nad reko. Demon pa ni hotel strohneti, ampak je pomenil strah za vse sovražnike, ki so tiščali v deželo. Plemo Lepča verjame tudi v jetija. Imenujejo ga »gorski duh« (Lo-mung) ali »snežni duh« (Čung-mung) in ga časte kot boga lova in divjačine. Opisujejo ga tako kot šerpe jetija, vendar pravijo, da ga dolgo že nihče ni videl.

Šamanska vera oživlja naravo z duhovi in bogovi. Sledovi so ostali v toponomastiki, npr. v reki Rangit in Tista, s katerimi je povezana legenda o poroki. Bard plemena Lepča, ki je prepeval bajke in pripovedke, se je imenoval Mun-thyang. Njegove pesmi potekajo iz krajev okoli Kangčendžonge. Zanimivi so tudi pregovori, ki žive med plemenom Lepča: npr. Zanesimo se samo nase. — Vsak človek odgovarja za svoja dejanja. — Dobro za dobro, zlo za zlo. — Za vreme ni nobeden odgovoren. — Če piješ preveč piva, mu podležeš. — Če prešuštvuješ, bodo otroka mučili zli duhovi. — Svet je poln greha, zli duhovi preže povsod, da bi sejali zlo in te v zlo zapeljali. — Poslušaj torej svojega duha. — varuha, ta te bo vselej posvaril pred zlom.

Lepče se ogovarjajo in proslavljajo takole: »Naj bo tvoje ime slavno kakor imena reke Rangit in Tista« — »Naj slovi tvoje ime kakor ime ledenika«.

ATACANNA je andsko pogorje, v katerega se je leta 1965 napotil Hias Rebitch. V višini 6100 m je spet odkrival stare indijske spomenike, ki se jim kot alpinist posveča že nekaj let.

Smučanje na Slovenskem

Nadaljevanje

Drago Stepišnik

Zanemariti skrb za osnovo in posvetiti pozornost samo višji obliki, je prav tako napačno, kot zanikati možnosti prehajanja iz temeljne, množične, netekmovalne oblike, v tekmovalno.

Razlike v pojmovanju športa so obstajale v svetu in prišle seveda do izraza tudi pri nas, kar stvari, v našem primeru smučanja, nikakor ni bilo v korist.

V smučarski organizaciji je skrb za tekmovalno smučanje postopoma postajala vedno močnejša, skrb za množično osnovo pa je prav tako tiho prehajala na činitelje mimo uradnega smučkega vodstva, med katerimi je Slovensko planinsko društvo s svojimi podružnicami imelo eno najpomembnejših mest.

Preden začnemo podrobneje opisovati potek organizacijskega razvoja, je treba omeniti še nekaj. Slovensko in z njim jugoslovansko smučanje je dobilo po zunanjem videzu svojo organizacijsko strukturo v drugačnem zaporedju kot na severu, v matični deželi. Medtem ko je Norveška smučarska zveza kot vrhovno vodstveno telo nastala potem, ko so v smučarskih klubih dozorele razmere oziroma potreba po organizacijskem telesu, ki naj prevzame tisto delo, za katero je potrebno enotno, skupno vodstvo, v glavnem tekmovalno, je pri nas z izjemo sekcije v Iliriji najprej nastalo vodstveno telo, nato pa šele klubi. Tak je videz, v resnici pa je tudi pri nas krovno organizacijsko telo zrastle iz široke osnove planincev, ki jih je v tem času samo v SPD bilo prek 6000; tudi to dejstvo daje našemu smučanju od vsega začetka značaj množičnega ljudskega športa.

Organizacijska podoba

Prvo organizacijsko povezovalno delo v času do l. 1922 je na področju smučanja opravil poseben zimskošportni odsek Slovenske športne zveze s sedežem v Ljubljani.

Zveza je bila v tem času vodstveno telo slovenskega športa, njen zimskošportni odsek pa je poleg drsanja in sankanja posvetil največ skrbi širjenju smučanja.

V duhu splošnega družbenopolitičnega razvoja v državi so do l. 1922 povsod, kjer so obstajale, nacio-

nalne športne zveze v glavnem ukinili (z izjemo v Beogradu, kjer so jo ukinili nekaj kasneje), skrb za razvoj posameznih športnih panog pa so prevzele v državnem merilu posebne strokovne športne zveze, med katerimi so ustanovili tudi Jugoslovenski zimskošportski savez s sedežem v Ljubljani; v tem okviru je odsek za smučanje tako po svoji dejavnosti kot uspehih zavzel daleč najvidnejše mesto.

Med prvimi organizatorji je treba omeniti Josa Gorca, prof. dr. Jesenka, dr. Souvana, dr. Žizka, dr. Paulina in E. Betteta, osrednja, četudi bolj skrita osebnost pa je v začetnih letih bil

Rudolf Badjura.

Manjši, toda zelo pomemben del njegovega delovanja smo že orisali, dodati je treba še oris ostalega dela, ki ga je opravil Badjura za razmah našega smučanja, pa bomo tako spoznali ne samo tehtnost njegovega prispevka temveč tudi razmere, v katerih se je smučanje razvijalo. Badjura je bil, kot smo že videli, naš prvi smučarski učitelj. Vzgojil je v prvih poveljnih letih vrsto smučarjev, ki so postali njegovi sodelavci v najtežjih začetnih časih (Tavčar, Pelan, Šircelj, Kveder in drugi), ki so prispevali resnično velik delež k hitremu širjenju smučanja.

Badjura je hkrati položil tudi temelje naše prve smučke šole. Tudi o tem smo že govorili, dodati pa je treba še ugotovitev, da je iz njegove šole, ki seveda ni bila izvirna, kmalu začela rasti in se razvijati nova, današnja čista alpska šola. Badjura je pripravljaval tudi posebne alpske tečaje, kot jih je imenoval sam, vendar to niso bili šola za današnje alpsko smučanje, temveč pripravljavanje smučarjev-planincev za ture v visokoalpskem svetu, kjer je poleg smučji treba uporabljati tudi vrh in kjer morajo smučarji poznati nevarnosti plazov, sestopati po hujših strminah in podobno.

Badjura je bil pobudnik in sodelavec pri pripravah za uvedbo smučanja v armado.

Napisal je prvo slovensko strokovno knjigo o smučanju z naslovom Smučar. Napisana je v duhu njegovega pojmovanja smučanja in je za razvoj našega smučanja bila okoli l. 1924, ko je izšla, izredno pomembna.

Sestavil je izvirno Slovensko smučko terminologijo. Uveljavil je vrsto novih slovenskih tehničnih izrazov tako za področje smučanja samega kot za področja, ki so s smučanjem neposredno povezana: oprema, vrste snega, oblačilo, vreme in podobno. Še posebno priznanje za služi zato, ker je namesto tujega izraza ski uveljavil domače smučji, kar je povzel po bloškem smučanju.

Izredno pomembno, zlasti za razvoj naše turistične službe, ki ji je smučanje začelo dovajati nove sokove, je njegovo delo za organizacijo vremen-ske poročevalske službe. Ustvaril je poročevalsko mrežo, ki je segala iz naših prvih zimskošportnih središč v Bohinju in Kranjski gorji do Zagreba in navzlic pomanjkljivostim (za katere pa ni bil kriv Badjura) še tedaj marsikateremu smučarju že takrat ob slabem vremenu prihranila nepotrebno pot ali pa ga opozorila na

ugodno smuko v gorah. V ta namen je sestavil tudi posebna izvirna navodila, včasih celo malce preobširna in preveč komplicirana ter jim dodal okrajšane oznake za posamezne vrste vetra, snega, vremena in podobnega. Tako je položil temelje današnji turistični vremenski poročevalski službi. Badjura je dal izredno pomemben prispevek našemu turizmu s tem, da je pomagal pri praktičnem povezovanju smučanja s to pomembno vejo našega gospodarstva. Kot uradnik v turistični službi je dobro poznal razmere v tej dejavnosti in vneto pomagal pri povezovanju turističnih organizacij vseh vrst z zimskošportno zvezo. Sam je organiziral pozimi izlete na smučeh in odkrival nove, v zimskem času turistično pomembne kraje in točke.

Badjura je bil končno tudi izvrsten propagandist. Kot zelo dober fotograf je zbujal splošno priznanje in pozornost s slikami s smučskih izletov, s katerimi je krasil zlasti revijo Šport.

Zato je res škoda, da mu je primanjkovalo širine pri enem najdelikatnejših vprašanj, ki se je pojavilo takoj po nastanku organiziranega smučanja, pri vprašanju tekmovalnega smučanja. Glede tega je bil precej nestrpen in ga skoro ni priznaval ali pa zelo nerad, četudi je bilo jasno, da športna panoga ne more ostati samo v mejah turnega smučanja, ampak je treba pustiti razmah tudi tekmovalnemu smučanju. Badjura je na primer osebno trpel tudi, če se je član njegove smučarske družine na izletu prehitro spustil po bregu navzdol; to je že bilo proti nauku, ki ga je učil po zgledu Zdravkega.

Badjura okoli l. 1926 preneha z delom na smučkem polju; živel je do l. 1963 in umrl skoro pozabljen, tudi brez skromnega priznanja ob smrti, ki si ga je kot kulturni, športni in turistični delavec sicer pošteno zaslužil. Le Planinski Vestnik se ga je spomnil z daljšim nekrologom (napisal ga je urednik T. Orel).

Organizacijska osnova, iz katere se je razvijalo naše množično smučanje, je bila v primeri z drugimi športnimi panogami zelo široka, kar se kaže tudi v pisanosti organizacij, včlanjenih v zvezi, medtem ko je tekmovalno smučanje raslo v glavnem pod okriljem zveze in njenih v to smer usmerjenih strokovnih klubov.

Ostre meje med obema oblikama seveda ni moč začrtati, saj je prvo pogoj za normalen razvoj slednjega.

Zveza je spočetka zastavila enakomerno delo na obeh področjih in se trudila, da poveže vse činitele, ki jih je zanimala nova panoga in ki so že bili organizirani v svoji lastni organizaciji, ki pa ji ni bilo smučanje in njegov razmah temeljna naloga in so zato lahko našli strokovno pomoč v zimskošportni zvezi. Zveza je tako postala svojevrsten činitelj, nekaj, česar vsaj do takrat pri nas še ni bilo; združevala je organizacijska telesa, ki so si med seboj tako vsebinsko kot tehnično-strokovno bila tuja, včasih miselno nasprotna in je edino, kar jih je pripeljalo v zimskošportno zvezo, bila skupna športna panoga, na katero pa so tudi gledali vsak po svoje.

Osnova za razvoj množičnosti je zato bila tako rekoč v »tujih« rokah, na kar zveza nikoli ni imela in tudi ni mogla imeti tako trdnega vpliva, kot ga je lahko imela na tekmovalno smučanje, ki je bilo povsem njena domena.

Za slabosti v povezavi, kot bomo videli, ni bila vedno kriva zveza, nasprotno, dobra volja njenih delavcev se je često krhala ob nasprotovanjih med včlanjenimi organizacijami, ki jim napredek smučanja ni bil glavni in edini cilj, temveč samo ena od dejavnosti, ob katerih so uresničevala namene svoje organizacije.

Posledice slabosti in povezavi so se začele kazati kmalu, spočetka manj, kasneje pa bolj občutno: Zveza je začela izgubljati iz rok nadzor nad razvojem množičnosti. Ta sicer ni padala, nasprotno, rasla je iz leta v leto, vendar pa tako, da je na razvoj vplivala panoga sama po sebi zaradi privlačnosti in širokih možnosti za udejstvovanje, za kar ni vedno potrebna pomoč strokovne zveze.

Tako je zveza, v kateri so kmalu občutili ta pojav, skušala (bržčas l. 1936 ali 1937, ko je bil predsednik zveze dr. Dr. Marušič, ki je podpisan na dokumentu) ugotoviti, odkod »nenormalen« pojav, da število organiziranih smučarjev — tistih, ki jih ima zveza v svoji evidenci — neprestano pada, hkrati pa vedno močneje raste število neorganiziranih. Iz vprašanj, postavljenih anketirancem, pa je razvidno, da tedanjim funkcionarjem zveze celoten položaj ni bil povsem jasen in niso znali pravilno registrirati vseh nasprotij, ki so jih pri svojem delu sicer močno občutili.

Smučanje in Slovensko planinsko društvo

Pomen planinstva za nastanek in razvoj množičnega smučanja smo že očiteli, prav tako tudi poglede SPD na šport, kot so ga pojmovali planinci. Centralno društvo ni oviralo svojih podružnic pri včlanjevanju v zimskošportno zvezo. Te so lahko vstopale v zvezo, če so si od tega obetale korist, medtem ko je centralno društvo stalo ob strani in s tem, da se ni včlanilo v zvezo, bolj ali manj glasno manifestiralo svoje že omenjene poglede na šport oziroma točnejše tekmovalni šport. Tako imenovano turno smučanje, ki ga je propagiral Badjura in ki je takoj zajelo široke kroge planincev, se je počasi organizacijsko izmaknilo izpod vodstva, vodstva med planinci pa za to ni bilo potrebno drugo kot od časa do časa prirediti smučski tečaj in to zlasti tam, kjer je smučanje bolj prihajalo v poštev kot pomoč pri zimskem planinstvu. Podružnice v takih krajih so se po potrebi vse do l. 1941 včlanjevale v društvo in članstvo, kadar to ni bilo potrebno, tudi prekinjale. Centralno društvo pa ni branilo, če so člani podružnic želeli nastopati tudi na tekmovanjih. Glede tega je bila posebno agilna podružnica v Mariboru, ki je nastopala tudi kot organizator večjih tekmovanj, posamezne tekmovalce pa najdemo tudi med članstvom drugih podružnic.

Omeniti je treba tudi odnos T. K. Skala in njenih podružnic do smučanja. Njihovi pogledi na planinstvo in alpinizem so bili zelo blizu tekmovalnemu športu in zato se je Skala s podružnicami tesneje povezala z zimskošportno zvezo ter prirejala tako samostojne tekme kot sodelovala s svojimi tekmovalci na drugih tekmovanjih.

Medtem ko v prvih letih med podatki o društvi včlanjenih v zvezi še ne najdemo podružnic Slovenskega planinskega društva, pa se stanje l. 1930 že spremeni. Razlika med množičnim in tekmoval-

nim smučanjem se izraža tudi v organizacijski strukturi zveze: med 54 včlanjenimi društvi je samo 19 takih, ki so imela pri zvezi kot tekmovalce verificirane svoje člane, vsa druga, med njimi tudi planinska, so zastopala množično smučanje. L. 1934 je med 59 društvih bilo 15 planinskih, leto kasneje 16. 1. 1938 kar 18 in končno 1. 1940 — 11. Po 1. 1945 pa med članstvom Smučarske zveze Slovenije ne najdemo več planinskih društev. Zveza je dokončno prevzela skrb za tekmovalno smučanje, skrb za množično smučanje pa je postala stvar drugih faktorjev, ki so se dolžni zanimati za to obliko dejavnosti v svojem delokrogu. Pomemben faktor v razvoju smučanja pred 1. svetovno vojno so bila telovadna društva, v glavnem sokolska, v manjši meri tudi orlovska.

Smučanje v Sokolu

Dejstvo, da je Sokol tudi uradno sprejel smučanje kot sestavni del svojega sistema dela kljub sicer odklonilnemu stališču, ki ga je zavzemal do športa kot gibanja, in silno opreznemu sprejemanju tako imenovanih športnih panog, med katere sodi tudi smučanje, priča o veliki priljubljenosti in širjenju te panoge med prebivalstvom in tako tudi med članstvom Sokola.

Prve podatke o organiziranem smučanju in smučskih tečajih v Sokolu najdemo že l. 1925. To in naslednja leta so nekatera društva iz mariborske in kranjske sokolske župe že prirejala za svoje članstvo smučske tečaje. Smučanje je močno ustrezalo ne samo interesu članstva temveč tudi organizacije same, ker je z njim na skupnih izletih podpiralo družabno povezanost članstva.

Panoga je tako vsaj deloma izgubila lastnosti drugih športnih panog, ki niso ustrezale potrebam telovadnega gibanja, kar je pripeljalo do ožjih organizacijskih stikov med športom in telovadbo, prvič v zgodovini naše telesne kulture. Posamezna sokolska društva, ne pa Zveza kot celota, so od 1. 1929, po preureditvi Sokola v duhu Aleksandrove diktature, lahko vstopala tudi v članstvo zimskošportne zveze.

Prvič poročajo sokolske statistike o razširjenosti smučanja med članstvom 1. 1929. Tega leta je v slovenskih sokolskih društvih smučalo 850 članov (od 1900 telovadečih članov brez naraščaja) in to v kranjski župi 500, mariborski 200 in ljubljanski 150. Bili pa so istočasno tudi člani smučarskih in planinskih društev.

L. 1931 so v slovenskih sokolskih društvih že našli 2811 smučarjev, med njimi četrtno žena, 1. 1933 6000, od tega okoli 1000 žena, nato pa 1937 že kar 10 000, med njimi 2000 žena.

L. 193 je Savez Sokola kraljevine Jugoslavije sprejel tudi poseben pravilnik o smučanju v Sokolu z izrecnim poudarkom, da ne gre za tekmovalno smučanje, temveč samo za dopolnilo redne vadbe pod vedrim nebom. Sklepa pa se niso držali in so si kmalu ustvarili svoj poseben, od športnega ločen tekmovalni sistem. Tekme so se delile na društvene, župne, zvezne ter mednarodne (tekme za slovansko sokolsko prvenstvo).

Prvotno so tekmovali v nordijskih disciplinah (v teku na 18 km, štafeti 4 × 10 km, v skokih in kombinaciji za člane, v teku na 5 ali 10 km, ter štafeti

3 × 5 km za žene ter v tekih na krajše razdalje naraščajniki in naraščajnice. Kasneje, ko se je v mednarodnem merilu uveljavilo alpsko smučanje, so program tekmovalnega dopolnili tudi s temi disciplinami.

Tekmovalci so se delili na naraščajnike in naraščajnice, člane, ki so nastopali v petih tekmovalnih razredih, in članice, ki so tvorile enotno, nerazdeljeno skupino. Prvi štirje članski tekmovalni razredi so sloneli na starostnih stopnjah (od 18—20, od 20—32, od 32—40 in starejši), prvi ali zvezni razred pa je zajemal kvalitetne tekmovalce brez ozira na starost, uvrstitev v to skupino pa je dolašal zvezni načelnik po uspehu v nižjem razredu. Na tekmah zveznega in mednarodnega pomena pa so nastopali skoro izključno samo taki tekmovalci, ki so uspešno tekmovali tudi na športnih tekmovalnih kot člani športnih klubov, ki pa so hkrati bili tudi člani Sokola.

Organizacijska povezanost med Sokolom in zimskošportno zvezo pa ni bila vedno enako trdna. Stevilo v zvezi včlanjenih društev je močno nihalo, o čemer pa niso vedno odločala društva sama, temveč sokolska zveza, ki je odpirala in zopet zapirala svojim društvom pot v zimskošportno zvezo.

L. 1934 na primer, je med 59 v zvezi včlanjenimi društvih bilo 13, 1. 1938 samo 3, 1. 1939 pa zopet 16 društev, medtem ko so vmes bila tudi obdobja, ko sokolska zveza včlanjevanja ni dovolila. Zimspošportna zveza si je sicer vedno prizadevala, da bi čim bolj odstranjevala vse, kar bi z njene strani lahko povzročalo nesoglasja in vzroke za kalitev odnosov, vendar pa v tem ni vedno uspevala.

Sokol je bil pač organizacija z izrazito družbenopolitično vsebino in nalogami, ki je morala v tedanjih razmerah skrbno nadzirati gibanje in sodelovanje svojega članstva v takih organizacijah, na katere sama ni imela direktnega vpliva, zimskošportna zveza pa je bila po svoji strani tudi vezana.

Tako je sokolska zveza 1. 1934 v skladu s svojimi organizacijskimi pravili preklcala dovoljenje za včlanjevanje posameznih društev v zimskošportno zvezo, dovolila pa je, da bi se v zvezo lahko včlanjevali posamezniki (in ne društva), kar pa je bilo v nasprotju s statutom zimskošportne zveze (in kar bi seveda nasprotovalo v nasprotnem primeru tudi sokolskemu statutu). Sokol je nato popustil in stanje se je uredilo, kar je trajalo do 1. 1938, ko je odnose zopet skalila neka druga stvar.

To leto je namreč priredila československa obec sokolska tekme za slovansko sokolsko prvenstvo in nanje seveda povabila tudi jugoslovanske sokole. Vmes pa je posegla FIS in opozorila vse svoje včlanjene zveze, predvsem tiste, ki so v tem primeru prišle v poštev, da smejo na mednarodnih tekmovalnih nastopati tekmovalci v borbi samo s tekmovalci tistih zvez, ki so članice FIS; češka sokolska zveza tega pogoja seveda ni izpolnjevala in ker je naša sokolska zveza nastopala na tekmah samo s takimi tekmovalci, ki so hkrati bili tudi člani športnih klubov, je zimskošportna zveza opozorila svoje člane, da se po statutu FIS tekem ne smejo udeležiti pri njej verificirani tekmovalci, ker bi jih sicer morala kaznovati.

(se nadaljuje)

Združene papirnice Ljubljana

Ljubljana - Vevče

IZDELUJEJO:

SULFITNO

CELULOZO l. a za vse vrste papirja

PINOTAN

strojilni ekstrat

BREZLESNI
PAPIR

za grafično in predelovalno industrijo, za reprezentativne izdaje, umetniške slike, propagandne in turistične prospekte, za pisemski papir in kuverte najboljše kvalitete, za razne protokole, matične knjige, obrazce, šolske zvezke in podobno

SREDNJE
FINI PAPIR

za grafično in predelovalno industrijo: za knjige, brošure, propagandne tiskovine, razne obrazce, šolske zvezke, risalne bloke itd.

KULERJE

za kuverte, obrazce, bloke, formularje, reklame in propagandne tiskovine

KARTONE

za kartoteke, fascikle in mape

RASTRIRAN
PAPIR

brezlesni in srednjefini za šolske zvezke, za uradne in druge namene

PELURNI
PAPIR

bel in barvan

Sedež: Vevče

p. Ljubljana-Polje

Ustanovljene leta 1842

TOVARNA

BARV IN LAKOV

- dobavlja najboljša premazna sredstva za vse panoge industrije
- Nudi široko izbiro lakov in emajlov za potrebe mornarice, industrije voznega parka (kolesa, motorje, avtomobile, kamione trolejbuse itd.) hidroenergetskih naprav, železnic, finomehanike in lesne industrije, kemične industrije glede na specialne premaze, odporne proti najrazličnejšim vplivom kemikalij in visoke temperature itd.
- Proizvodnja vseh sredstev bazira na izboru najboljših klasičnih materialov in najsodobnejših surovin
- Izvrstne antikorozivne zaščite, vzdržljivi, odporni in trdni filmi, ki uvrščajo »Color« v vrsto najsodobnejših proizvajalcev barv in lakov

ZAHTEVAJTE

PROSPEKTE,

VZORCE IN POJASNILA

C
O
L
O
R

MEDVODE

ŽELEZARNA JESENICE

Jesenice na Gorenjskem, SR Slovenija
Telefon: 245, 246, 250; Telegram: Železarna Jesenice
Tekoči račun: NB Jesenice 607-13/1-406
Tele-printer: št. 0,3196 Ljubljana
JESENICE NA GORENJSKEM, SR SLOVENIJA

PROIZVODNI PROGRAM

Jekla:

- konstrukcijska
- za cementacijo in poboljšanje
- za vzmeti
- orodna
- za ladjedelnštvo
- nerjaveča in ognjevarna

Topla in hladna predelava:

- palice, debela, srednja in tanka pločevina, hladno valjani trakovi; vlečena luščena in brušena jekla; vlečena žica; transformatorska in dinamo pločevina

VARIJENE CEVI
ELEKTRODE ZA VARJENJE JEKLA
ŽEBLJI
BODEČA ŽICA

Podrobnejše informacije lahko dobite v našem katalogu in prospektih

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030
Brzjavlj.: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U